1
2022
ROČNÍK 5
ISSN 2585 - 9927

HLAS MATICE

ŠTVRŤROČNÍK MATICE SLOVENSKEJ V TURČIANSKOM SV. MARTINE
VYDÁVANÝ V SPOLUPRÁCI S MATIČNÝMI PRACOVISKAMI

VÝZNAMNÍ ŠTÚROVCI SA NARODILI PRED DVESTO ROKMI

MATICA SLOVENSKÁ SI ICH PRIPOMENULA V MARTINE

Matica slovenská si 7. júna 2022 v Martine pripomenula dvojsté výročie narodenia Janka Kráľa, Jána Francisciho, Jána Kalinčiaka, Štefana Marka Daxnera, Samuela Dobroslava Štefanoviča a Samuela Galandu. Významným štúrovcom venovala celodňové kultúrne podujatie a Štefanovi Markovi Daxnerovi odhalila bronzovú bustu pred svojou druhou historickou budovou.

„Odkaz slávnej štúrovskej generácie je v slovenskom národe stále živý, veď plody jej práce a celoživotného úsilia užívame dodnes. Či už hovoríme o spisovnej slovenčine, národnej svojbytnosti a štátnej suverenite, alebo dokonca vojenských historických tradíciách. Štúrovci v 19. storočí reprezentovali Slovákov v čase národnostného útlaku a tvrdých perzekúcií, keď za slová o zlepšení národnej, sociálnej a vzdelanostnej úrovne končili mnohí z nich vo väzení. Venovaním aktuálneho roka 2022 odkazu štúrovcov im prejavujeme vďaku aj za to, že ako moderný a emancipovaný národ Európy sme dosiahli život v slobodnej, samostatnej a demokratickej Slovenskej republike," vyjadril sa predseda MS Marián Gešper na podujatí s názvom Štúrovci v súradniciach národných dejín.

Štúrovská generácia je podľa predsedu MS Mariána Gešpera dodnes najvyspelejšou a najintelektuálnejšou generáciou v našich dejinách. „Štúrovci začali národný projekt, ktorý má presah až do našich dní. Bez nasadenia štúrovcov za slovenský národ v 19. storočí a vytvorenia úplne prvých inštitúcií i organizácií v našej národnej kultúre, či politike by dnešná Slovenská republika jednoznačne nevznikla. Oni vytvorili prvú Slovenskú národnú radu roku 1848, založili Maticu slovenskú a vôbec prvú politickú stranu Slovákov – vtedajšiu Slovenskú národnú stranu. Rovnako dali základ slovenského školstva, literatúry, kodifikovali slovenčinu. To sú silné piliere, bez ktorých by slovenská štátnosť dnes nebola," podotkol Gešper.

Národnú radu SR reprezentoval jej predseda Boris Kollár, ktorý zdôraznil odkaz štúrovskej generácie: „Pod vedením charizmatického Ľudovíta Štúra generácia štúrovcov zásadným spôsobom ovplyvnila ďalší vývin slovenského národa ako v revolúcii 1848/1849, tak aj v čase tzv. Provizória v rokoch 1860 a 1867, keď sa rozhodovalo o kľúčových otázkach existencie Slovákov ako národa. Musíme si pripomínať tých, ktorí položili základy našej štátnosti. Tí ľudia boli perzekvovaní, stíhaní v ťažkých žalároch, prípadne s puškou v ruke bojovali za našu štátnosť. A ten boj sa zavŕšil až po veľmi dlhom období, ale niekto to musel začať. Aj najdlhšia cesta sa začína prvým krokom a oni urobili ten prvý krok."

Slávnosť sa orientovala aj na deti a mladú generáciu, ktorým matičiari priblížili štúrovské osobnosti v divadelnej scénke a hudobná skupina Jablko v župane ich predstavila populárnou formou v zhudobnených básňach. V rámci dňa otvorených dverí druhej historickej budovy Matice slovenskej si návštevníci pozreli aj výstavu Odkaz štúrovskej generácie, originálne Stanovy MS z roku 1863 a iné matičné archívne klenoty. V aleji národných dejateľov na nádvorí sídelnej budovy Matice slovenskej slávnostne odhalil predseda MS Marián Gešper spolu s predsedom Národnej rady SR Borisom Kollárom a vedúcim oddelenia kultúry a športu mesta Tisovec Michalom Stejskalom bustu Štefana Marka Daxnera. Dav sa následne presunul v alegorickom sprievode mestom na Národný cintorín, kde si delegácie z miest narodenia štúrovcov uctili svojich rodákov položením vencov na ich hroby.

Ján Seman, IÚ MS

ZABUDNUTÝ PAMÄTNÍK

ODPORCOM FAŠIZMU

Sú udalosti, ktoré si ľudia pamätajú a pripomínajú si ich. Odkazy k nim nájdeme v kalendároch, v novinách i na sociálnych sieťach. A potom sú udalosti, ktoré zapadli prachom zabudnutia a ktoré by si vyžadovali, aby sa o nich vedelo.

V nedeľu 16. januára 2022 Dom Matice slovenskej Košice s Miestnym odborom Košice a starostom obce Kostoľany nad Hornádom Mgr. Antonom Medvecom položili v poriadne mrazivej zime veniec k Pamätníku zavraždeným pri Ťahanovskom tuneli.

Pripomenuli sme si udalosti, ktoré sa odohrali v okupovaných Košiciach a okolí počas obdobia vyčíňania členov maďarskej Strany šípových krížov – nyilášov. Nyiláši po prevzatí moci v októbri 1944 sa stali vedúcimi činiteľmi mesta a župy. S blížiacou sa Červenou armádou sa rozširovala aj ilegálna činnosť a nyilaši aj v snahe zastrašiť obyvateľstvo zorganizovali 5. januára 1945 na Hlavnej ulici verejnú popravu 12 väzňov. Zavraždili ich obesením a na krk im zavesili tabuľky s nápismi „som zbeh" „som partizán" „som komunista". Masové vraždy sa vykonávali v Čermeľskom údolí a v okolí, na viacerých miestach pri Hornáde, pri Gajdových kúpeľoch, v lese Chválabohu, neďaleko Mlynskej ulici a na mnohých ďalších miestach.

Vyvrcholením hrôzovlády niylašov bolo zavraždenie 17 odporcov fašizmu neďaleko

Ťahanovského tunela. Tí boli najprv zaistení a podrobení surovému mučeniu. Aj napriek týmto skutočnostiam nechceli nič vyzradiť. Bolo rozhodnuté, že ešte pred príchodom Sovietskej armády budú popravení. Týchto ľudí odviezli z košickej väznice 17. januára 1945 k Ťahanovskému tunelu. Na poli v Hrabčanoch ich zoskupili do radu a nyilaši so žandármi týchto antifašistov postrieľali. Potom skontrolovali, či niekto prežil, a obete dostreľovali. Zachrániť sa podarilo Márii Vantuchovej, ktorá ušla, skočila do Hornádu a preplávala na druhú stranu, kde našla záchranu v obci Ťahanovce. To sa udialo

V STAREJ BYSTRICI SA USKUTOČNILI CELONÁRODNÉ OSLAVY SLOVENSKEJ ZVRCHOVANOSTI

Kysucká obec Stará Bystrica pod vedením dlhoročného starostu Jána Podmanického už po osemnásty raz pravidelne supluje najvyššie štátne orgány pri oslavách zvrchovanosti. Pri príležitosti tridsiateho výročia prijatia Deklarácie SNR o zvrchovanosti SR sa vedenie obce rozhodlo osláviť túto historickú udalosť na najvyššej úrovni. Okrem bývalého českého prezidenta a premiéra Václava Klausa sa na tohtoročných oslavách 15. a 16. júla 2022 zúčastnil aj bývalý dvojnásobný prezident SR Ivan Gašparovič a niektorí poslanci SNR, ktorí svojím hlasom podporili slovenskú zvrchovanosť. Okrem nich pozvanie prijala aj časť bývalých a súčasných poslancov NR SR.

Súčasťou bohatého kultúrneho programu boli aj diskusie v rámci troch samostatných panelov. Vo vestibule miestnej základnej školy v prvom bloku „Čo dnes spája slovenskú a maďarskú politiku?" mali pôvodne spoločne diskutovať poslanci Národnej rady SR Ľuboš Blaha (Smer-SD) a György Gyimesi (OĽaNO). Po tlaku liberálnych médií, a pravdepodobne aj zo strany vedenia najsilnejšej koaličnej strany, poslanec Gyimesi na poslednú chvíľu odriekol svoju účasť. Je veľká škoda, že podľahol tlaku zhora. Mohli sme byť svedkami zaujímavej diskusie nielen o slovensko-maďarských vzťahoch, ale aj o vzájomnom chápaní postavenia národnostných menšín v Maďarsku a na Slovensku. Takisto sme sa mohli dozvedieť, ako pán poslanec Gyimesi vníma domácu a zahraničnú politiku maďarského premiéra Viktora Orbána vo vzťahu k Európskej únii, k utečeneckej kríze a k vojne na Ukrajine. Pre tieto skutočnosti poslanec Ľuboš Blaha viac-menej hovoril o témach národnej a ľavicovej politiky.

POTLESK PRE KLAUSA

V rámci druhého bloku „Kde sa posunulo Slovensko od zvrchovanosti?" diskutovali spoločne politológovia Eduard Chmelár a predseda Politologického odboru Matice slovenskej a člen matičného výboru Roman Michelko. Obaja z nich sa zhodli na tom, že vyhlásenie slovenskej zvrchovanosti bolo správnym a zároveň nevyhnutým historickým krokom k zavŕšeniu národno-emancipačného zápasu slovenského národa o vlastnú štátnosť,

ktorý začali už v prvej polovici 19. storočia predstavitelia štúrovskej generácie na čele s Ľudovítom Štúrom a Jozefom Miloslavom Hurbanom. Zároveň pripomenuli, že ako štát môžeme nezmyselnými a prenáhlenými vnútorno-politickými a zahranično-politickými krokmi postupne stratiť svoju štátnu suverenitu a zvrchovanosť.

Za veľkého potlesku vstupoval do vestibulu základnej školy bývalý český prezident a premiér Václav Klaus, ktorý sa spolu s Vladimírom Mečiarom v druhej polovici roka 1992 dohodol na ústavnom a mierovom rozdelení Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (ČSFR) na

dva samostatné štáty (Slovenská republika, Česká republika). Ako exkluzívny hosť posledného tretieho bloku „Suverenita štátu v čase krízy EÚ" hovoril o základných príčinách súčasných problémov európskej integrácie. Podľa jeho názoru čoraz hlbšia politická integrácia Európskej únie ničí podstatu národných štátov. Základným stavebným kameňom spoločnosti podľa V. Klausa je rodina, na inej štátoprávnej úrovni je to jednoznačne národný štát, ktorý je zárukou demokracie. Odmietol umelú unifikáciu Európskej únie a upozornil na sebadeštrukciu západnej Európy. Prezident Klaus nevynechal ani svoje spomienky a skúsenosti z obdobia rozdelenia spoločného štátu. Ako sám povedal, toto rozdelenie je dodnes svetovým unikátom a príkladom pre ostatné národy, ako sa kultivovaným, ústavným a mierovým spôsobom snažiť o vlastnú štátnosť.

Počas kladenia otázok zaznela z publika aj otázka, prečo si Česká republika ako jeden

V STAREJ BYSTRICI SA USKUTOČNILI CELONÁRODNÉ OSLAVY SLOVENSKEJ ZVRCHOVANOSTI

z nástupníckych štátov po bývalom Česko-Slovensku ponechala jeho štátne symboly, keď sa v ústavnom zákone o zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky v článku 3 odsek 2 píše: „Česká republika a Slovenská republika nesmú po zániku Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky používať štátne symboly Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky." Odpoveď prezidenta Klausa sa niesla v duchu, že český národ sa viac identifikoval s bývalým česko-slovenským štátom ako slovenský, a preto považoval za logické, že si Česká republika nakoniec ponechala česko-slovenské štátne symboly.

VATRA ZVRCHOVANOSTI

Oficiálny program pokračoval na Rínku sv. Michala Archanjela. Starosta obce Stará Bystrica Ján Podmanický odovzdal ďakovné predmety prítomným poslancom bývalej Slovenskej národnej rady, ktorí podporili Deklaráciu SNR o zvrchovanosti SR. Bývalý prezident SR Ivan Gašparovič vo svojom prejave postavil otázky, prečo sa na tomto podujatí nezúčastnila prezidentka alebo sa samostatne nekonali celoštátne oslavy v gescii súčasných ústavných predstaviteľov. Pozvanie prijali: Bartošíková Mária, Bartošová Eva (teraz Copáková), Fekete Ján, Fico Robert, Gašparovič Ivan, Hanker Jozef, Homola Pavol, Hraško Juraj, Hrnko Anton, Kobela Stanislav, Kuriščák Štefan, Matejka Arpád, Mušková Ľudmila, Prokeš Jozef, Sokol Peter, Weiss Peter, Zeman Ján a Zoričák Alfonz. Zavŕšením osláv bolo slávnostné zapálenie Vatry zvrchovanosti, ktorú slávnostne zapálili Václav Klaus, Ivan Gašparovič, Robert Fico a Ján Podmanický.

Hudobno-kultúrnu časť programu mali pôvodne obohatiť celoslovenský folklórny súbor SĽUK a hudobná skupina Peter Bič Project. Po kritike liberálnych médií, niektorých predstaviteľov koalície a neprajníkov slovenskej samostatnosti, že oslavy zvrchovanosti sú akciou opozičnej strany Smer-SD, odvolali svoju účasť. Všetci návštevníci sa mohli presvedčiť, že tieto oslavy nebolo žiadnou straníckou akciou.

POZDRAV MATICE

S pozdravným príhovorom vystúpil aj predseda Matice slovenskej Marián Gešper. V mene najstaršej národnej a kultúrnej ustanovizne vzdal uznanie poslancom Slovenskej národnej rady z roku 1992 a vyzdvihol ich občiansku statočnosť, ale aj vizionárstvo, keďže po 30 rokoch môžeme konštatovať, že to bolo správne rozhodnutie. Vyzdvihol aj štúrovskú generáciu, hurbanovských dobrovoľníkov rokuov 1848 a 1849, národniarov z konca 19. storočia, SNR roku 1918, predstaviteľov autonomistického hnutia, ale aj ďalšie míľniky našich dejín – a to cez povstaleckú SNR z roku 1944 a zákon o federácii 1968 až po rok 1992 a vznik SR. „Vývoj dejín z pohľadu dneška už sa nezdá optimisticky vzostupný, môže mať aj nebezpečný spätný chod, a to aj v oblasti ľudských práv, preto všetci od predstaviteľov štátnej i verejnej správy či kultúrnych organizácií by mali urobiť všetko pre udržanie draho vykúpenej slovenskej štátnosti z roku 1993," dodal predseda MS.

len dva dni pred oslobodením mesta Košice. Spoločný hrob obetí sa nachádza na Verejnom cintoríne v Košiciach.

Vykonávatelia sa za svoje zločiny zodpovedali pred senátom Krajského súdu v Košiciach v dňoch 23. – 26. marca 1959. Hlavní aktéri boli odsúdení na trest smrti, ostatní na trest odňatia slobody v rozpätí 20 – 25 rokov.

Pamätník protifašistickým bojovníkom zavraždeným pri Ťahanovskom tuneli vznikol v roku 1970 a jeho autorom bol sochár Vojtech Löffler. Bol navrhnutý tak, aby pripomínal vchod do tunela. Samotný názov pamätníka zvádza k tomu, aby sme ho hľadali niekde v tesnom okolí tunela. Tam by ste ho však nenašli. Ani my sme ho nenašli. Naše pátranie nás zaviedlo do obce Kostoľany nad Hornádom. Pamätník sa síce nachádza na frekventovanom mieste neďaleko autobusovej zastávky, ale mnohí ani nevedia, čoho je symbolom. Dôvod je aj ten, že mu až doteraz chýbala bronzová pamätná tabuľa s nápisom, ktorú neznámi vandali odcudzili roku 2004. Obdobný osud postihol aj súsošie, ale až roku 2012. Okolie pamätníka sa nachádzalo aj v nedôstojnom stave.

Na Obecnom úrade v Kostoľanoch nad Hornádom nás prijal starosta Mgr. Medvec, ktorý nám poskytol informácie o postupnom

obnovovaní tohto pamätníka a aj zaujímavé historky o osobnostiach obce. Rok 2015 priniesol návrh na postupné obnovovanie a okrášľovanie pamätníka. Jeho okolie je vyčistené od navozených odpadkov, zlikvidovali sa divoké, nepôvodné porasty v blízkosti pamätníka, opravilo sa pôvodné oplotenie a dostalo aj nový náter červenou farbou. V blízkej budúcnosti sa plánuje osadiť náučnú informačnú tabuľu, ktorá má pripomínať tragické udalosti zo 17. januára 1945. Aj vďaka našej návšteve za účelom položenia venca, bola už osadená nová pamätná tabuľa na samotný pamätník. Planuje sa zhotovenie kópie súsošia. Starostovi obce Kostoľany nad Hornádom a jeho dobrovoľníkom patrí uznanie za zhostenie sa obnovy a záchrany dôležitého pamätníka pripomínajúceho hrôzy druhej svetovej vojny. Košickí matičiari srdečne ďakujú za vrelé a podnetné stretnutie.

Martina Matečková

SLOVÁCI A SLOVENKY

POZITÍVNE PREJAVILI SVOJU NÁRODNÚ IDENTITU V SČÍTANÍ OBYVATEĽOV 2021

Výsledky sčítania obyvateľov ukázali, že Slováci tvoria stabilný štátotvorný národ vo vlastnej Slovenskej republike aj po 28 rokoch trvania demokracie a zvrchovanosti. Potvrdzuje to zvyšujúci sa počet obyvateľov Slovenska, ktorí sa prihlásili k slovenskej národnosti.

Matica slovenská ako jediná inštitúcia oficiálne vyzvala Slovákov, aby sa prihlásili k svojmu slovenskému národu a identite. Matičná výzva pritom nebola sprevádzaná silnou mediálnou kampaňou. Lepší výsledok dosiahol slovenský národ aj napriek nulovej morálnej podpore štátnych orgánov, ktoré prioritne vyzývali národnostné menšiny k prihláseniu sa k svojej národnosti. O to viac nás teší prístup Slovákov a Sloveniek, ktorí v sčítaní obyvateľov prejavili svoju národnú identitu. A to aj napriek dlhodobej kampani liberálnych médií proti zdravému slovenskému národnému povedomiu a hrdosti.

Slovenskú národnosť si v poslednom sčítaní uviedlo 4 567 547 občanov, čo predstavuje 83,82 %. Roku 2011 to bolo 4 352 775, teda len 80,7 %. V porovnaní s rokom 2001 išlo až o päťpercentný prepad zo 4 614 854 Slovákov, respektíve 85,8 %. Pred vznikom Slovenskej republiky sa v sčítaní z roku 1991 prihlásilo k slovenskej národnosti 4 519 328 obyvateľov, teda 85,7 %. V minulom roku mohli ľudia po novom prejaviť aj druhú národnosť. V tomto

zmysle sa k slovenskému národu prihlásilo ďalších 55 496 občanov, avšak práve voľba druhej národnosti viac pomohla výsledným počtom národnostných menšín. V absolútnych číslach sa počet Slovákov a Sloveniek mierne zvýšil v rozmedzí tridsiatich rokov o 48 219. V desaťročnom meradle ide o skokový nárast o 214 772. Slováci si tak držia stabilnú pozíciu štátotvorného národa v modernej slovenskej štátnosti.

Predsedníctvo Matice slovenskej v zložení predseda Marián Gešper, správca Maroš Smolec, prvý podpredseda Marek Hanuska, druhý podpredseda Marek Nemec, vedecký tajomník Pavol Madura, tajomník pre informačnú a mediálnu oblasť Ján Seman a člen predsedníctva Ľubomír Kleštinec.

V ZAVARE ODHALILI PAMÄTNÚ TABUĽU

RODÁKOVI A ŠTÚROVCOVI JOZEFOVI KAROLOVI VIKTORINOVI

Zavarčania a matičiari odhalili 21. mája 2022 pamätnú tabuľu svojmu rodákovi Jozefovi Karolovi Viktorinovi pri príležitosti 200. výročia jeho narodenia. Pamätnú tabuľu inicioval člen Výboru MS Jozef Schwarz v spolupráci s obcou Zavar. Odhalenie tejto pamätnej tabule bolo súčasťou podujatí Matice slovenskej v rámci Roka odkazu štúrovcov 2022. Viktorin sa tiež radí k výnimočnej generácii národných buditeľov, známych pod pomenovaním štúrovci.

Program podujatia sa začal slávnostnou svätou omšou v Kostole Narodenia Panny Márie. Následne sa pokračovalo kultúrnym programom. Na podujatí sa zúčastnili aj poslanci NR SR Romana Tabak a Miloš Svrček. S príhovorom vystúpili starosta obce Zavar Lukáš Sochor, druhý podpredseda MS Marek Nemec a osobnosť J. K. Viktorina priblížil hlavný iniciátor spomienky člen Výboru MS Jozef Schwarz. Vo svojej reči zdôraznil, že jeho práca a dielo v prospech slovenského národa napriek úctyhodným výsledkom sú často nedoceňované. „Nebol vodcovskou osobnosťou svojej epochy, Viktorin ňou ani nechcel byť! On len neúnavne a vytrvalo realizoval a dôsledne dopĺňoval svojím podielom slovenský národný program, ktorý osnovali Ľudovít Štúr, Andrej Radlinský, Štefan Moyses a ďalší, uvádzajúc zásady spomenutých predstaviteľov do praktického života," tak ho zhodnotil historik J. Hnilica, ktorého citoval J. Schwarz. Viktorinova zanietenosť, dôslednosť a spoľahlivosť v práci pre národ slúžia ako príklad aj pre súčasníkov. Matica slovenská na neho nezabudne.

V rámci kultúrneho programu sa predstavili žiaci ZŠ v Zavare pod vedením riaditeľky Andrey Mršťákovej, ako aj mladí matičiari, ktorí krátkou scénkou priblížili život J. K. Viktorina v rámci dialógu s jeho najbližším spolupracovníkom Jánom Palárikom. Autorom scénky je Peter Vrlík. Po kultúrnom programe sa pristúpilo k slávnostnému aktu odhalenia pamätnej tabule, na ktorom sa zúčastnil aj predseda Trnavského samosprávneho kraja Jozef Viskupič. Osobitné poďakovanie patrí predovšetkým obci Zavar a starostovi Lukášovi Sochorovi, ktorý sa

ochotne spolupodieľal na organizácii podujatia a zabezpečil výrobu a osadenie pamätnej tabule.

Jozef Karol Viktorin (12. marec 1822, Zavar – 20. júl 1874, Budapešť) bol kňaz, národný buditeľ, vydavateľ slovenskej literatúry, organizátor kultúrneho života, publicista a zakladajúci člen Matice slovenskej. J. K. Viktorin a celá štúrovská generácia patrili k významným národným buditeľom. Je veľmi dôležité si pripomínať takéto osobnosti, ktoré začali proces nášho národného obrodenia a na ktorých prácu nadväzovali a ťažili z nej ďalšie generácie. Ich odkaz a šľachetné ciele v prospech slovenského národa nech sú nám inšpiráciou a pripomienkou dôležitosti práce pre náš národ.

Text: Peter Schvantner, Jozef Schwarz
Foto: Rudolf Federič

Objednávka poštou: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin
emailom: periodika@matica.sk, telefonicky: 043/381 28 26, 0918 904 931, na webe: matica.sk

V BUDAPEŠTI ODHALILI PAMÄTNÚ TABUĽU

JOZEFOVI KAROLOVI VIKTORINOVI

Dielo Jozefa Karola Viktorina od 20. marca 2022 trvalo pripomína v Kostole sv. Anny v Budapešti nová pamätná tabuľa. Práve tu,na adrese vtedajšej nemeckej farnosti pôsobil J. K. Viktorin ako kňaz v rokoch 1856 – 1866. Na slávnostnej udalosti sa na pozvanie Slovenskej samosprávy v Budapešti zúčastnila delegácia Matice slovenskej (MS) na čele s jej predsedom Mariánom Gešperom.

To, že sa v povedomí Slovákov v Maďarsku zachovalo meno a činy J. K. Viktorinaô sa veľkou mierou pričinil Kazimír Kápolnai. Dlhé roky bol predsedom VIII. obvodu Slovenskej samosprávy v Budapešti. Počas svojho pôsobenia rozvinul spoluprácu s Múzeom kráľa Mateja, s Maďarským národným múzeom vo Vyšehrade a s jeho hlavným muzeológom Petrom Grófom.

Krajania tabuľu odhalili pri príležitosti 200. výročia Viktorinovho narodenia. Slávnostný program bol otvorený sv. omšou, ktorú slúžil vdp. János Domokos. Slovenské slovo zaznelo od kapucínskeho brata Blahoslav Pataya: „Viktorin hľadal pozdvihnutie slovenského národa na kultúrnom poli v bývalom Uhorsku, aby Slováci našli svoje miesto v Európe a aby boli klasický slovenský národ, ako ho poznáme dnes."

Po sv. omši sa pristúpilo k aktu odhaľovania pamätnej tabule. Touto časťou programu prítomných sprevádzala predsedníčka Slovenskej samosprávy v Budapešti Edita Hortiová. Prítomným sa prihovorili starosta Viktorinovej rodnej obce Zavar – Lukáš Sochor a predseda MS, Marián Gešper. Predseda Matice slovenskej zdôraznil najmä význam jeho diela: „Viktorin nie je veľmi známa osobnosť v rámci našich slovenských dejín. Je to pomerne smutná skutočnosť, pretože patril medzi príslušníkov legendárnej štúrovskej generácie. Bol výnimočný kultúrny činovník, vydavateľ a publicista, ale pre Maticu slovenskú je veľmi dôležité, že bol aj iniciátor a zakladateľ našej najstaršej národnej kultúrnej ustanovizne. Chcel by som poďakovať Slovenskej samospráve v Budapešti, že vyvinula obrovské úsilie naspäť prinavrátiť pamiatku Jozefa Karola Viktorina práve do slovenskej spoločnosti a do nášho kolektívneho historického vedomia a poďakovať im za odhalenie pamätnej tabule tu v Budapešti." Tabuľu spoločne odhalili predseda Matice slovenskej, Marián Gešper a predsedníčka Slovenskej samosprávy v Budapešti Edita Hortiová. Na podujatí boli aj zástupcovia Slovenskej ambasády v Maďarsku, Slovenského kultúrneho inštitútu v Maďarsku a významný prozaik a podporovateľ slovenského kultúrneho života v Budapešti, Michal Hrivnák.

Jozef Karol Viktorin (12. marec 1822, Zavar – 20. júl 1874, Budapešť) bol kňaz, národný buditeľ, vydavateľ slovenskej literatúry, organizátor kultúrneho života, publicista a zakladajúci člen Matice slovenskej. Bol kaplánom v Senici, Trstíne, Skalici, Budatíne a farárom vo Vyšehrade. V literárnej práci sa venoval publicistike, spravodajstvu a spracúvaniu biografií osobností, svoju pozornosť upriamoval i na cestopisy a jazykovedu. Bol mecénom – vydavateľom básnických spisov J. Hollého, A. Sládkoviča a hier J. Záborského. Zaslúžil sa o postavenie pomníka J. Hollého na Dobrej Vode. Pracoval i vo výbore Spolku sv. Vojtecha. Svojimi aktivitami sa pričinil o zjednotenie Slovenského národného hnutia v 50. a 60. rokoch 19. storočia. Zapojil sa do úsilí o zrod Matice slovenskej. Vroku 1861 bol Viktorin slávnym memorandovým zhromaždením v Martine poverený spravovať príspevky na zriadenie Matice slovenskej. Pokus založiť maticu mu teda konečne vyšiel v roku 1863. Aktívne pôsobil pri jej zakladaní, spravoval peňažné príspevky a na prvom Valnom zhromaždení MS stal sa členom Výboru. Zaradil sa medzi „slovenských výtečníkov". Jeho osobnosti sa venovali aj pracovníci Matice slovenskej, ktorých príspevky sú zverejnené v článkoch na webovej stránke Matice slovenskej.

Delegácia MS bola pozvaná aj na neformálne posedenie, na ktorom sa zúčastnili zástupcovia

jednotlivých slovenských samospráv v Budapešti. Tí sú zároveň členmi poslaneckého zboru Slovenskej samosprávy v Budapešti. Podpredseda Pavol Beňo, poslanci a poslankyne Levente Galda, Rozália Papová Polereczká, Zuzana Szabová, Monika Szelényiová, vedúca sekretariátu Slovenskej samosprávy v Budapešti, Ľubomíra Fallerová, bývalý predseda Slovenskej samosprávy VIII. obvodu Budapešti Kazimír Kápolnai a poslankyňa Eva Gedőová.

Predsedníčka Slovenskej samosprávy v Budapešti Edita Hortiová predstavila prítomných poslancov a hostí a oboznámila ich s históriu mestskej štvrte Wekerle, v ktorej večerné stretnutie prebiehalo. Vyslovila tiež ďakovné slovo delegácii Matice slovenskej: „Ďakujem Vám, že ako vedúci predstavitelia MS ste dnes oslavovali s nami. Myslím, že máme za sebou veľmi dôležitý deň, dôstojne sme si uctili pamiatku Jozefa Karola Viktorina odhalením peknej mramorovej tabule. Takto sa stane známym aj v hlavnom meste. Veľmi ma teší, že sme sa zoznámili a že toto stretnutie môže byť začiatkom dlhodobej spolupráce."

Stretnutia s krajanmi majú vždy veľmi zásadný význam. Matica slovenská pozitívne oceňuje, že takmer po dvoch rokoch pandémie sa podarilo krajanom v Maďarsku zorganizovať

takéto zmysluplné podujatie, ktoré zapálilo na oboch stranách ďalšie ohnivká možných spoluprác. Vzácnymi boli aj opätovné osobné stretnutia, získanie nových kontaktov a podnety na ďalšiu spoluprácu.

Ďakujeme našim krajanom za toto podujatie a stretnutie a tešíme na nich na pôde Matice slovenskej v Martine alebo všade tam, kde sa krajanské a matičné cesty spájajú. Touto cestou chceme poďakovať aj Jozefovi Schwarzovi, členovi Výboru Matice slovenskej a členovi Miestneho odboru Matice slovenskej v Petržalke, ktorý sa od roku 2012 pravidelne zúčastňuje na podujatiach pripomínajúcich Jozefa Viktorina a z ktorého iniciatívy vzišla aj tohtoročná účasť matičiarov na slávnostiach v Budapešti. Tie organizuje Slovenská samospráva 8. obvodu v Budapešti v spolupráci s Maďarským národným múzeom – múzeom kráľa Mateja vo Vyšehrade pri jeho slovensko-maďarskej pamätnej tabuli na budove školy a pri Viktorinovom hrobe.

Text: Peter Schvantner, Zuzana Pavelcová
Foto: Marco Gajdoš

POCTA A. I. DOBRIANSKEMU

A BESEDA K ODKAZU ŠTÚROVCOV V MICHALOVCIACH

24. marec 2022, MICHALOVCE – Dom Matice slovenskej Michalovce a Slovenský literárny ústav Matice slovenskej zorganizovali menšie podujatie k ROKU ODKAZU ŠTÚROVCOV a výročiu úmrtia Adolfa Ivanoviča Dobrianskeho (* 19. december 1817, Rudlov – † 19. marec 1901, Innsbruck) pre žiakov Základnej školy Teodora Jozefa Moussona.

Lukáš Perný zo Slovenského literárneho ústavu Matice slovenskej a riaditeľka Domu Matice slovenskej Karin Obšatníková-Soročinová spolu zorganizovali podujatie, ktoré bolo započaté slávnostným položením venca a predstavením odkazu Adolfa Ivanoviča Dobrianskeho – národného buditeľa Zemplína, známeho ako „rusínsky Štúr" (pozri aj článok Viliama Komoru: Významné výročie rusínskeho Štúra pre SNN) – pri príležitosti 121. výročia jeho úmrtia.

Žiaci sa dozvedeli o Dobrianskeho aktivitách na poli kultúry, v rámci národného hnutia, ale aj v oblasti banskej techniky a lesníctva. Dobriansky hovoril deviatimi jazykmi, spolupracoval so štúrovským hnutím, pomáhal pri nábore dobrovoľníkov v meruôsmych rokoch, podieľal sa na kodifikácii spisovnej slovenčiny,

spolupracoval s Hurbanom, Radlinským, Palackým či Havlíčkom-Borovským; bojoval za svojbytnosť Rusínov; viedol rokovania medzi Ruskom a Rakúskom; pričinil sa o povolenie Peštbudínskych vedomostí; dvakrát bol zvolený za poslanca uhorského snemu a v tých najťažších časoch obraňoval slovanské národy v rámci Uhorska.

Následne sa žiaci presunuli k Domu Matice slovenskej pred bustu Štefana Moyzesa, zakladateľa Matice slovenskej, a pokračovali do prednáškovej miestnosti, kde ich čakala spoločná beseda s Lukášom Perným a Karin Obšatníkovou-Soročinovou na tému Štúrovci a Matica slovenská.

Na úvod sa žiaci zoznámili s úlohou, poslaním a aktivitou Štúrovej družiny. Prednáška pokračovala predstavením významným dokumentov slovenskej štátnosti, opisom vzniku Matice slovenskej a napokon aj predstavením jednotlivých Štúrovcov, ktorí majú toho roku 200. výročie narodenia (Janko Kráľ, Štefan Marko Daxner, Ján Francisci-Rimavský, Jozef Viktorin a ďalší).

Karin Obšatníková predstavila činnosť Domu Matice slovenskej v Michalovciach a pozvala žiakov na niektoré regionálne či celoslovenské podujatia. Na záver podujatia žiaci dostali otázky, na ktoré úspešne odpovedali.

Karin Obšatníková

V MAJCICHOVE SI PRIPOMENULI 200. VÝROČIE NARODENIA ŠTÚROVCA JÁNA PALÁRIKA

Matica slovenská vyhlásila rok 2022 za Rok odkazu štúrovcov. Ďalším z radov štúrovcov, ktorí tento rok oslavujú 200. výročie narodenia, je Ján Palárik. Matica slovenská spolupracovala hneď na dvoch podujatiach, ktoré pripomenuli jeho odkaz, a to v rodnej Rakovej a v Majcichove. V Majcichove, kde pôsobil a kde sa nachádza miesto jeho posledného odpočinku mu 27. apríla 2022 pripravili dôstojné podujatie hodné jeho osobnosti.

NÁRODNÝ BUDITEĽ, DRAMATIK KŇAZ A ZAKLADATEĽ MS

V stredu 27. apríla 2022 uplynulo 200. rokov od narodenia slovenského národného buditeľa, kňaza, publicistu, prekladateľa, organizátora kultúry, spoluzakladateľa Matice slovenskej a predovšetkým jedného z najznámejších slovenských dramatikov 19. storočia. K najvýznamnejším Palárikovým zásluhám patrí nielen výrazné spolupodieľanie sa na založení Matice slovenskej (zakladajúci člen s poradovým číslom 3), ale aj jeho hájenie štúrovskej slovenčiny, významný kultúrny prínos pre slovenské divadlo či vytvorenie čítaniek a gramatík pre katolícke školy. Založil politickú stranu Novej školy slovenskej, ktorej cieľom bolo s uhorskou ľavicou obnovenie zákonov z roku 1848. Posudzoval tiež práce zaslané na dramatické súbehy Matice slovenskej, podporoval založenie slovenského gymnázia v Kláštore pod Znievom a kníhtlačiarskeho spolku Minerva v Pešti.

POCTA PRE JÁNA PALÁRIKA V MAJCICHOVE

V Majcichove je po Jánovi Palárikovi pomenovaná základná škola a práve jej riaditeľ Martin Bodis, ktorý je aj predsedom Pedagogického odboru MS, spolu s obcou iniciovali a zorganizovali hodnotné podujatie k výročiu jeho narodenia. Podujatie sa začalo slávnostnou sv. omšou a pokračovalo kladením vencov k jeho hrobu na miestnom cintoríne. K vrcholom podujatia patrilo otvorenie zrekonštruovanej pamätnej izby Jána Palárika. Treba dodať, že rekonštrukciu tejto pamätnej izby inicioval práve Martin Bodis. Následne dohodol spoluprácu s Filozofickou fakultou UKF v Nitre, išlo o ROČNÍKOVÝ PROJEKT Katedry muzeológie! Študenti II. a III. ročníka, za pomoci odborných pracovníkov Katedry muzeológie modernizovali expozíciu, čím umožnili, aby hodnoty a odkaz Jána Palárika pretrval aj v 21. storočí. Vypracovali návrh novej podoby pamätnej izby a aktívne sa podieľali na technickej realizácii vlastného návrhu. Okrem toho pripravili pre návštevníkov izby aj viaceré múzejno-edukačné materiály, ktoré bude možné využiť aj pre vyučovacie aktivity žiakov základných škôl. V objekte Zichyho kaštieľa pripravili okrem pamätnej izby aj expozíciu o dejinách, živote a ďalších významných osobnostiach obce Majcichov, v ktorej Ján Palárik na sklonku svojho života pôsobil ako farár. Nachádza sa tu napríklad ľudový odev a tiež množstvo predmetov dennej potreby, ktoré približujú minulosť majcichovského ľudu. Odbornými garantmi boli pracovníci Katedry muzeológie FF UKF v Nitre: doc. PhDr. Stanislava Bönde Gogová, PhD., Mgr. Daniel Bešina, PhD. a Mgr. Daniel Miček.

Bohatý kultúrny program pokračoval v kultúrnom dome, kde prítomných svojím vystúpením potešili a miestami dojali deti zo ZŠ Jána Palárika v Majcichove a zo ZUŠ Voderady. Slávnosť moderovali žiaci 7. triedy Nela Stanková a Gregor Šturdík. V rámci programu vystúpili tretiaci pod vedením p. uč. Mgr. D. Škultétyovej

a tiež žiaci zo ZUŠ Voderady. Okrem vystúpenia sa hosťom prihovoril starosta obce Majcichov Tibor Marek a predseda MS Marián Gešper. Okrem neho sa na podujatí zúčastnili podpredseda Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov Norbert Lacko, za Filozofickú fakultu Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre prodekan prof. Bernarda Garaja a tiež celý tím z Katedry muzeológie, ktorý realizoval modernizáciu Pamätnej izby na čele s docentkou Stanislavou Bönde Gogovou, za Regionálny úrad školskej správy v Trnave riaditeľka Ing. Edita Antalová, predstavitelia obcí v Združení Jána Palárika a predstaviteľov škôl a školských zariadení a iných hostí (predsedov MO MS).

Ján Palárik patril k významným národným buditeľom. Je veľmi dôležité si pripomínať takéto osobnosti, ktoré začali proces nášho národného obrodenia a na ktorých prácu nadväzovali a ťažili z nej ďalšie generácie. Ich odkaz a šľachetné ciele v prospech slovenského národa nech sú nám inšpiráciou a pripomienkou dôležitosti práce pre náš národ.

Text: Martin Bodis a Peter Schvantner
Foto: Samuel Endres, Mária Endresová

VEČNÝ REVOLUCIONÁR JÁN ROTARIDES

SPOMIENKOVÁ SLÁVNOSŤ V OBCI RYKYNČICE

Matica slovenská si roku 2022 pripomína v rámci ROKA ODKAZU ŠTÚROVCOV dvojsté výročie osobností národného obrodenia, osobností, ktoré významným spôsobom zasiahli do slovenských dejín. V tieni takých významných dejateľov, ako boli Francisci, Kráľ, Kalinčiak, Daxner, zostávajú osobnosti, ktoré sa síce zapojili do obrodného procesu meruôsmych rokov, ale až tak často sa nespomínajú. Medzi ne patrí aj verný druh Janka Kráľa Ján Rotarides.

„Chceme oživiť pamiatku na Jána Rotaridesa, ktorý je v podstate už úplne zabudnutý, čo je v slovenskej spoločnosti smutná recidíva, opakujúca sa aj pri iných odvážnych slovenských osobnostiach. Pritom s Jankom Kráľom medzi prvými z našich osobností odsúdili nespravodlivý a zotročujúci feudálny režim v Uhorsku. V Hontianskej stolici organizovali príbelskú vzburu, za čo boli väznení a mučení," povedal predseda Matice slovenskej.

Z iniciatívy Matice slovenskej a evanjelického cirkevného zboru v rodnej obci Jána Rotaridesa, osobitne pani farárky Anny Kukulovej, sa v piatok 24. júna 2022 uskutočnila vlastenecká vychádzka po stopách Jána Rotaridesa. Prvá zastávka bola v obci Drienovo. Pred drienovským evanjelickým kostolom už čakali obyvatelia, aby si pripomenuli svojho učiteľa Rotaridesa, ktorý tu pôsobil vyše tridsať rokov. Pochovaný je na miestnom cintoríne, kde má pekný hrob, o ktorý sa Drienovčania vzorne starajú. Zatiaľ čo jeho verný revolučný druh Janko Kráľ sa dožil len päťdesiatich štyroch rokov, Ján Rotarides zomrel ako 78-ročný a prežil štúrovského básnika o dvadsaťštyri rokov. Pri hrobe Jána Rotaridesa prehovorila pani Antošková, ktorá podrobne priblížila jeho život. Potom k nemu položili vence a kytice účastníci tohto slávnostného podujatia spolu so zástupcami Matice slovenskej. Na tejto vlasteneckej vychádzke sa zúčastnili prvý podpredseda MS Marek Hanuska, tajomníci MS Viliam Komora a Peter Schvantner, vedúci Oblastného pracoviska MS vo Veľkom Krtíši Ján Brloš a tajomník Divadelného odboru MS Peter Vrlík.

Ďalšou zastávkou bola malebná dedinka pod hradom Čabraď Čabradský Vrbovok. Na budove bývalej čabradskovrbovskej školy sa nachádza pamätná tabuľa venovaná dvom bratom – dvojičkám Michalovi Mudroňovi (1835 – 1887) a Pavlovi Mudroňovi (1835 – 1914). O činnosti týchto obhajcov chudobných v národnom hnutí pútavým spôsobom porozprávala opäť pani Antošková. Matičiari aj k pamätnej tabuli na oboch bratov položili kyticu. Potom ich cesta pokračovala ďalej do rodnej obce Jána Rotaridesa Rykynčíc.

Bolo naozaj radosťou vidieť, ako sa po úzkych uličkách schádzajú obyvatelia tejto malej obce k svojmu Božiemu stánku – k evanjelickému kostolu. Malý, vyše dvestoročný kostol, v ktorom kázal aj významný slovenský národovec Bohuslav Tablic, bol doslova zaplnený do posledného miestečka. Služby Božie viedla miestna pani farárka Anna Kukulová, asistovali jej bratia farári z obcí, v ktorých Ján Rotarides pôsobil. Slávnostnú kázeň mal dôstojný pán farár Milan Šimko, ktorý priblížil život a prácu tohto obetavého národného pracovníka. Pripomenul jeho zástoj v prelomovom revolučnom roku 1848, keď spolu s Jankom Kráľom iniciovali príbelskú vzburu. Rotarides trpel spolu s Jankom Kráľom vo väzení v Šahách. Dokonca bol dlhšie väznený ako Kráľ a domov sa vrátil s telesne a duševne podlomeným zdravím. Po kázni vystúpili s pozdravnými prejavmi a duchovným slovom jednotliví bratia farári z farností, kde Rotarides pôsobil. Zúčastneným sa prihovoril aj starosta obce Príbelce Tibor Čierny. Potom už priestor v kostole patril matičným divadelníkom, ktorí predviedli dramatické scénky zo života Jána Rotaridesa pod názvom Verný druh divného Janka – Ján Rotarides. Účinkovali v nich Viliam Komora (komentár), Peter Schvantner (Rotarides) a Peter Vrlík (Janko Kráľ). Po skončení slávnostných služieb Božích sa prítomní odobrali pred budovu bývalej evanjelickej fary v Rykynčiciach, kde bola odhalená pamätná tabuľa pri príležitosti dvojstého výročia narodenia Jána Alexandra Rotaridesa. Program oživil miestny spevokol piesňami, ktoré zozbieral vo svojom okolí Ján Rotarides. S príhovormi vystúpili starostka obce Rykynčice Eva Nemčovská, prvý podpredseda MS Marek Hanuska a dôstojný pán farár Milan Šimko. Potom sa všetci prítomní pobrali k obecnému úradu, pred ktorým boli večer zapálené Jánske ohne. Pri vatre si rodáci možno

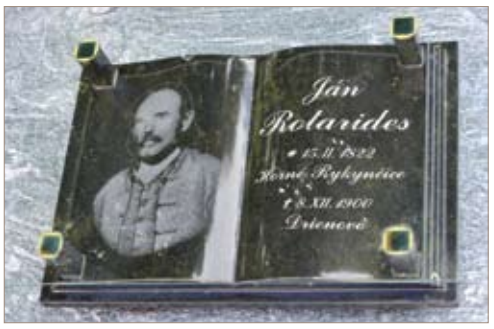

spomenuli na svojho Janka, ktorý veľa vykonal pre slovenský národ. Bol to on, kto s divným Jankom zapálili plameň revolty, ktorý rozpálil srdcia Slovákov. Rotarides spolu s bojovým druhom Jankom Kráľom svietili na cestu k budúcnosti slovenského národa. Je potešiteľné, že pamäť národa žije, že nevyhasla spomienka na ľudí, ktorí pre tento národ pod Tatrami vykonali veľa dobrého. Matica slovenská ako strážkyňa národnej pamäti si týchto dejateľov pripomína. Ján Rotarides k nim celkom iste patrí.

Ján Rotarides sa do slovenských dejín zapísal ako najdlhšie väznený slovenský revolucionár. Príbelská vzbura sa radí medzi najvýznamnejšie udalosti štúrovského a hurbanovského Slovenského povstania z rokov 1848 a 1849. Zúčastnil sa aj na Slovenskom národnom zhromaždení v Turčianskom Svätom Martine roku 1861, ktoré dalo nový memorandový impulz slovenskej politike. Zomrel roku 1900 v Drienove.

PSV, Foto: ECAV Rykynčice

VRANOVSKÁ KNIŽNICA

OSLÁVILA STOROČNICU

V piatok 1. 4. 2022 sa v Hornozemplínskej knižnici vo Vranove nad Topľou uskutočnilo slávnostné stretnutie pri príležitosti 100. výročia založenia knižnice vo Vranove nad Topľou. Hornozemplínska knižnica vo Vranove nad Topľou bola otvorená 1. apríla 1922 ako matičná knižnica a jej zrod sa spájal s miestnym odborom Matice slovenskej. V súčasnosti uchováva vyše 75-tisíc knižničných dokumentov a má takmer 4 500 čitateľov.

V úvode osláv storočnice prítomných privítala hovoreným slovom moderátorka RTVS Zuzana Belková, ktorá ich sprevádzala počas celého slávnostného stretnutia. Prihovorila sa im aj riaditeľka Hornozemplínskej knižnice, primátor mesta Vranov nad Topľou, riaditeľka Odboru kultúry Prešovského kraja, predseda Matice slovenskej a predseda Spolku slovenských knižníc.

V literárno-hudobnom pásme vystúpili Štefan Bučko a Andrea Bučko. Dejiny knižnice odprezentoval historik Martin Lupčo, ktorý poukázal na to, že pri zrode knižnice bola Matica slovenská iniciátorkou, prvou zriaďovateľkou a prevádzkovateľkou. Pri tejto príležitosti bolo odovzdané Hornozemplínskej knižnici aj najvyššie matičné ocenenie, ktoré udelil Výbor MS a to ocenenie Štefana Mojzesa. Treba zdôrazniť,že OPMS vo Vranove pravidelne spolupracuje s Hornozemplinskou knižnicou pri organizovaní rôznych súťaží, besied prednášok a podobne.

Slávnostné stretnutie po oficiálnej časti pokračovalo besedou a posedením pri čaši vína.

Podujatie sa konalo pod záštitou predsedu PSK Milana Majerského.

Miroslav Gešper

4. ROČNÍK SLOVENSKÉHO DŇA KROJA

MATICA SLOVENSKÁ UKÁZALA MATIČNÝ FOLKLÓR

Dňa 24. apríla roku 1822 uzrel svetlo sveta básnik, búrlivák – Janko Kráľ. Tento najvýznamnejší štúrovský básnik, ktorý svoje slová pretavoval v činy, táto nepokojná duša, burcujúca k novým úsvitom, zostáva pre nás aj po dvesto rokoch osobou záhadnou až tajuplnou.

V nedeľu 24. apríla 2022 sa v popoludňajších hodinách začali pred sochou Janka Kráľa na Námestí osloboditeľov v Liptovskom Mikuláši schádzať ľudia, aby si tohto významného básnika, revolucionára pripomenuli v deň jeho narodenia. Rodáci na svojho veľkého básnika nezabudli, prišli aj matičiari z Popradu či Dolného Kubína. Veď Janko Kráľ nepatrí len Liptákom, ale celému národu. Vence k soche Janka Kráľa položili predstavitelia rodného mesta, primátor Ján Blcháč a jeho zástupcovia – Ľuboš Trizna a Rudolf Urbanovič. Veľkého štúrovca si uctila aj delegácia Matice slovenskej na čele s jej predsedom Mariánom Gešperom, spolu s ním veniec za MS položili aj podpredseda MS Marek Nemec, predseda KR MS Žilinského samosprávneho kraja Milan Stromko a predseda MO MS v Liptovskom Mikuláši Ferdinand Chovanec. Veniec položili aj potomkovia rodiny Kráľovcov z Iľanova, odkiaľ pochádzal otec Janka Kráľa. Potom sa prítomní premiestnili pod arkády Múzea Janka Kráľa na Námestí osloboditeľov, kde program pokračoval. Pod arkádami zazneli zhudobnené piesne štúrovských básnikov a samozrejme, aj Janka Kráľa v podaní hudobného zoskupenia Jablko v župane. Spieval a verše recitoval mladý divadelník Peter Gustáv Hrbatý, ktorý podujatie aj moderoval. Privítal prítomných hostí a potom odovzdal slovo primátorovi mesta Liptovský Mikuláš Jánovi Blcháčovi. Predstaviteľ rodného mesta básnika zdôraznil jeho významné medzníky života, jeho zápas za spravodlivú spoločnosť, ako aj to, s akou trpkosťou v srdci zomieral ďaleko od svojho milovaného Liptova, ktorý tak miloval a ospevoval vo svojich básňach. Po ňom sa k prítomným prihovoril predseda MS Marián Gešper. Ten prirovnal Janka Kráľa k takým romantickým básnikom ako boli Byron, Mickiewicz, Puškin, poznamenal, že práve Janko Kráľ sa ukázal ako muž činu, ktorý so zbraňou v ruke na čele sedliakov bojoval za národnú slobodu, za ideály slobody, sociálnej spravodlivosti a za svoje ideály trpel vo väzení. Podujatie pokračovalo následne už v interiérových priestoroch Múzea Janka Kráľa, konkrétne vo vynovenej expozícii v pamätnej izbe Janka Kráľa. Tu sa účastníci spomienkových osláv dozvedeli od múzejnej pedagogičky Kataríny Verešovej o expozícii, ktorá pozostáva z originálneho nábytku, ktorý vlastnil Janko Kráľ a v sedemdesiatych rokoch 20. storočia ho rodina básnika z Rumunska darovala mikulášskemu múzeu. Tento moment spríjemnili básňami žiaci Základnej školy Janka Kráľa z Liptovského Mikuláša.

Vyvrcholením podujatia bolo uvedenie publikácie historika Petra Víteka Rod Janka Kráľa a premiéra dokumentárneho filmu, ktorý natočila Matica slovenská, ktorý natočila MS nesie názov Po stopách Janka Kráľa a jeho autormi sú Marek Nemec a Marko Gajdoš. Na tvorbe sa podieľali členovia Mladej Matice a Divadelného odboru MS a kostýmovú výpravu zabezpečila Šatnica Matice slovenskej z Martina. Život a dielo tohto štúrovca priblížili matiční pracovníci Pavol Parenička a Július Lomenčík, detstvo priblížil historik Peter Vítek z Liptovského Mikuláša, o jeho cestách na Dolnú zem rozprávala Oľga Fejdiová, ktorá detstvo prežila medzi Slovákmi v bývalej Juhoslávii. V dokumente vystúpila aj pracovníčka Múzea Janka Kráľa Katarína Verešová.

Peter Vrlík

200 ROKOV OD NARODENIA KAPITÁNA SLOVENSKÝCH DOBROVOĽNÍKOV V HNÚŠTI

Matica slovenská si roku 2022 pripomína v rámci ROKU ODKAZU ŠTÚROVCOV 200. výročie osobností národného obrodenia, osobností, ktoré významným spôsobom zasiahli do slovenských dejín. Prvého júna sa pred dvomi storočiami narodil kapitán slovenských dobrovoľníkov, ale aj významný národný buditeľ, revolucionár, žurnalista, redaktor, prozaik, prekladateľ, popredná osobnosť slovenského národného hnutia v druhej polovici 19. storočia, spolupracovník Ľudovíta Štúra a Štefana Marka Daxnera, a hlavne kapitán slovenských dobrovoľníkov Ján Samuel Francisci-Rimavský. Matica slovenská si Franciscího 200. výročie narodenia pripomenula aj v jeho rodnom meste Hnúšťa výstavou a vedeckou konferenciou.

Oslavy 200. výročia narodenia slovenského básnika, politika a národného buditeľa Jána Franciscího-Rimavského si mesto Hnúšťa a Matica slovenská pripomenuli v rámci tohtoročných Dní mesta Hnúšťa. Samospráva v rámci podujatia, ktoré sa konalo od 3. do 5. júna, pripravila bohatý kultúrny program, vedeckú konferenciu i otvorenie nového múzea. Pri príležitosti výročia mesto na oslavy pozvalo aj potomkov Franciscího, ktorí žijú predovšetkým v Maďarsku, Bielorusku a Rusku. „Rozvetvené potomstvo významného štúrovca Franciscího sa malo stretnúť prvýkrát práve v Hnúšti. Bohužiaľ, pre konflikt na Ukrajine museli Rusi a Bielorusi odrieknuť účasť," poznamenal primátor Hnúšte Roman Lebeda.

Počas osláv vystúpil s príhovorom aj predseda Matice slovenskej Marián Gešper, ktorý zdôraznil význam a odkaz generácie štúrovcov: „Musíme si uvedomiť, že tento región je pevne spojený so slovenskými národnými dejinami. Pre niekoho to bude prekvapením, ale štúrovci roku 1848 boli práve tu najviac koncentrovaní, možno ešte viac ako v Turci, kde sídli Matica slovenská. Tento región dal veľmi veľa významných osobností, národných, ale aj občianskych dejín. V neposlednom rade treba zvýrazniť aj pamiatku Jána Franciscího-Rimavského, ktorý má v týchto dňoch 200. výročie narodenia. Všetky projekty, na ktorých sa podieľal v druhej polovici 19. storočia, sú funkčné dodnes. Môžem spomenúť Slovenskú národnú radu, vojenské tradície, slovenskú literatúru, politický program, Maticu slovenskú či slovenské gymnáziá. Ide o veľmi silnú generáciu, ktorej súčasťou bol aj Ján Francisci z Hnúšte," konkretizoval predseda.

Na odkaz významného rodáka z Hnúšte bola počas prvého dňa osláv zameraná aj vedecká konferencia a literárno-dramatický program. Na konferencii vystúpilo päť prednášajúcich. Profesorka Zuzana Stanislavová s témou: Janko Francisci-Rimavský a literatúra pre deti a mládež, nasledoval docent Marián Ambrózy s témou: Náčrt sociálneho a politického myslenia Jána Franciscího, docent Július Lomenčík prezentoval Jána Franciscího ako matičiara, MUDr. Peter Dragijský hovoril o Jánovi Franciscim a jeho spolupútnikoch a konferenciu zavŕšil docent Daniel Šmihula, ktorý ju poctil svojou návštevou až z ďalekého Japonska, s témou: Potomkovia Janka Franciscího v Rusku a Lotyšsku. Predseda Matice slovenskej na konferencii upriamil pozornosť účastníkov aj na unikátny historický dokument mapujúci život a dielo Jána Franciscí-

-Rimavského z autorskej dielne tajomníka Matice slovenskej Jána Semana a vedeckého pracovníka Pavla Pareničku, ktorý vznikol pri príležitosti jeho 200. výročia narodenia.

Sprievodným podujatím konferencie bol výstavný projekt Matice slovenskej pri príležitosti ROKA ODKAZU ŠTÚROVCOV pod názvom Štúrovci v súradniciach národných dejín. Výstava bola inštalovaná vo vestibule Domu kultúry v Hnúšti a verejnosti bola prístupná od 31. mája 2022 do 5. júna 2022. Výstavu navštívili hlavne žiaci a študenti hnúšťanských škôl a účastníci osláv Dní mesta Hnúšťa.

Foto: mesto Hnúšťa, Tex: Ján Seman

205. VÝROČIE NARODENIA J. M. HURBANA V KOŠICIACH

V centre Košíc sa na Hlavnej ulici od roku 2017 nachádza pamätná tabuľa s bustou prvého predsedu Slovenskej národnej rady, spisovateľa, evanjelického kňaza, politika a vedúcej osobnosti slovenského povstania v rokoch 1848/1849 Jozefa Miloslava Hurbana. Hurban sa narodil 19. marca 1817 v obci Beckov. Pri príležitosti 205. výročia jeho narodenia si ho 23. marca 2022 pripomenuli Dom Matice slovenskej Košice a Mieste odbory MS Košice a Košice-Sever. K pamätnej tabuli s bustou bol zavesený nový venček.

V rámci zimnej dobrovoľníckej výpravy, ktorá sa konala od 4. decembra 1848 do konca apríla 1849, Hurban navštívil aj Košice. Vyčlenili sa dva prúdy. Prvý vyšiel z Těšína smerom k Žiline za účasti Ľudovíta Štúra a J. M. Hurbana pod vojenským velením Bedřicha Bloudka. Podliehali veleniu podplukovníka Karla Frischeisena, neskôr generála Kristiána Götza. Druhý prúd slovenských dobrovoľníkov odchádzal z Moravy a pôsobil na juhozápadnom Slovensku.

Mesto Košice nemohli hurbanovskí dobrovoľníci obísť. Hurban v Rozpomienkach píše takto: „Ešte nám zbýval jeden kút drahého, najväčšmi zbedovaného Slovenska, rozšírenie povstania nášho v Šariši a Zemplíne." Práve v Košiciach sa definitívne rozhodlo o myšlienke vytvorenia deputácie, ktorá pôjde do Olomouca a predloží panovníkovi slovenské požiadavky. Marcový prosbopis predložila panovníkovi 20. marca 1849 delegácia na čele s rímskokatolíckym kňazom Jozefom Kozáčekom.

Hurbana s dobrovoľníkmi a cisárskym vojskom vítal v Košiciach napoludnie 28. februára 1849 nadšený dav aj s volaním na slávu.

Prítomné boli prakticky všetky vrstvy mesta. Pred Dómom sv. Alžbety na mieste bývalého trhoviska predniesol krátku reč k svojim verným a odpovedal na ich otázky. Pamätná tabuľa bustou sa nachádza neďaleko tohto miesta. Do Košíc prišli dobrovoľnícke oddiely a cisárske vojsko dvomi trasami, severnou a južnou, s ktorou prišiel Ľudovít Štúr. Teda bolo veru nadmieru kamarátskych stretnutí a Hurban si v Košiciach ledva oddýchol. Ľudovít Štúr, ktorý sa v Košiciach nachádzal už od 24. februára, bol veľmi netrpezlivý a túžil už vyraziť čo najskôr na ďalšiu cestu. Pri pití čiernej kávy sa Hurban pozhováral s cisárskym generálom Kristiánom Götzom a na čaj sa zdržal u poľného podmaršálka Ramberga. Košičanom sa však do boja veľmi nechcelo. Už 2. marca sa hurbanovskí dobrovoľníci vydali smerom na Šariš, do Prešova. No a na ceste z Prešova už Hurbana úplne zmohla choroba, ktorá sa začínala prejavovať cestou do Košíc.

Hurban je symbol boja za slovenský národ, jeho obľúbenosť v revolučných rokoch svedčí aj o tom, že slovenskí dobrovoľníci sú označovaní ako hurbanovskí.

Martina Matečková

VIACERO OSLÁV NARAZ

V OBCI ZÁRIEČIE

Slávnostná spomienka na padlých občanov Zárieča na konci 2. svetovej vojny

Otvorenie zrekonštruovanej budovy kultúrneho domu a obecného úradu

Pietna spomienka 130. výročia narodenia etnografa a muzejného pracovníka Jána Geryka

Spomienka na 101. výročie narodenia Štefana Boleslava Romana

Pietna spomienka na blížiace 103. výročie úmrtia M. R. Štefánika

Miestny odbor Matice slovenskej v Zárieči spolu s predstaviteľmi obce si dňa 29. apríla 2022 pripomenul 77. výročie ukončenia 2. svetovej vojny a zároveň si uctil pamiatku šiestich občanov Zárieča, ktorí boli 1. mája 1945 zastrelení nemeckými fašistami v miestnych horách. Na slávnostnej spomienke sa zúčastnili za Miestny odbor MS v Zárieči predseda Anton Kováč, členky Mária Chodúrová, Marta Vodárová, starosta obce Ing. Jozef Kollár, pán Krajčovič, tajomník Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov v Púchove, poslanci, občania obce a žiaci miestnej základnej školy. Nad hrobmi padlých zaznela hymna, prednesené príhovory a pekný program školy, ktorý vyvrcholil slávnostným položením vencov.

Na druhý deň 30. apríla 2022 pokračovali spoločné oslavy obce s Miestnym odborom Matice slovenskej v Zárieči slávnostným otvorením zrekonštruovanej budovy kultúrneho domu a obecného úradu v Zárieči. Pozvanie na túto udalosť prijal tajomník Matice slovenskej v Martine ThLic. Mgr. Viliam Komora, PhD., predsedníčka Krajskej rady MS TSK Žofia Hrančová a podpredsedníčka MO MS z Novej Dubnice Zdenka Bieliková. Folklórna skupina

Záriečanka otvorila podujatie piesňou Ti zariecke zvony. Po nej sa prítomným prihovoril starosta obce Ing. Jozef Kollár, privítal predsedu TSK Ing. Jaroslava Bašku, primátorku Púchova JUDr. Katarínu Henekovú, starostov susedných obcí a tiež starostu družobnej obce Lidečko Ing. Vojtecha Ryzu.

Po príhovore starostu obce a hostí za Miestny odbor MS vystúpila jeho podpredsedníčka Mgr. Anna Janíková s dvomi príspevkami a zároveň pripomenula, že podujatie finančne podporila Matica slovenská.

V prvom sa venovala 130. výročiu narodenia Jána Geryka, etnografa a múzejného pracovníka, ktorý sa narodil a detstvo prežil v Zárieči. Z rodnej obce si odniesol lásku k folklóru, ktorá ho sprevádzala celým životom. Vydal knižku Slovenské ľudové piesne z Púchovskej doliny,

JAKUB GRAJCHMAN

ŠTÚROVEC OBĽÚBENÝ MEDZI POSPOLITÝM ĽUDOM

Matica slovenská si v roku 2022 pripomína v rámci ROKA ODKAZU ŠTÚROVCOV dvojsté výročie osobností národného obrodenia, osobností, ktoré významným spôsobom zasiahli do slovenských dejín. V tieni takých významných dejateľov, ako boli Francisci, Kráľ, Kalinčiak, Daxner, zostávajú osobnosti, ktoré sa síce zapojili do obrodného procesu meruôsmych rokov, ale až tak často sa nespomínajú. Medzi ne patrí aj básnik, dramatik, pedagóg a štúrovec Jakub Grajchman. Po stránke literárnej tvorby Grajchman nepatril síce k najpoprednejším

štúrovcom, ale jeho diela boli veľmi obľúbené medzi pospolitým ľudom.

Dňa 25. júla 2022 sa v obci pod majestátnym Kriváňom – v Hybiach uskutočnilo spomienkové podujatie venované Jakubovi Grajchmanovi, rodákovi z tejto obce, ktorý sa narodil presne na Jakuba pred 200 rokmi. Hybenia si v deň narodenia pripomenuli svojho významného rodáka, štúrovského básnika a dramatika Jakuba Grajchmana. Na tomto podujatí sa zúčastnila aj početná matičná delegácia, ktorú viedol predseda MS Marián Gešper a spolu s nim sa spomienkových osláv zúčastnili aj podpredseda MS a riaditeľ Domu MS v Liptovskom Mikuláši Marek Nemec, tajomníci MS Peter Schvantner Ján Seman a Viliam Komora, riaditeľ Členského ústredia MS Martin Hajník, predseda KR MS Žilinského samosprávneho kraja Milan Stromko, tajomník Divadelného odboru MS Peter Vrlík a pracovník ČÚ MS Lukáš Havlík. V popoludňajších hodinách sa začali obyvatelia Hýb schádzať do zrekonštruovaného Kultúrneho domu, kde bol pripravený zaujímavý program. Domácich a hostí na úvod privítal starosta obce Karol Pavlíček, ktorý pripomenul mnohé osobnosti ktoré sa v Hybiach narodili za všetkých len spomeňme, ďalšieho štúrovca lekára Jonáša Bohumila Guotha, ovocinára Ľudovíta Orfanidesa, básnika Júliusa Lenku, herca Ivana Rajniaka, spomenul hybský cintorín, kde tieto osobnosti snívajú svoj večný sen, medzi nimi na čestnom mieste pod majestátnou lipou leží aj hrob Jakuba Grajchmana. Po ňom sa slova ujal predseda Matice slovenskej Marián Gešper. Vo svojom príhovore pripomenul, že Matica slovenská vyhlásila rok 2022 za rok Odkazu štúrovcov. V roku 1822 sa narodili silné osobnosti štúrovskej generácie ktoré ovplyvňovali slovenský umelecký a politicky život. Svojim dielom a činmi kliesnili cestu k slovenskej štátnosti, stáli pri zrode moderného slovenského národa, medzi také osobnosti sa radí aj Jakub Grajchman. Nasledoval umelecký program v ktorom vystúpili členovia domáceho Divadelného súboru Jakuba Grajchmana a miestny hudobníci a recitátori. Program bol zostavený z ukážok Grajchmanovej básnickej a dramatickej tvorby, niektoré jeho básne boli aj zhudobnené a zaspievané miestnym hudobným triom, ktoré vzniklo len pre túto príležitosť. Program svojim vstupmi oživoval doktorand Palackého univerzity, Filozofickej fakulty v Olomouci, miestny rodák Michal Jaroš, ktorý v krátkych vstupoch priblížil život a dielo Jakuba Grajchmana. Po uvedení programu sa všetci prítomní odobrali na miestny cintorín. V čele sprievodu kráčal samotný básnik Grajchman v dobovom oblečení (stvárnil ho matičný divadelník) a za nim mladí matičiari v dobových uniformách slovenských dobrovoľníkov niesli matičnú a štátnu zástavu. Tu pod majestátnou lipou stojí hrob tohto štúrovského básnika. Pri hrobe vystúpilo hudobné trio s zhudobnenou básňou od liptovského rodáka Petra Bellu-Horala. Báseň od Grajchmana zarecitoval podpredseda MS Marek Nemec. Jakub Grajchman sa zúčastnil aj prijatia u cisára Františka Jozefa I. v roku 1849 v Olomouci. Slovenská delegácia predložila cisárovi svoje požiadavky. Túto menej známu stránku Grajchmanovho života priblížil ďalší doktorand Palackého univerzity Krištof Kouřyl. Potom už na hrob tohto básnika a dramatika zasadili ružu starosta obce Karol Pavlíček a predseda MS Marián Gešper. Boli položené aj vence za MS ich položili predseda Marián Gešper, podpredseda Marek Nemec a tajomník Viliam Komora. Na záver sa senior Liptovsko-oravského seniorátu a miestny evanjelický farár Stanislav Grega pomodlil.

V Hybiach si pred nedávnom pripomenuli svojho rodáka herca Slovenského národného divadla Ivana Rajniaka (písali o tom Slovenské národné noviny). Teraz si pripomenuli ďalšieho svojho významné ho rodáka Jakuba Grajchmana, spolužiaka významného básnika Janka Kráľa. Na záver mi dovoľte zacitovať slová Krištofa Kouřyla ktoré predniesol pri hrobe tohto básnika a dramatika: „Jakuba Grajchmana môžeme tak trochu prirovnať k českému básnikovi Karlovi Jaromírovi Erbenovi, ktorý taktiež písal balady, ale verše Grajchmanove sú čistejšie, údernejšie, majú väčšiu výpovednú hodnotu. Hybenia môžu byť právom hrdí na svojho rodáka."

Foto: Ľuboš Šuchtár, text: Peter Vrlík

MLADÍ MATIČIARI SI PRIPOMENULI

VÝLET ŠTÚROVCOV NA DEVÍN

Pred 186 rokmi, presne na deň sv. Juraja, vyšla si skupinka mladých študentov evanjelického lýcea v Bratislave na hrad Devín. Devín bol svedkom dávnej slávy starých Slovákov, preto bol cieľom týchto mladých mužov zapálených pre svoj národ. Viedol ich Ľudovít Štúr. Na Devíne sa recitovalo, spievalo a študenti prijali slovanské mená. Napríklad Jozef Hurban si k svojmu menu pripojil meno Miloslav a dnes ho všetci poznáme práve pod menom Jozef Miloslav Hurban. Matica slovenská a Mladá Matica usporiadali stretnutie na Devíne, aby si túto udalosť pripomenuli. Práve tu pod starobylými ruinami sa kreovala slávna Štúrova družina, ktorej členovia

udávali tón národného života na nasledujúcich päťdesiat rokov.

V utorok 26. apríla 2022 sa stretli na Devíne matičiari, školská mládež, členovia Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov, predstavitelia evanjelickej a. v. cirkvi aby si túto významnú udalosť pripomenuli. Po zaznení hymny Slovenskej republiky privítal Ondrej Baranec, ktorý podujatie moderoval, prítomných hostí. Pod hradby starobylého Devína zavítali: Marek Hanuska, I. podpredseda MS, Marek Nemec, II. podpredseda MS a predseda Mladej Matice, Maroš Smolec, správca MS Ivan Eľko, generálny biskup evanjelickej a. v. cirkvi plk. Viktor Sabo, generálny duchovný Ústredia ekumenickej a pastoračnej služby Ozbrojených síl a Ozbrojených zborov Slovenskej republiky a Pavel Sečkár, predseda Slovenského zväzu protifašistických bojovníkov. V úvode sa slova ujal generálny biskup ev. a. v. cirkvi na Slovensku brat Ivan Eľko. Obdobne ako mnohí štúrovci aj on vyrastal na evanjelickej fare, priblížil jej atmosféru, zaspomínal si na študentské roky a spomenul si na to, že už vtedy si vytýčili ako hlavný cieľ pracovať pre cirkev a pre národ. Po ňom sa k prítomným prihovoril Marek Nemec. Zdôraznil význam stretnutia štúrovcov, ich zástoj v národných dejinách a na záver prekvapil recitáciou úryvku z básne Sama Chalupku Mor ho! Matičný historik Lukáš Perný, v krátkosti opísal udalosti, ktoré sa tu odohrali 24. apríla 1836. Práve odtiaľto sa rozleteli slovenskí sokoli po celom Slovensku, aby prebúdzali slovenský národ k životu. Posledným rečníkom bol Maroš Smolec, správca MS a zároveň šéfredaktor Slovenských národných novín. Pripomenul, že možno tu niekde sa zrodila myšlienka vydávania prvých slovenských novín, ktoré sa stali tribúnou názorov na národný život, na myšlienky slobody a národnej nezávislosti. Po vystúpeniach rečníkov sa v krátkom dramatickom výstupe pod názvom Svetlo národa predstavili členovia Divadelného odboru MS Jozef Sálus (Štúr), Peter Schvantner (Hurban) a Peter Vrlík (Hodža). Nakoniec dostali prítomní žiaci základných škôl pamätné listy, kde pri svojich menách mali aj mená slovanské. Tak po 186 rokoch sa symbolicky zopakoval akt, ktorý sa zapísal do sŕdc mladých členov Štúrovej družiny. Deti mali z týchto listov naozaj úprimnú radosť, bolo vidieť ich rozjarené tváre. Podujatie bolo zakončené hymnickou piesňou Kto za pravdu horí.

Pokračovalo sa historickou prednáškou v aule Bohosloveckej fakulty na Univerzity Komenského v Bratislave. Tu sa študentom obšírnejšie prihovoril opäť Lukáš Perný. Študentov pozdravil aj predseda MS Marián Gešper. Ten zdôraznil význam štúrovcov pre dnešnú generáciu. Práve oni boli tí, ktorí začali proces, ktorý zavŕšil vznikom Slovenskej republiky. Práve štátnosť je pre národ najvyšším vývojovým stupňom a preto treba pracovať nielen na nej, ale hlavne treba pracovať na rozvoji národa ako takého. Prítomným sa prihovoril aj generálny biskup brat Ivan Eľko a prvý podpredseda Marek Nemec. Najaktívnejší študenti získali aj knižné ceny.

Matica slovenská si už pri svojom založení dala do vienka, že bude zachovávať národnú pamäť. Je to veľmi dôležité, Slováci by si mali pripomínať významné medzníky vo svojich dejinách a čo je dôležité, nemali by na ne zabúdať. Udalosť spred 186 rokov na Devíne sa môže v dnešnej dobe javiť ako bezvýznamná epizódka. Stará múdrosť však hovorí: „Aj z bezvýznamných vecí sa môže zrodiť veľká vec“. Tu niekde pod medzi hradbami Devína sa rodili myšlienky na oslobodenie národa, na jeho začlenenie sa do modernej Európy. Na to by sa nemalo zabúdať a je chvályhodné, že práve naša národná a kultúrna ustanovizeň si každoročne túto udalosť pripomína položením vencov a spomienke na všetkých tých, ktorí priniesli plameň do slovenských sŕdc a zapálili v nich túžbu po slobode, po národnej nezávislosti. V minulosti sa stavali základy pre budúcnosť a pár zanietených mladíkov si to možno v ten jarný deň roku 1836 ani neuvedomovalo. My však nezabúdame a v každej dobe na nich spomíname. Možno v kútiku duše ľutujeme, že takých buditeľov, ktorí by prebudili náš národ k životu je čoraz menej.

Foto: Ján Seman, Text: Peter Vrlík, Peter Schvantner

bol autorom desiatok vedeckých prác a štúdií v oblasti národopisu a múzejníctva. Z jeho zbierok piesní čerpajú mnohé folklórne skupiny dodnes.

V druhom príspevku pripomenula život a dielo významného Slováka Štefana Boleslava Romana (101. výročie narodenia), ktorý sa narodil vo Veľkom Ruskove na východnom Slovensku.

Ako 16-ročný odišiel do Kanady, kde sa postupne vypracoval na jednu z najvplyvnejších osobností kanadského hutného priemyslu. Nikdy však nezabudol na svoj slovenský pôvod a po celý život podporoval boj Slovákov za slobodu a štátnu samostatnosť. Založil Svetový kongres Slovákov. Roku 1945 uzavrel manželstvo s Boženou Gardoňovou, ktorá sa narodila v Zárieči. Ako 11-ročná odišla s mamou a bratom do Kanady za otcom a tu sa spoznala so svojím budúcim manželom. Vychovali spolu sedem detí. Svojmu manželovi pomáhala v charitatívnej činnosti, milovala folklór a spev.

Slávnostné otvorenie kultúrneho domu svojim programom obohatili žiaci Základnej školy Zárečie, folklórna skupina Rozmarínek a folklórna skupina Zárečanka. Program

vyvrcholil položením kytíc k pamätnej tabuli Jána Geryka umiestnenej na budove OÚ a matičiari zaspievali matičnú hymnu Kto za pravdu horí.

Sprievodným znakom osláv bola výstava, ktorá bola umiestnená na paneloch a vo vitrínach v priestoroch kultúrneho domu na prízemí aj poschodí. Miestne zložky aj jednotlivci tu prezentovali svoju činnosť.

Matičiari MO MS a matiční hostia si boli uctiť pri príležitosti blížiaceho sa 101. výročia úmrtia M. R. Štefánika položením kytíice k jeho pamätníku.

A na úplný záver osláv bolo vonku pripravené v spolupráci s hasičmi stavenie mája, ktoré bolo sprevádzané krásnymi piesňami Folklórnej skupiny Zárečanka. Potom zábava pokračovala...

Anna Janíková

ODKAZ ŠTÚROVCOV

ZAZNEL NA KOŠICKEJ ŠKOLE

Rok 2022 sa nesie v znamení štúrovského odkazu. Pripomíname si dvesto rokov od narodenia viacerých významných predstaviteľov štúrovskej generácie. Už prvý predseda Matice slovenskej rímskokatolícky biskup Štefan Moyses vyslovil známu vetu "Na mládeži svet stojí". Práve mládež je tou budúcou hybnou silou nášho národa. Jej je potrebné odovzdať naše vedomosti a uchovať v nej spomienky a úctu k osobnostiam, ktoré formovali náš národ.

Jedenásteho apríla 2022 sprostredkoval Dom Matice slovenskej prednášku na tému Rok odkazu štúrovcov na ZŠ Gemerská v Košiciach. Prednášku viedol predseda MS JUDr. Marián Gešper.

Na úvod predsedu MS zaujímalo, či žiaci poznajú a vedia, čo je to Matica slovenská. Malé čriepky vedomosti síce u žiakov prevládali, ale povedomie o tejto najstaršej kultúrnej ustanovizni Slovákov bolo potrebné obohatiť.

Pre bližšie pochopenie konania štúrovskej generácie sme si najprv priblížili hospodársko-spoločenskú situácia v habsburskej monarchii. Šľachta slovenského pôvodu bola už koncom 18. storočia takmer celá pomaďarčená, väčšina obyvateľov žila na vidieku a živila sa poľnohospodárstvom, chudobné zemianstvo nemalo záujem zúčastňovať sa na politickom dianí. V Habsburskej monarchii žila pestrá paleta rozličných národností, ktorá sa začína národnostne prebúdzať a dožadovať sa svojich práv. V období formovania sa štúrovskej generácie vládne metternichovský absolutizmus. Roku 1831 sa odohralo najväčšie protifeudálne roľnícke povstanie v Uhorsku – Východoslovenské roľnícke povstanie. Od roku 1836 už Ľudovít Štúr stojí pevne na čele štúrovskej generácie.

Žiaci sa nedali zahanbiť a mnohokrát správne odpovedali na otázky, tí najaktívnejší a nebojácni boli odmenení knihou z Vydavateľstva Matice slovenskej. Cieľom bolo nabudiť ich k premýšľaniu a aktívne ich zapojiť do vzájomnej interakcie s prednášajúcim. Žiakom boli predstavení menej známi štúrovci: rímskokatolícky kňaz Karol Jozef Viktorin, ktorého pamätná tabuľa bola odhalená minulý mesiac v Budapešti, maliar Peter Michal Bohúň, Ľudovít Jaroslav Šulek, Štefan Marko Daxner, Ján Francisci-Rimavský, Ján Kalinčiak, Ján Rotarides, Janko Kráľ. Deviataci sa dozvedeli množstvo nových podnetných informácií, na ktoré pri hodinách dejepisu nie je priestor, a veríme, že v sme v nich podnietili túžbu po ďalších vedomostiach. Predseda bol na konci prednášky obdarovaný malou pozornosťou, červenou gerberou.

V období dospievania sa u mládeži kreujú vzory. Preberá ich z filmov či dobrodružných literárnych diel. Veľakrát však netreba ísť za hranicu svojej vlasti. Stačí si len uvedomiť, že máme množstvo historických osobností, ktoré sú hodné byť príkladom pre mladú generáciu.Sú to osobnosti, ktoré odovzdali svoj život do rúk slovenského národa, bez toho, aby si niečo nárokovali, často konali aj napriek tomu, že ich konanie mohlo byť odsúdené na neúspech, no nevzdali sa. Štúrovská slovenčina napokon zblížila bernolákovcov so štúrovcami v záujme slovenského národa. Je známa ich vzájomná spolupráca. Oslobodenie obyvateľov spod jarma feudalizmu, boj za rovnoprávne postavenie slovenského národa, riešenie národnostnej otázky, to všetko bolo v povedomí národovcov do roku 1918 a tvorí odkaz štúrovskej generácie až do dnešných dní.

Martina Matečková

V OBCI SOĽ ODHALILI PAMÄTNÚ TABUĽU SLOVENSKÝM DOBROVOĽNÍKOM Z ROKU 1849

Dvadsiateho deviateho mája 2022 sa v obci Soľ konalo slávnostné podujatie. Pred budovou obecného úradu bola na pamätníku osadená pamätná tabuľa pripomínajúca významný úsek v histórii tejto obce. O aký významný úsek ide? V pohnutých revolučných rokoch 1848 – 1849 sa v okolí obce odohrali boje slovenských dobrovoľníkov a sedliakov s maďarskými honvédskymi jednotkami. Počas zimnej výpravy, ktorá bola na rozhraní rokov 1848 – 1849, časť slovenského dobrovoľníckeho zboru postupovala cez stredné Slovensko ďalej na východ a obsadila Prešov. Maďarské vojenské velenie sa s tým však nechcelo zmieriť a chystalo útok na Prešov a jeho dobytie. V ústrety im vyšlo päť stotín slovenských

dobrovoľníkov pod velením kapitána Karola Bórika, spolu s ním išiel aj jeho starší brat Daniel Bórik, tajomník Slovenskej národnej rady. Už pri Kapušanoch narazili na predné maďarské stráže, ktoré rozohnali, a postupovali ďalej. Pridalo sa k nim aj päťdesiat sedliakov, ozbrojených zväčša sekerami. Medzi Hanušovcami nad Topľou a obcou Soľ sa im do cesty postavila jazdná maďarská jednotka, a aj tú zahnali na útek. Prenocovali v obci Soľ a nasledujúce ráno postupovali na Vranov nad Topľou. Mesto maďarské vojská opustili, potom sa slovenské jednotky stiahli do Prešova a víťazne ukončili toto ťaženie.

Spomienka na tieto udalosti je vyrytá do pamätnej tabule, ktorá zdobí pamätník v obci Soľ. Na jej inštalácii sa podieľal obecný úrad a Matica slovenská. Obyvatelia Soli medzi sebou privítali v krásne nedeľné slnečné dopoludnie vzácnych hostí: predsedu MS Mariána Gešpera, starostu obce Jozefa Bertu a predsedu MO MS v obci Soľ Dušana Bertu. Na slávnosti sa zúčastnili aj poslanci Prešovského samosprávneho kraja. Ako prvý vystúpil s prejavom starosta obce Jozef Berta, ktorý pripomenul jej bohatú históriu a slávne tradície. Predseda MS Marián Gešper vo svojom príhovore zdôraznil hlavnú úlohu Matice slovenskej – zachovávanie historickej pamäti nášho národa. Pripomenul, že naša národná a kultúrna inštitúcia vyhlásila rok 2022 za Rok odkazu štúrovcov. V tomto roku si dvojsté výročie narodenia pripomínajú také osobnosti štúrovskej generácie, ako boli Štefan Marko Daxner, Ján Francisci, Janko Kráľ, Ján Kalinčiak, Ján Palárik, Peter Michal Bohúň a mnoho ďalších, ktorí formovali svojím životom a dielom moderný slovenský národ. „Soľ a Vranov boli najvýchodnejšie slovenské obce, ktoré dosiahli hurbanovci v revolučných rokoch 1848 a 1849 v boji za národné a sociálne práva, ktorým položili základ modernej slovenskej spoločnosti. Chceme poukázať na to, že procesy obrodenia Slovákov, ale aj pôsobenie štúrovskej generácie a následne hurbanovcov v tom revolučnom roku boli aktívne nielen na strednom alebo západnom Slovensku, ale aj na východnom Slovensku, dokonca až na Zemplíne," konštatoval predseda MS. Po predsedovi MS sa slova ujal predseda Miestneho odboru MS v obci Soľ Dušan Berta. Vo svojom vystúpení sa zameral na históriu obce a na tri pamätné tabule, ktoré zdobia pamätník. Štvrtá pamätná tabuľa sa odhaľovala práve v tento slávnostný deň 29. mája 2022. Tabuľa je umiestnená na pilieri pri obecnom úrade spolu s ďalšími pamätnými tabuľami pripomínajúcimi oslobodenie obce v januári 1945 alebo miestne pôsobenie evanjelického farára a humanistického básnika Jakuba Jakobeusa v 17. storočí.

Po prejavoch hostí sa na improvizovanej scéne na lúčke pri pamätníku uskutočnili dramatické výstupy, ktoré oživili históriu obce. Účinkovali členovia Divadelného odboru MS a Mladej Matice. V hlavných úlohách sa predstavili Peter Schvantner (Karol Bórik) a Peter Vrlík (Daniel Bórik), v bojových scénach svoje umenie predviedli členovia historickej skupiny Mojmírova družina, ktorí sú členovia Mladej Matice v Liptovskom Mikuláši. Niekoľko desiatok divákov odmenilo účinkujúcich srdečným potleskom. Po vystúpení matičiarov predseda MS Marián Gešper, starosta obce Jozef Berta a predseda MO MS Daniel Berta slávnostne odhalili pamätnú tabuľu. Na záver ešte vystúpili členovia historickej skupiny Mojmírova družina s ukážkami bojového umenia (boj so sekerou a sečnými zbraňami), ktoré prítomných veľmi zaujalo. Vystúpenie matičiarov pochválil aj starosta obce Jozef Berta.

Matica slovenská sa aj v tomto roku podieľa na odhaľovaní pamätných tabúľ, búst významných osobností našich slovenských dejín, ale aj udalostí, ktoré sa zlatými písmenami zapísali do pamäti nášho národa. To je hlavné poslanie našej národnej a kultúrnej ustanovizne a nemalo by sa na to zabúdať. Pevne dúfame, že takýchto podujatí bude čo najviac a že nimi zavrieme ústa všetkým pochybovačom, ktorí spochybňujú opodstatnenie našej Matice slovenskej.

IÚMS

PUTOVNÁ VÝSTAVA INŠPIRATÍVNI MATIČIARI

PODNECUJE MLADÚ GENERÁCIU K ROZVOJU TALENTOV

V obchodnom dome Prior na Kamennom námestí sa v piatok 29. apríla začala putovná výstava obrazov Matice slovenskej Inšpiratívni matičiari. Dvanásť najzaujímavejších slovenských osobností rozpovedalo svoj matičný príbeh mladej generácii prostredníctvom moderného grafického umenia.

„Počas svojich prednášok na základných a stredných školách vidím veľa nadaných detí a mladých ľudí, ktorých talenty nesmieme premrhať. Niekedy stačí aj malá motivácia, preto sme v Matici slovenskej vytvorili modernú výstavu o inšpiratívnych matičných osobnostiach, ktorá bude putovať po slovenských mestách a obciach. Životné príbehy slávnych matičiarov dokazujú, že je možné stať sa úspešnými spisovateľmi, výtvarníkmi, fotografmi, filmármi, organizátormi kultúry či dokonca politikmi, diplomatmi a manažérmi v oveľa ťažších podmienkach, než žijú súčasné generácie," priblížil predseda Matice slovenskej Marián Gešper. Návštevníci výstavy sa stretli s osobným odkazom takých matičiarov, ako bol Jozef Cíger Hronský, Karol Plicka, Andrej Sládkovič či Pavol Országh Hviezdoslav.

Autorom portrétnych grafík je mladý umelec Tomáš Králik z Martina. Matica slovenská vybrala spomedzi svojich osobností nielen tie najznámejšie, ale aj najzaujímavejšie z pohľadu toho, ako môžu svojimi životnými úspechmi inšpirovať mladú generáciu v súčasnosti. Zároveň chcela dostať naše osobnosti do povedomia čo najširšej verejnosti vystavovaním obrazov práve na rušných miestach. Výstava v Bratislave trvala od 29. apríla do 20. mája 2022 s bezplatným vstupom denne od 9.00 do 20.00 hodiny. V letných mesiacoch sa presunula do OC Mirage v Žiline (12. – 30. jún 2022) a odtiaľ putovala do Obchodného domu v Nitre, ktorý je domácim známy ako Prior (2. – 22. august 2022). Návštevníci si ju následne pozreli aj v ďalších regiónoch Slovenska.

IÚMS

MESTO MARTIN V SPOLUPRÁCI S MATICOU SLOVENSKOU

A PARTNERMI PODPÍSALO MEMORANDUM

Primátor mesta Martin Ján Danko spoločne s predsedom Matice slovenskej a predstaviteľmi evanjelickej cirkvi slávnostne podpísali 28. februára 2022 memorandum o revitalizácii Memorandového námestia.

Iniciátorom revitalizácie Memorandového námestia, pamätného miesta v histórii Slovenska a mesta Martin, bol predseda Matice slovenskej Marián Gešper. Už začiatkom februára sa na mestskom úrade uskutočnilo spoločné stretnutie primátora mesta Martin Jána Danka a predstaviteľov mesta s predsedom Matice slovenskej Mariánom Gešperom, správcom nadácie Centra kresťanského vzdelávania Bohdanom Hroboňom a zborovým farárom evanjelickej cirkvi augsburského vyznania v Martine Milanom Kubíkom. Cieľom stretnutia bol spoločný záujem zrekonštruovať a obnoviť pamätné miesto Memorandového námestia spolu s pozemkami cirkvi a mesta, čím by sa vyzdvihlo mesto Martin z historickej a kultúrnej stránky.

Výsledkom stretnutia bol slávnostný podpis memoranda o jednotnom postupe pri obnove Memorandového námestia ako historického miesta nielen Martina, ale aj celého Slovenska. Všetci účastníci podpisom potvrdili svoju slobodnú vôľu spolupracovať pri revitalizácii Memorandovho námestia, vyvíjať úsilie smerujúce k obnove pamätného miesta a jeho rekonštrukcii, ako aj k rekonštrukcii priľahlých

nehnuteľností a poskytovať si vzájomne súčinnosť pri realizácii aktivít smerujúcich k revitalizácii Memorandovho námestia. „Je našou povinnosťou, aby sme si toto miesto, kde sa písala história, nielen Martina, ale aj Slovenska a civilizovanej kresťanskej Európy naozaj vážili a dali do takého stavu, aby to bolo kultúrne miesto, kde sa každý slušný človek pokloní a spomenie si na to, čo toto miesto znamenalo pre naše novodobé dejiny. Chcem poďakovať iniciátorom, že môžeme spoločne podpísať memorandum o spolupráci a následne všetci spoločne budeme hľadať prostriedky, aby sa to stalo realitou," povedal v príhovore primátor mesta Martin Ján Danko.

Foto: mesto Martin, text: mesto Martin a IÚMS

HVIEZDOSLAVOV KUBÍN

V DOME MS V ROŽŇAVE

Príchod jari signalizujúci slnko a radosť z teplejších dní sa u mnohých žiakov niesol aj v duchu súťaže v prednese poézie a prózy Hviezdoslavov Kubín. Okresné kolo 68. ročníka súťaže sa tohto roku pre pandemické opatrenia konalo dištančnou formou – prostredníctvom zasielania videonahrávok súťažiacich žiakov. Siedmeho apríla sa stretla v Dome Matice slovenskej odborná hodnotiaca komisia, aby tieto videonahrávky posúdila a vybrala tých najlepších z nášho okresu. Na súťaži sa zúčastnilo

41 žiakov (30 dievčat a 11 chlapcov) v štyroch vekových a dvoch žánrových kategóriách. Víťazom srdečne blahoželáme a prajeme veľa úspechov na krajskom kole. Čoskoro im do ich kmeňových škôl doručíme knižné ceny a diplomy.

Za spoluprácu a poskytnutie priestorov a vybavenia patrí veľké poďakovanie Domu Matice slovenskej v Rožňave.

Taktiež veľmi pekne ďakujeme odbornej porote za ich erudovaný prístup k hodnoteniu súťažiacich.

Hoci sa to tentokrát realizovalo na diaľku a prostredníctvom videonahrávok, ďakujeme všetkým zúčastneným súťažiacim a učiteľom, ktorí sa venovali ich príprave za w vynaložené úsilie a záujem o nádhernú slovenskú literatúru.

Marta Timárová

MATIČIARI KRAJANOM

SOLIDARITA A VZÁJOMNÁ PODPORA

I napriek obmedzeným možnostiam hmotnej podpory krajanov sa Matica slovenská snaží plniť všetky požiadavky, ktoré jej krajania počas roka pravidelne adresujú. Primárne pristupuje k plneniu požiadaviek prijatých na zasadaní jej najvyššieho poradného orgánu pre krajanskú problematiku – Rady pre Slovákov žijúcich v zahraničí pri MS. Dnes ju tvorí 17 zástupov z desiatich krajín sveta (Čierna Hora, Česko, Francúzsko, Chorvátsko, Kanada, Maďarsko, Rumunsko, Poľsko, Švédsko, Ukrajina). Tieto organizácie spoločne vyslovili návrh, či by Matica slovenská mohla zabezpečiť pre krajanskú mládež nahrávky slovenských ľudových piesní a rozprávok.

Ešte počas minulého roka Matica slovenská adresovala svojim kolektívnym členom (folklórnym, dramatickým a divadelným súborom) list, v ktorom ich požiadala o darovanie CD s ich tvorbou pre Slovákov žijúcich v zahraničí zastúpených v členstve Rady. Matičná členská základňa zareagovala na výzvu veľmi agilne. Do Krajanského múzea Matice slovenskej postupne zaslala tri desiatky CD, ktoré mapujú slovenský folklór od Záhoria po Zemplín. Do zbierky odovzdali i publikácie, slovenské rozprávky, pašie, omše, muzikály i dramatické diela. Nájdeme tu aj CD venované krajanmi krajanom (FS Spiš z Novej Belej).

Do výzvy sa zapojili: ženská folklórna spevácka skupina Harčarki z Pozdišovec – Ľudová hudba Stana Baláža; FSS Močaranka; Matičný spevokol Zborovčan; Kálnicí šípkári; Pekná Dolinka z Vlachova; Mihaľovski nevesti i beťare; Spevácka skupina Prameň zo Žarnovice; Folklórny súbor Šiňava; Folklórna skupina Bučina; DDO Rosička;

Bánovčanka; Z rozprávky do rozprávky; Projekt Renesancia tisovských rozprávok; Spevník Ej, poniže Tisovca; Spevokol Nádej; Pavlovčane – – Ľudová hudba Cifra; FSS Záhorčan; FS Moravčan, 35 rokov zvykov folklóru – publikácia venovaná folklóru – piesňam, zvykom, tradíciám obce Moravany; dramatický krúžok Gymnázia Ľ. J. Šuleka pri MO MS – Snehulienka a zopár trpaslíkov; Dramaťák – študentský muzikál Slečna Loreline, študentský muzikál Popoluška a tučná myš, Zver – audio záznam zo živého

NOVELA ZÁKONA O MATICI SLOVENSKEJ ZÍSKALA V PARLAMENTE ZELENÚ

Zákon o Matici slovenskej, ktorého spolupredkladateľom je poslanec NR SR Miloš Svrček (SME RODINA), získal na 65. schôdzi parlamentu podporu prítomných poslancov.

Poslanec hnutia Sme rodina Miloš Svrček počas tlačovej konferencie informoval o novele zákona o Matici slovenskej, ktorú parlament schválil počas schôdze parlamentu. „Matica slovenská bola od svojho vzniku pevnou oporou slovenského národa, a to v časoch úspešných aj zložitých. Na to, aby si naďalej plnila svoje poslanie budovať a upevňovať v Slovákoch národné povedomie a hlboký, pevný vzťah k nášmu štátu, je však potrebné riešiť aj otázku hospodárenia a financovania tejto inštitúcie. Podľa spomínanej novely bude navýšené financovanie na plnenie úloh Matice slovenskej každý rok vo výške 1 500 000 eur," informoval poslanec NR SR Miloš Svrček.

Predseda MS Marián Gešper zdôraznil, že dotácia predstavuje nevyhnutný základ na dôstojné fungovanie Matice slovenskej, a to najmä pri zvyšovaní cien energií a celkovo inflácie: „Drvivá väčšina finančných prostriedkov ide na udržanie pracovísk, ako aj na odborný a vedecký výskum a na podporu kultúrnych i regionálnych podujatí. V poslednej dobe došlo k určitému nárastu záujmu hlavne obecných samospráv a spolkov o činnosť Matice slovenskej. Práve táto zvýšená dotácia na 1,5 milióna eur pomôže rozvoju týchto aktivít. Aj keď musím zdôrazniť, že ide o sumu, ktorá už bola raz schválená roku 2011." Verí, že v budúcnosti dôjde k ďalšej podpore ustanovizne. Zároveň sa poďakoval predkladateľom novely i všetkým 102 poslancom bez rozdielu straníckej príslušnosti za ich hlasovanie za novelu.

„Matica slovenská je pevnou súčasťou našej histórie. Chcem sa poďakovať predsedovi a vedeniu ustanovizne, že ďalej pokračujú v tejto činnosti. Matica bude na budúci rok oslavovať 160 rokov, čo je dlhá doba. Tí, ktorí si nevážia našu históriu, si nevážia ani národ, v ktorom žijú, a nevážia si ani sami seba. Som rád, že tento zákon prešiel so širokou podporou naprieč politickým spektrom," zdôraznil poslanec Jozef Karahuta (Sme rodina).

Matica slovenská bola podľa poslanca Miloša Svrčeka posledné roky podfinancovaná, čo malo výrazný dopad na jej činnosť. „Možno konštatovať, že rok 2021 bol v novodobej histórii Matici slovenskej jeden z najkomplikovanejších z hľadiska financovania jej činnosti za posledných desať rokov. MS dostala zo štátu historicky najnižšiu dotačnú podporu za posledné desaťročie vo výške 1 344 600 EUR a súčasne vytvorila z dôvodu pandémie Covid-19 aj najnižšie vlastné príjmy. Rozpočet MS sa oproti roku 2020 prudko znížil o 414 479 EUR. Takýto výrazný pokles príjmov mal následky na činnosť MS, prevádzkovanie a udržiavanie budov, platenie nájmov a hlavne na personálne zoštíhlenie na mnohých pracoviskách MS. Ústredie muselo aj celoplošne znižovať rozpočty všetkých pracovísk rôznou mierou tak, aby boli zachované aspoň tie najnutnejšie aktivity," vysvetlil poslanec.

Určite je dôležité, aby bola Matica slovenská zo strany štátu aj naďalej dostatočne podporovaná, pretože predstavuje jednu z najdôležitejších kultúrnych ustanovizní Slovákov. „Cieľom Matice slovenskej je dnes budovať v mladých ľuďoch vzťah ku kultúre a dejinám a v tejto súvislosti je potrebné riešiť otázku financovania a hospodárenia inštitúcie tak, aby malo financovanie pozitívny dosah na činnosť stovky kultúrnych ustanovizní, folklórnych súborov a pod. Už len z historického hľadiska je nevyhnutná na podporu národného povedomia Slovákov, aby bola takáto slovenská kultúrna ustanovizeň zachovaná a aby fungovala najďalej, pokiaľ možno, na solídnej úrovni," dodal na záver poslanec NR SR Miloš Svrček.

Foto: NR SR, Tlačová správa Sme rodina, IÚMS

MEMORIÁL JURAJA MIGAŠA

12. ROČNÍK VÝSTUPU NA PLEŠ

Výstup na kopec Pleš (Pilíš) nad obcou Mlynky (Pilisszentkereszt), ktorý sa nachádza na severe Maďarska, neďaleko od slovenského Štúrova, sa uskutočnil 21. mája 2022.

Podujatie pod názvom „Spoločnými chodníkmi v znamení prehlbovania priateľstva" pripravilo Združenie pilíšskych Slovákov a Slovenská samospráva v Mlynkoch. Memoriál Juraja Migaša (dlhoročného slovenského diplomata) sa uskutočnil ako výstup na vrchol Piliša formou pešej túry, ako aj cyklorúry.

Predsedníčka Slovenskej samosprávy v Mlynkoch Marta Demjénová okrem iných v Stredisku pilíšskych Slovákov privítala aj zástupcov Matice slovenskej, prvého podpredsedu MS Mareka Hanusku a tajomníka MS pre národnostné vzťahy Viliama Komoru. Slávnostné príhovory mali veľvyslanci Pavol Hamžík, Jozef Migaš, Ján Varšo a ďalší. Za Maticu slovenskú sa prihovoril prvý podpredseda Marek Hanuska, ktorý zvýraznil dôležitosť a výnimočnosť našich krajanov, prácu pre národ a spoluprácu Slovákov, a všetkých srdečne pozdravil. Nasledovalo položenie vencov pri pamätnej tabuli Juraja Migaša v tomto slovenskom dome. Účastníci sa potom spoločne vybrali na asi dvojhodinovú túru na najvyšší kopec Pilíšskych vrchov, ktorým je Pleš (Pilíš) s výškou 756 m n. m., a je na ňom rozhľadňa svätého Eusebia. Z nej možno vidieť niekoľko desiatok kilometrov vzdialené obce, mestá a pohoria, ktoré ešte pred desaťročiami obývali poväčšine Slováci. Hovorilo sa tu po slovensky. Na vrchole sa účastníci občerstvili gulášom a pivom, najmä však rázovitými slovenskými pesničkami zo všetkých kútov Slovenska a rôznych krajov, kde žijú Slováci.

Na záver podujatia boli priviazané pamätné stužky na kríži na vrchole kopca pri rozhľadni,

a to za jednotlivé slovenské obce. Za Maticu slovenskú ju priviazal prvý podpredseda Marek Hanuska.

Účastníci hádam z celého Maďarska a tiež celého Slovenska, od západu až po východ, od severu až po juh, si zaspievali, vymenili skúsenosti a názory, zaželali si veľa síl do ďalšej práce pre slovenský národ aj kultúru, a to vo vzájomnej spolupráci. Potešiteľné bolo, že viacerí sa pristavili a požičali si vlajku Matice slovenskej, s ktorou sa fotografovali. Aj tu bolo vidno, že o našu slovenskú Maticu záujem je a ľudia ju majú radi a v úcte.

Viliam Komora

predstavenia, študentský muzikál podľa námetu Williama Shakespeara Sen noci svätojánskej; Folklórom motivovaný súbor Slovenskí Rebeli – Šťastie, zdravie, pokoj svätý vinšujeme vám, Život; Ženská spevácka skupina Juskovčanky; Studzenka – V Plechocicoch pod koscelom; Štvorčan – Ej, dze hraju, tam hraju… – Ľudová hudba Železiar; FSk dolina Maňa – Hojné požehnanie vám – Vianočná omša z veľkej Mane; Folklórna spevácka skupina Závadské ženy z Lietavskej Závadky – Lietavy – Piesne; FS SPIŠ z Novej Belej – Śpiewy i muzyka ZF „Śpis" z Nowej Bialej; Mužská spevácka skupina Hačure 2 a ich hostia – Rusínske ľudové piesne; Folklórna skupina ROVINA – Kec sebe dlužanske chlopi i ženi zašpivaju; ženská a mužská spevácka skupina Rovina, Detský folklórny súbor Rovinka, Folklórny súbor Rovina a ĽH FS Zemplín – Čudná to novina. Matica slovenská tieto dary rozdelila a koncom marca zaslala na krajanský adresár členov Rady.

V splnenej výzve sa odzrkadlia nielen dobrosrdečnosť matičiarov, ale i vzájomná solidarita Slovákov roztrúsených na geografickom území Slovenska i mimo neho. Krajanom želáme príjemné počúvanie a do radov štedrých matičných donorov zasielame úprimné poďakovanie za zbierku, ktorá rozšíri a spropaguje matičné aktivity do celého krajanského sveta.

Zuzana Pavelcová

VYŠLO TRETIE ČÍSLO

SLOVANSKÉHO OBZORU

Vážení čitatelia,

vyšlo tretie číslo Slovanského obzoru 1/2022. Aktuálne číslo prináša opäť, ako už pre časopis býva zvykom, mnoho zaujímavého. Aj v tomto čísle dostali možnosť prezentácie noví autori. Rubrika Prehľad zo slovanského sveta prináša informačné príspevky zo Srbska, Česka, Chorvátska, Ruska, ale napríklad aj z Veľkej Británie. Nadviazala sa užšia spolupráca s riaditeľom Archívu Vojvodiny Nebojšom Kuzmanovićom. V rubrike Dejiny sa dočítate o slovanskej vzájomnosti vo vzťahoch Slovenskej republiky a Kráľovstva Juhoslávie v rokoch 1939 – 1941, ako aj o bunevskom písme „šilinger". Do tohto čísla nám poskytol rozhovor predseda Matice chorvátskej Miro Gavran. Pripomenieme si aj významných predstaviteľov Matice slovenskej, erudovaných odborníkov s presahom na slovensko-slovanské vzťahy, ktorí nás navždy opustili v rokoch 2020 a 2021, ale aj storočnicu narodenia Tibora Königa. Slováci v Poľsku vydali dvadsiaty druhý ročník vedeckej ročenky Almanach XXII. Roku 2022 si Matica slovenská pripomína okrúhle 200. výročie narodenia viacerých štúrovských a matičných dejateľov. Ide nepochybne o najvýznamnejšiu generáciu v celých slovenských dejinách. Z tohto dôvodu Matica slovenská vyhlásila letopočet 2022 za Rok odkazu štúrovcov. Viac o nich sa dočítate v rubrike Pripomíname si. Staršie čísla sú dostupné na adrese https://matica.sk/slovansky-obzor/

S matičným pozdravom PhDr. Pavol Madura, šéfredaktor časopisu Slovanský obzor

ROK ODKAZU ŠTÚROVCOV

PREDNÁŠKA V DOME MS V ROŽŇAVE

Pod taktovkou Domu MS v Rožňave sa 21. apríla 2022 uskutočnila prednáška na tému: „2022 – Rok odkazu štúrovcov“. Pán Vladimír Tököly pútavo, s dôrazom na jednotlivcov, priblížil osobnosť nielen Ľudovíta Velislava Štúra, ale aj tých štúrovských romantikov a buditeľov, ktorí pôsobili na Gemeri.

Centrom vzdelanosti v 19. storočí boli mestá Rožňava, Revúca a Jelšava. Pôsobili tu a študovali mnohí významní štúrovci. Samuel Tomášik, evanjelický kňaz v Chyžnom, bol pri zrode Matice slovenskej. Bývalá ZDŠ na Ulici zeleného stromu v Rožňave niesla hrdo jeho meno.

Pavol Dobšinský, kňaz, folklorista a zberateľ ľudovej slovesnosti, známy práve mnohými zbierkami slovenských rozprávok. Jeho rodný dom nájdeme v Slavošovciach. Každoročne na jeho počesť organizuje MS recitačnú súťaž v prednese slovenskej rozprávky.

August Horislav Škultéty, spisovateľ najviac zameraný na tvorbu pre deti a mládež. Roku 1846 vydal prvý časopis venovaný deťom – – Zorničku. Od roka 1862 bol prvým správcom 1. slovenského gymnázia v Revúcej.

Peter Kellner-Hostinský sa narodil vo Veľkej Polome. Novinár, spisovateľ, historik, filozof. Bol autorom prvej štúdie o symbole dvojitého kríža. Pomáhal Štúrovi redigovať Slovenské národné

noviny a Orla tatranského. Celoživotný priateľ Pavla Dobšinského.

Roku 2022 uplynie 200 rokov od narodenia viacerých štúrovcov, ktorí majú význam nielen ako národní buditelia, ale mnohí boli úplne prvými matičiarmi. Spestrením podujatia o gemerských štúrovcoch bol krásny spev hymnických piesní v podaní skupiny Pekná dolinka z Vlachova. Zuzka Tomková nám výstavkou ručných prác priblížila odkaz našich predkov. Alenka Gallová z Honiec zase pre nás vyčarila nádherné šperky. Máme v pláne pozývať na naše podujatie aj iných šikovných Gemerčanov. Príjemné posedenie sa uskutočnilo v útulných priestoroch kníhkupectva KnihArt v Rožňave. Ďakujem všetkým zúčastneným za krásne popoludnie a pozývam na ďalšie. Zároveň ďakujeme mestu Rožňava a Matici slovenskej za podporu pri našom prvom podujatí.

Mária Veľdáková

NA ÚTOK PROTI MATICI SLOVENSKEJ

SA POUŽILA ZÁKERNÁ MANIPULÁCIA

Na začiatku roka médiami prehrmela informácia o kauze vydávania potvrdení o národnom povedomí pre Slovákov žijúcich vo Vojvodine. Na ich základe Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí so sídlom v Bratislave vydáva osvedčenia pre Slovákov žijúcich v zahraničí. Vďaka tomuto osvedčeniu – teda preukazu, ktorým krajan dokazuje svoj slovenský pôvod, má nárok na pracovný pomer v Slovenskej republike bez pracovného povolenia (cudzinec toto povolenie mať musí), na dlhodobý pobyt na Slovensku s jeho opakovaným predĺžením (cudzinec má povolenie iba na 90 dní) a po troch rokoch nepretržitého pobytu na Slovensku môže žiadať o slovenské občianstvo. Na vydanie osvedčenia musí predložiť i doklad o národnom povedomí, ktorým zvyčajne býva potvrdenie aktívneho členstva v slovenskom spolku alebo návšteva školy s vyučovacím jazykom slovenským, ovládanie slovenského jazyka či svedectvá o jeho pôvode.

Na Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí sa dostalo niekoľko desiatok potvrdení vydaných v Miestnom odbore Matice slovenskej v Srbsku – – v Padine, ktoré sa úradu zdali nedôveryhodné, a tak celá kauza skončila v rukách jurisdikcie. I keď sú tieto záležitosti nepríjemné i v mnohom bilancujú základné postuláty morálky, Matica slovenská so sídlom v Martine ich môže iba z diaľky pozorovať. Celá záležitosť sa jej totiž nijako netýka.

I keď médiá kauzu vykazujú ako záležitosť Matice, v článkoch absentuje uvedenie, o akú Maticu ide, a chýba aj akýkoľvek rozmer vysvetlenia rozdielu medzi inštitúciami pôsobiacimi úplne nezávisle a bez legislatívnych prepojení. Miestny odbor Padina štrukturálne patrí pod MATICU SLOVENSKÚ V SRBSKU (MSS) – teda zvrchovanú a samostatnú menovkyňu. Má vlastné sídlo v Báčskom Petrovci a vlastného štatutára. Akronymy oboch inštitúcií rozlišuje iba jedno písmeno – MSS a MS. No napriek rozdielom v názve sa dve úplne odlišné organizácie nepozorným žurnalistom zamiešali natoľko, že unikla recipientom i percipientov textov podstata, ktorá vtiahla najstaršiu národnú, kultúrnu a vedeckú ustanovizeň do čierneho mraku obvinení. Na mieste je aj otázka, či naozaj išlo o nepozornosť a nevedomosť redaktorov, alebo zámer. Veď podobných falošných mediálnych bublín pri téme Matica slovenská vzniklo za tie dlhé roky až podozrivo príliš veľa.

K problému sa môže vyjadriť iba predseda tamojšej Matice Branislav Kulík, ktorý však predmetné falzifikáty nepodpisoval a celá kauza ho nesmierne mrzí: „Vzhľadom na skutočnosť, že je Matici slovenskej v Srbsku dočasne pozastavené právo na vydávanie Písomného svedectva o slovenskej národnosti, alebo slovenskom etnickom pôvode a slovenskom kultúrno-jazykovom povedomí, ktoré vydávala od svojho obnovenia, Matica slovenská v Srbsku sa dištancuje od všetkých písomných svedectiev, ktoré neboli vydané Maticou slovenskou v Srbsku a podpísané aktuálnym predsedom, ktorý jediný má právo túto inštitúciu zastupovať. Na základe údajov a informácií, ktorými disponuje Matica slovenská v Srbsku a ktoré získala od oprávnených osôb na Úrade pre Slovákov žijúcich v zahraničí, Matica slovenská v Srbsku odsudzuje samovoľné a bezprávne vydávanie takýchto písomných svedectiev osobám, ktoré nespĺňali podmienky na isté. Tieto písomné svedectvá spôsobili nemateľnú a ťažko nahraditeľnú škodu menu Matice slovenskej v Srbsku, ktoré sa získavalo mravčou prácou od jej obnovenia až dodnes.“ Dodáva, že bude v objasňovaniach pokračovať.

Z histórie vieme, že Matica slovenská v Juhoslávii bola založená na Národných slávnostiach 14. a 15. augusta 1932. V prvom období pôsobila prerušovane počas 12 rokov (1932 – 1941 a 1945 – 1948). Oživotvorená bola 29. decembra 1989 na zasadaní rozšíreného predsedníctva Ochotníckeho divadla VHV scény v Petrovci. Prvé konštitutívne zasadanie Iniciatívneho výboru pre založenie Matice slovenskej v Juhoslávii sa konalo 17. februára 1990, za prvého predsedu výboru bol zvolený Michal Spevák. Odvtedy píše Matica slovenská v Juhoslávii (dnes už v Srbsku) svoju novodobú históriu a na jej predsedníckom stole sa vystriedalo viacero osobností.

V Stanovách Matice slovenskej v Srbsku, ktoré sú voľne dostupné na webovej stránke MSS pre každého novinára, sa uvádza: „Matica slovenská v Srbsku (ďalej: Matica) je samostatná, záujmová, nestranícka a nekonfesionálna mimovládna neprofitová organizácia – jednotná inštitúcia Slovákov žijúcich v Republike Srbsko (ďalej: Srbsko), osobitného národnostného zamerania, do ktorej sa dobrovoľne združujú a zoskupujú Slováci, ako aj iní občania Srbska a naši krajania v zahraničí za účelom uskutočňovania, prejavovania a hájenia kolektívnych záujmov a práv Slovákov žijúcich v Srbsku, ich ochrany a zveľaďovania. Matica je právnická osoba s právami, povinnosťami a zodpovednosťami určenými ústavou, zákonom a týmito stanovami.“

Teda sme opäť svedkami zamieňania esencií na základe neznalosti tých, ktorí plošne informujú. Ešte o niečo horšie vyznieva, že do zavádzajúcich nadpisov médiá pridali ilustračné fotografie z prostredia Matice slovenskej. Nuž, nezostáva iné, ako len opäť prehltnúť horkosť na jazyku a spytovať sa: Čomu sa dnes dá a môže veriť? Kam siaha nevedomosť a nedbalosť tých, ktorí plošne informujú v médiách hlavného prúdu? Ako tieto dezinformácie ovplyvňujú slovenskú spoločnosť? A kde je v tomto všetkom čitateľ a nakoniec i sama Matica slovenská, ktorá, zdá sa, stala sa opäť obeťou málo zorientovaných novinárov…

Zuzana Pavelcová

OD NARODENIA ŠTÚROVCA A MATIČIARA

JOZEFA MILOSLAVA HURBANA UPLYNULO 205 ROKOV

V Beckove si 20. marca 2022 pripomenuli 205. výročie narodenia svojho rodáka Jozefa Miloslava Hurbana. Popredná osobnosť štúrovského hnutia zároveň patrila k zakladajúcim členom Matice slovenskej, ako aj k členom matičného výboru v rokoch 1863 až 1875.

Matičiari sa do osláv zapojili nielen kultúrne a turisticky, ale aj osvetovo. Hurbana pripomenula vernisáž výstavy s názvom "Sláva národa hodná je obetí". Jej realizátorom bol Dom Matice slovenskej v Prievidzi. Expozícia mapovala Hurbanov život, dielo i odkaz. V miestnom evanjelickom kostole bola pre verejnosť dostupná do 1. mája 2022.

Ako zdôraznil trenčiansky župan Jaroslav Baška, „Jozef Miloslav Hurban bol človek, ktorý stál pri dôležitých míľnikoch slovenského národa. Patril k tým, ktorí mali pevný charakter a pre dobro druhých obetovali skutočne mnoho. Práve výrok J. M. Hurbana Sláva národa hodná je obetí charakterizoval celý jeho život".

Jeho matičné zásluhy v príhovore zdôraznil riaditeľ Domu MS v Prievidzi Vlastimil Uhlár: „Bol vyslancom Matice slovenskej a viedol matičné delegácie do zahraničia. K jeho najvýznamnejším zahraničným cestám patrili audiencie na cisárskom dvore vo Viedni, no často sa ako predstaviteľ národnej ustanovizne zúčastňoval aj na kultúrnych či spoločenských podujatiach." Okrem miestnych matičiarov boli prítomní aj zástupcovia Krajskej rady MS Trenčianskeho kraja.

Podujatie sa sústredilo v evanjelickom kostole a fare, kde Jozef Miloslav Hurban pôsobil. Jeho kňazskú službu vyzdvihol biskup Západného dištriktu ECAV Ján Hroboň. Kultúrne program obohatili žiaci zo ZŠ a MŠ Jozefa Miloslava Hurbana v Beckove a Beckovský spevácky zbor. Vo farskej záhrade bol pri tejto príležitosti zasadený Hurbanov strom – buk. V rámci osláv si Hurbana uctili aj turistickým prechodom – takzvaným Náučným chodníkom Jozefa Miloslava Hurbana z Kálnice do Beckova.

Dom MS v Prievidzi

DOM MS V KOŠICIACH

POKRAČUJE V ZAKLADANÍ NOVÝCH MIESTNYCH ODBOROV MATICE SLOVENSKEJ

Miestne odbory v územnej pôsobnosti Domu Matice slovenskej v Košiciach sa rozrástli o nového člena. Najmladším bratom v rodine miestnych odborov sa stal Miestny odbor Matice slovenskej Zemplínska Teplica. Obec Zemplínska Teplica sa nachádza v okrese Trebišov. Viacerí ju poznajú aj pod názvom Kerestúr. Prvá písomná zmienka pochádza z roku 1263. Obec je významná pre obyvateľov Zemplína i Abova, pretože bola stredobodom turbulentných udalostí, ktoré sa tu odohrali v 19. storočí. O Východoslovenskom roľníckom povstaní počul hádam každý. Prvým plamienkom pre jeho vznik boli udalosti z 19. júla 1831, ktoré sa odohrali v Košiciach. Následne sa nepokoje rozšírili na Zemplín, Spiš a čiastočne aj Šariš. Zemplínsku Teplicu môžeme označiť za kolísku Východoslovenského roľníckeho povstania. Práve v tejto obci 25.7.1831 povstal zemplínsky ľud v sedliackom povstaní za svoje práva a slobodu. Na pamiatku tejto udalosti bol vybudovaný pamätník, ktorý sa nachádza v areáli základnej školy. Autorom tohto diela, ktoré bolo zhotovené v roku 1956 bol akademický sochár František Patočka. Sedliacke povstanie bolo kruto potlačené, no malo obrovský dopad na nasledujúce dianie v krajine. V minulom roku sa pri príležitosti 190. výročia Východoslovenského roľníckeho povstania uskutočnilo viacero podujatí hlavne pod záštitou Matice slovenskej.

Obec Zemplínska Teplica si toto výročie pripomenula v rámci Folklórnych slávností „V Kerestúre na pastiňi hraju", ktoré sa konali 29 augusta 2021. Zúčastnil sa na nich aj Dom Matice slovenskej v Košiciach. Okrem významnej pripomienky dejinnej udalosti, súčasťou programu bolo aj slávnostné otvorenie amfiteátra, ocenenie dobrovoľných hasičov, prezentácia zborníka Poviedky z Kerestúra a najmä vystúpenie vynikajúcich folklórnych súborov, ktoré poriadne rozprúdili krv v žilách a mnohých popchli do tanca. Dôležitosť významnej udalosti, ktorá sa odohrala v obci a ktorú je potrebné si pripomínať, podnietila vznik MO MS v obci.

Ustanovujúce Valné zhromaždenie Miestneho odboru MS v Zemplínskej Teplici sa uskutočnilo 26 mája 2022 v priestoroch obecného úradu. Na zhromaždení bola prítomná riaditeľka Domu Matice slovenskej v Košiciach Mgr. Martina Matečková, ktorá prítomných oboznámila s históriou a činnosťou Matice slovenskej. Po prebratí hlavných bodov programu a náležitostí týkajúcich sa valného zhromaždenia sa pristúpilo k diskusii, ktorá prebiehala veľmi živou formou. Predstavili sa matičné periodiká, rozprávalo sa o regionálnej kultúre. Prítomní už matičiari boli veľmi zvedaví a zaujímali sa o podujatia Matice slovenskej i o mladomatičné hnutie. Cennými poznatkami prispel do diskusie aj hosť, ktorým bol člen Výboru Matice slovenskej Michal Matečka. Samozrejme, všetci sme sa zhodli na tom, aby sa tento nový miestny odbor stal atraktívnejším pre mladú generáciu, ktorá by mala ďalej pokračovať a prebrať poznatky starších, ale hlavne zachovať do budúcnosti kultúrne tradície a múdrosť našich predkov. Miestnemu odboru želáme veľa matičného elánu.

Martina Matečková

PREDSEDA MATICE SLOVENSKEJ

PREDNÁŠKOU ZAUJAL BARDEJOVSKÚ MLÁDEŽ

Predseda Matice slovenskej Marián Gešper navštívil Bardejov, ktorý označil za baštu Slovákov a slovenskej kultúry. Prednášal žiakom základných škôl a priblížil im odkaz štúrovskej generácie v rámci ROKU ODKAZU ŠTÚROVCOV. Reportáž spracovala Bardejovská televízia a je k dispozícii na Youtube. Štúrovcov ocenil ako významných dejateľov, ako najlegendárneišiu generáciu národovcov a slovenských intelektuálov, na ktorých stojí súčasná národná a občianska spoločnosť. Gešper pripomenul, že nedostatočné povedomie o štúrovoch je chybou nie žiakov, ale štátnej správy. Napriek zlému stavu školstva vyjadril Gešper obdiv učiteľom,

ktorí dodávajú potrebné vedomosti aj z vlastnej iniciatívy. To, čo Štúrovci načrtli a čo sa napokon zrealizovalo (Slovenská národná rada, kodifikácia slovenčiny, prvý moderný program Slovákov), treba podľa Gešpera pripomínať. Reakcie žiakov na prednášky boli pozitívne. Ocenili zaujímavosti o Štúrovi aj to, že sa dozvedeli nové informácie. Jedna zo žiačok pripomenula, že sa učí o Štúrovi, no o ostatných štúrovcoch pomenej. Gešper tiež pripomenul aktivity Matice slovenskej a jej poslanie v kultúrnej, vedeckej a osvetovej činnosti. V rámci ROKU ODKAZU ŠTÚROVCOV zdôraznil podujatia zamerané napr. na Viktorina, Francisciho, Štefanoviča či Vladimíra Mináča a Vladimíra Clementisa, ktorí na štúrovcov ideovo nadviazali. Gešper pripomenul, že v súčasnosti chýba Slovensku politická elita, ktorá by mala dostatočnú úroveň. Je to však európsky trend, torý je spätý s regresným dejinným vývojom. Podľa Gešpera by nemali vládnuť byrokratické metódy, ktoré sa prezentujú ako progresívne, hoci sú v skutočnosti regresné. Slovákom hrozí, že sa stanú občanmi tretej kategórie, ako to bolo v 19. storočí. V diskusii s moderátorkou padla otázka k téme vládny audit. Predseda Matice pripomenul, že vládny audit až na zopár formálnych drobností dopadol úspešne, no je pozoruhodné, že trval až celý mesiac. Ocenil tiež región Šariš a samotné mesto Bardejov pre dejiny Slovenska. V závere Gešper dodal, že tým, ak niekto tvrdí, že dejiny nie sú podstatné, popiera úspešnosť iných veľkých a menších štátov sveta. Bez poznania dejín budúcnosť nemá zmysel a všetky veľké veci sa začali ideami a víziami, ktoré mali historický základ. Tak uzavrel rozhovor pre bardejovskú televíziu Marián Gešper.

VYZNANIA ADRESOVANÉ SLOVENČINE A DOMOVINE

Po dvojročnej prestávke Nové Zámky opäťožili dielom mladých literárnych talentov ocenených v prestížnej celoštátnej súťaži s medzinárodnou účasťou Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko. Slávnostný ceremoniál, ktorý sa po dva roky nemohol usporiadať pre pandému kovidu, vyústil do dôstojného galaprogramu uzatvárajúceho jubilejný 30. ročník tejto súťaže. Od jej počiatkov nemožno uprieť nemalé zásluhy matičiarom, ktorí stáli pri vzniku súťaže a sú dodnes jej významným hýbateľom.

Prvý ročník súťaže vyhlásilo roku 1993 vydavateľstvo Mladé letá spolu s umeleckým odborom Matice slovenskej pri príležitosti 150. výročia uzákonenia spisovnej slovenčiny. O tri roky neskôr sa jedným z vyhlasovateľov stala aj Matica slovenská, ktorá odvtedy pracuje na súťaži viaczložkovo – od významného prínosu členov MO MS Nové Zámky až po zamestnancov Matice v jej ústredí. Matičiari fungujú v organizačnom výbore súťaže, sú členmi porôt, zabezpečujú ceny z Vydavateľstva Matice slovenskej, udeľujú vlastnú Cenu Matice slovenskej a výrazne sa podieľajú aj na programe slávnostného ceremoniálu.

V dávnejších časoch záštitu nad podujatím preberal prezident Slovenskej republiky, no v tomto roku ju prezidentka Zuzana Čaputová, odmietla. Prevzala ju teda ministerka kultúry Natália Milanová, ktorá sa, žiaľ, podujatia nezúčastnila. Popri stovkách žiakov z domoviny i zo slovenského zahraničia boli tam: delegácia Ministerstva kultúry SR zastúpená Radovanom Ragačom, reprezentantky Jazykovedného ústavu Ľ. Štúra v Bratislave Adriana Ferenčíková

a Sibyla Myslovič, delegácia Ministerstva vedy, výskumu a športu SR, delegácia ŠPÚ, delegácia Úradu pre Slovákov žijúcich v zahraničí s podpredsedom J. E. Petrom Procháckom, zástupcovia VÚC a primátor mesta Nové Zámky – Otokar Klein. Z ústredia Matice slovenskej sa mladým talentom prihovoril jej predseda – Marián Gešper: „Najväčšou zásluhou tejto mimoriadne významnej súťaže je okrem oduševneného úsilia spočívajúceho v kultivácii slovenského jazyka aj jeden dôležitý prvok – a to naliehavo potrebné formovania novej národnej elity mladých Slovákov. Vyformovania nových vzdelaných i rozhľadených mladých ľudí, ktorí raz budú riadiť tento štát, ovplyvňovať kultúrne, vedecké a spoločenské procesy, je najdôležitejší prínos, ktorý sa prejaví v dlhodobejších časových horizontoch. Veď Slovenská republika potrebuje vyspelé elity pre slovenskú národnú i občiansku spoločnosť, preto verím, že medzi týmito žiakmi sú budúci poslanci Národnej rady, ale aj spisovatelia, básnici, vedci či kultúrni činovníci držiaci v nasledujúcich rokoch pomyselný pulz na tepne slovenskej spoločnosti. Chcem oceniť matičiarov, ktorí stáli na začiatku súťaže a v jej priebehu až do dnešných dní. Obzvlášť som hrdý, že zásluhy na súťaži má práve umelecký odbor MS a matiční dobrovoľníci z Miestneho odboru Matice slovenskej Nové Zámky."

Počas niekoľkohodinového programu, ktorý začal pri soche A. Bernoláka na centrálnom námestí a pokračoval v cisársko-kráľovskej jazdiarni, sa striedalo slovo so živými vstupmi tanca, spevu i dramatického umenia. Na doskách pódia si prevzalo ocenenie niekoľko desiatok študentov zo slovenských základných a stredných so sídlom doma i v zahraničí. Ústredie Matice slovenskej sa podieľa najmä na gescii IV. kategórii prác – prác zahraničných Slovákov, kde v tomto roku spoločne s ÚSŽZ posudzovalo 42 prác z piatich krajín sveta (Chorvátsko, Maďarsko, Srbsko, Švajčiarsko a Ukrajina). Už tradične sa zapojili krajania zo ZŠ a SŠ z Vojvodiny (ZŠ Jána Čajaka, Petrovec; ZŠ 15. októbra, Pivnica; ZŠ hrdinu Janka Čmelíka, Stará Pazova; Gymnázium Jána Kollára, Petrovec), zo Slovenského gymnázia ZŠ, MŠ a kolégia v Bekéšskej Čabe a Maďarsko-slovenskej dvojjazyčnej národnostnej školy v Novom Meste pod Šiatrom, zo ZŠ „Josip Kozarec" z chorvátskeho Josipovca, z Odbornej školy vo Višnjevaci, zo Slovenskej školy a škôlky v Zürichu a zo Všeobecnovzdelávacej školy s prehĺbeným vyučovaním slovenského jazyka č. 4 v Užhorode. Cena Matice slovenskej v tomto roku putovala do rúk Adely Ruth Petrášovej zo ZŠ Jána Čajaka v Petrovci, ktorá čitateľa vtiahla do sveta petrovskej knižnice Štefana Homolu. UŠŽZ pre výhercov z radov Slovákov v zahraničí zabezpečil niekoľkodňový hodnotný program poznávania Slovenska.

Súťaž by toľké roky nemohla žať úspechy bez zanietených pedagógov. A tak práve 30. ročník súťaže vytvoril pôdu pre tých najlepších, ktorí v súťaži boli, budovali ju a tvorili... Za nemalé snahy im predseda Matice slovenskej a primátor mesta Nové Zámky venovali knižný dar.

Ďalší, mimoriadny ročník súťaže je opäť za nami. Mladým talentom gratulujeme k úspechom a vyhlasujeme 31. ročník súťaže Prečo mám rád slovenčinu, prečo mám rád Slovensko, v ktorom s radosťou privítame všetky študentské práce.

Zuzana Pavelcová

NEOLIBERALIZMUS AKO NEPRIRODZENÚ IDEOLÓGIU ČAKÁ POSTUPNÝ PÁD

Inštitút sociálnych práv a Dom Matice slovenskej v Košiciach zorganizovali 25. júna besedu pod názvom Matica slovenská v 21. storočí (diskusie s matičiarmi). Podujatie uviedla Martina Matečková a diskusiu moderoval učiteľ a spisovateľ Dominik Petruška. Na úvod požiadal predsedu Matice slovenskej Mariána Gešpera, aby definoval Maticu slovenskú ako inštitúciu. Marián Gešper pre prítomných podčiarkol, že ide o najstaršiu národnú, kultúrnu, vedeckú a vydavateľskú organizáciu, ktorá je v zmysle zákona verejnoprávnou ustanovizňou so sídlom v Martine. Doplnil tiež, že matičnou úlohou je aj širšie formovanie národných elít s nadstraníckym rozmerom.

ŠTÚROVCI PRACOVALI S DOSAHOM 200 ROKOV DOPREDU, ICH VÍZIE SA EŠTE LEN BUDÚ REALIZOVAŤ

Dominik Petruška položil otázku Lukášovi Pernému, ktorá sa týkala témy štúrovcov a ich prínosu pre slovenské dejiny. Perný vyzdvihol aktivity Matice slovenskej v súvislosti s Rokom odkazu štúrovcov a zdôraznil prínos štúrovskej generácie v kontexte kodifikácie spisovného jazyka, prínos v oblasti literatúry (poézia, próza, dráma, začiatky literárnej kritiky, cestopisy…), vznik ľudovýchovy, prvé štátoprávne dokumenty (Žiadosti slovenského národa, Memorandum národa slovenského). Podotkol tiež, že štúrovci nadviazali na generáciu Všeslávie a bernolákovcov. Marián Gešper doplnil, že išlo o najvyspelejšiu intelektuálnu elitu národa, organizačne a ideovo silnú generáciu. Pripomenul založenie prvej Slovenskej národnej rady ako prvého politického orgánu Slovákov, ktorý v pozmenenom názve funguje i dnes. Upozornil nielen na národný, aj na občiansky a sociálny rozmer práce štúrovcov. Zdôraznil, že príslušníci štúrovskej generácie stáli pri založení Matice slovenskej, prvého slovenského dobrovoľníckeho zboru v rokoch 1848 a 1849 a prvej politickej strany Slovákov – Slovenskej národnej strany. Podčiarkol, že išlo o vizionárov, ktorí vytvorili vyspelý politický program a dovideli ďalej než napríklad Ľudovít Košut. Spomenul i založenie periodík, ale aj prvé pokusy o medzinárodnú spoluprácu Slovanov. Napokon poznamenal, že štúrovci predpovedali slovenskú národnú samostatnosť.

POZERÁME DO MINULOSTI, ALE HĽADÁME AJ OSOBNOSTI SÚČASNOSTI

Diskusia ďalej pokračovala komentovaním aktivít Matice slovenskej, ktorej povinnosťou je pripomínanie všetkých národných dejateľov. „Ak to nerobí štát, ktorá inštitúcia to má robiť?“ opýtal sa Marián Gešper. Povedal, že Franciscihо, Kráľa, Viktorina či Daxnera si štát a štátne organizácie pri ich dvestoročnici, bohužiaľ, vôbec nepripomenuli. Ďalej sa zmienil o tom, že Matica slovenská sa snaží nemyslieť len na elity minulosti. „Formujeme budúcu mladú generáciu. Naša spoločnosť potrebuje budúcich daxnerovcov, hurbanovcov a štefánikovcov,“ dodal Gešper v súvislosti s dvestoročnicou štúrovcov a kriticky poukázal na to, že žijeme v časoch propagandy a perzekúcie iných názorov. Tento fakt uviedol v súvislosti s perzekúciami národniarov v minulosti s presahom do súčasnosti. Lukáš Perný ho doplnil poznámkou, že úlohou Matice slovenskej by mal byť tiež boj za zachovanie vybojovaných inštitúcií a ideí. Následne pripomenul samosprávny rozmer organizácie kultúrnej stavby slovenského národa a to, ako je prirodzené v Matici slovenskej budovanie kultúry zdola pod matičnou zástavou.

Marián Gešper ďalej poznamenal, že tlak musí byť zdola a zdola je tiež nutná spoločenská objednávka. Dodal, že nemožno vytvárať neprirodzené a odľudštené fiktívne idey a koncepcie. „Na tom aj nakoniec neoliberalizmus úplne skrachuje, pretože vytvára odľudštené, od človeka, od humanizmu odtrhnuté koncepcie a štruktúry, ktoré nie sú schopné života bez toho, že by neboli byrokratickou formou umelo presadzované…“ kriticky konštatoval a doplnil, že táto štruktúra nevydrží, na druhej strane tento neprirodzený ideologický kolos môže urobiť veľa škôd, aj keď bude historicky porazený a zrúti sa do seba. Zlo, ktoré sa tvári, že koná dobre, vytvára však nový despotizmus – takto komentoval súčasných ideológov. Podľa Gešpera národná myšlienka prežije, pretože je spojená so sociálnou myšlienkou a s myšlienkou občianskej slobody.

ĽUDSKÝ ŽIVOT JE OHRANIČENÝ, IDEY SÚ VEČNÉ

Na Petruškovu otázku budúcich vízií Matice slovenskej odpovedal Lukáš Perný v tom zmysle, že je dôležitá permanentná práca a každý malý úspech, ktorý zasiahne do slovenskej kultúrnej stavby od vydania knihy až po organizáciu podujatia, ktoré ovplyvní ľudí v národnom a sociálnom kontexte. Diskusia sa opätovne vrátila k štúrovcom a ideám, ktoré prežijú aj jeden ľudský život. Marián Gešper zdôraznil, že Štefan Marko Daxner vizionársky predpovedal už v prvej polovici 19. storočia udalosti, ktoré sa v 20. storočí udiali, a že o nich nepochyboval aj napriek tomu, že mu „už stavali šibenicu“ roku 1848. V rámci obmedzeného ľudského bytia štúrovci ako vyspelí ľudia dovideli za niekoľko horizontov. Pripomenul tiež neskorších národných dejateľov, ktorí sa „slobody dožili“, ako napríklad Škultétyho, Hlinku a Dulu, ktorý rečnil ako mladík pri založení MS na námestí v Martine roku 1863 a dožil sa Deklarácie slovenského národa 1918. Spomenul štúdium štúrovcov v Halle v kontraste súčasnej nedovzdelanej pseudoelity. Aj v súčasnosti osobnosti máme, ale sú v pozadí, uviedol Gešper.

V súvislosti s generačnou kontinuitou národných elít hovoril Lukáš Perný o generácii Horváthovcov, ktorí boli pri memorande, pri deklarácii aj pri SNP. Vyzdvihol Novomeského a Mináča, ktorí podľa Perného ešte zažijú spoločenskú rehabilitáciu. Roku 2022 si pripomíname storočnicu práve Vlada Mináča. Marián Gešper predstavil svoju knihu Predsedovia Matice slovenskej a pri tejto príležitosti sa zmienil o osobnostiach ako Moyses, Kozáček, Osvald, Vanovič, Janoška, Novomeský, Mináč a iných. Video z diskusie je k dispozícii na YouTube a stránke Inštitútu sociálnych práv.

IÚMS

JURKO LANGSFELD

SPOMIENKA

V slnkom zaliatom popoludní pri hrobe Jurka Langsfelda, hurbanovského dobrovoľníka, sme si 22. júna 2022 pripomenuli 173. výročie jeho popravy. Jurko Langsfeld žil v čase neslobody, v čase silnejúcej maďarizácie. Stal sa prívržencom štúrovského hnutia. So zbraňou v ruke sa neváhal postaviť na ochranu slovenského ľudu. Keď ho Maďari chytili, dobrovoľne si zvolil smrť, než by zradil ideály, za ktoré bojoval.

Mesto Kremnica a Miestny odbor Matice slovenskej v Kremnici pripravili každoročnú pietnu spomienku na Jurka Langsfelda, ktorá bola obnovená roku 2000. Pri jeho hrobe držali čestnú stráž vojaci z vojenského útvaru 1037 – základňa výcviku a mobilizačného doplňovania Martin, ktorej bol rozkazom prezidenta Slovenskej republiky z 10. januára 2017 zapožičaný čestný názov „Základňa výcviku a mobilizačného doplňovania Juraja Langsfelda". Medzi prítomnými hosťami boli aj pplk. Ing. Roman Janky, zástupca veliteľa základne výcviku a mobilizačného doplňovania Juraja Langsfelda, ThLic. Mgr. Viliam Komora, PhD., tajomník Matice slovenskej, Ján Šteuček, predseda MO MS Sučany, Ing. Ivana Horváthová, predsedníčka MO MS Kremnica, Martin Rybár, starosta obce Sučany, Ing. Mgr.

Alexander Ferenčík, primátor mesta Kremnica, Iveta Ceferová, viceprimátorka mesta Kremnica, Milan Kožuch a Miroslav Miert, potomkovia po rodine Langsfeldovej. Po položení vencov k hrobu slovenského dobrovoľníka (pôvodom zo Sučian), spestril program svojim nádherným spevom žiak základnej školy Juraj Majer so sprievodom ľudovej hudby Majerovci. Sprievodné slovo Ľubice Négerovej z Mestského úradu v Kremnici bolo doplnené dojemne prednesenými veršami Matildy Olbrichtovej, členky MO MS Kremnica.

Juraj Langsfeld patril k hrdinom i martýrom revolúcie 1848/1849. Narodil sa 16. októbra 1825 v Sučanoch v Turčianskej stolici ako prvorodený syn v rodine chudobného krajčíra a roľníka Jána Langsfelda a matky Kataríny, rodenej Rizmanovej. Od januára 1849 bol dobrovoľnícky dôstojník v Hurbanovom vojsku. Spolu so svojimi spolubojovníkmi prepadli 12. mája 1849 pri Kraľovanoch jednotku uhorskej (honvédskej) domobrany pod velením Artúra Görgeia. Po tomto útoku sa ukrývali, no 20. júna 1849 ho vlastný strýko údajne vyzradil za finančnú odmenu. Spolu s ďalšími zajatými bol potom v okovách hnaný ako odstrašujúci príklad hore Turcom až do Kremnice. Tu nariadili vyšetrovanie a vojenským súdom bol iba 23-ročný Langsfeld odsúdený a obesený. Pred súdom odmietol ponúknutú milosť výmenou za zrieknutie sa revolučných ideálov.

Všetci rečníci vo svojich príhovoroch vyzdvihli silné posolstvo osudu Jurka Langsfelda, ktorý obetoval svoj život za slobodu slovenského ľudu, ako odkaz na našu minulosť, ktorá by sa už nemala nikdy opakovať.

Jednou z posledných viet v jeho krátkom živote bola: "Teraz ma súdia nepriatelia, ale budú ma súdiť i Slováci a u tých by som nechcel prepadnúť."

Foto: Richard Horváth, text: Ivana Horváthová

V MICHALOVCIACH ZAUJALA MATICA SLOVENSKÁ

PLÁNUJE DIGITALIZÁCIU FONDU FRANTIŠKA FUGU

Takmer päťtisícovú menšinu Slovákov v Chorvátsku kultúrne zastupuje Zväz Slovákov v Chorvátsku. Pod jeho gesciou pracuje 15 slovenských matíc (MS Rijeka, MS Záhreb, MS Lipovľany, MS Meďurić, MS Míľovce, MS Jakšić, MS Zokov Gaj, MS Markovec, MS Jelisavec, MS Josipovec, MS Jurjevec, MS Osijek, MS Soľany, MS Ilok a MS Radoš) z piatich žúp dnešného Chorvátska. Podľa slov predsedu Zväzu – Mirka Vavru sa „história Zväzu píše od 14. júna 1992, keď krajania založili vlastnú spoločenskú organizáciu pod názvom Matica slovenská v Chorvátsku (dnes Zväz Slovákov v Chorvátsku) s cieľom zachovať slovenskú rodinu, jej povedomie a identitu, zapájať príslušníkov slovenskej národnostnej menšiny do svojich radov a odborov, otvoriť výchovno-vzdelávacie centrum, pestovať materinskú reč a krásnu literatúru v školách, rozvíjať vydavateľskú činnosť, rozhlas, folklórne festivaly, starať sa o politické zastúpenie predstaviteľov slovenskej národnostnej menšiny na lokálnej a celoštátnej úrovni".

Úspechy Zväzu krajania oslávili za účasti vzácnych hostí druhú júnovú sobotu v priestoroch sídla Zväzu – v Našiciach. Podujatie otvorila ženská spevácka skupina Matice slovenskej z Jurjevaca hymnami oboch národov. Za Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí sa prihovoril podpredseda, J. E. Peter Prochácka. Predsedovi Zväzu M. Vavrovi udelil vyznamenanie a poďakoval za prácu v adresnom príhovore.

Maticu slovenskú dôstojne reprezentovali I. podpredseda MS Marek Hanuska a Zuzana Pavelcová, riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenkej, ktorí v príhovoroch ocenili dlhoročnú prácu všetkých funkcionárov Zväzu, ako aj jednotlivých Matíc slovenských. Zdôraznili, že udržovanie slovenského povedomia má v širšom zmysle význam aj pre majoritu vo vlasti. Prácu krajanov Matica slovenská ocenila odovzdaním bronzových medailí predsedovi Zväzu Mirkovi Vavrovi, tajomníčke Zväzu Branke Baksovej a riaditeľke kultúrneho centra v Našiciach Sandre Krajl Vukšićovej. Zlatú medailu odovzdali do rúk predsedu Zväzu ako ocenenie všetkým tým, ktorí sa akokoľvek pričinili v oblasti udržiavania, šírenia a propagácie slovenskosti doma i v zahraničí. Pamätné listy spoločne s knižným darom venovali predsedom jednotlivých matíc. Ďakovné príhovory odzneli aj od predstaviteľov slovenskej a chorvátskej diplomacie, celoštátnych i lokálnych politikov, podporovateľov Zväzu i od jednotlivých matičiarov.

Slávnostnú časť podujatia krajania obohatili prezentáciou novej fotomonografie – Naše deti, naša radosť. Slovenské kultúrne centrum hostí pozvalo na vernisáž výstavy Osobnosti Chorvátov na Slovensku.

Za činnosťou krajanov v Slavónii (ako aj geograficky južnejších oblastiach) je vyrytá nemalá stopa. Zväz koordinuje kultúrne ochotníctvo, folklórne podujatia, má bohaté vydavateľské aktivity, gestoruje vydávanie krajanského periodika Prameň, pracuje v oblasti školstva, spolupracuje s rádiami Našice, Osijek, Ilok, Slatina a Đakovo, ktoré raz do týždňa informujú o aktivitách Zväzu, spravuje vlastnú knižnicu a spolupracuje so Slovenským kultúrnym centrom v Našicich, ktoré založil roku 2010. Investuje aj do svojich budov a vytvára pre prácu krajanov moderné podmienky. Jeho úspechy do istej miery limitujú financie a nedostatok kvalifikovaného personálu, ktorý by dokázal Zväz rozvíjať ešte o čosi plnohodnotnejšie.

Napriek všetkému sa Zväz neúnavne posúva vpred, jeho predstavitelia majú mnohé nápady na jeho budúci rozvoj a chuť neoblomne pracovať. Zo sídla Matice slovenskej vyslovujeme Zväzu pri príležitosti jeho 30. výročia úprimné blahoželania s prianím dlhoročného trvania,

Zuzana Pavelcová

MATICA SLOVENSKÁ ZINVENTARIZOVALA ARCHÍVNY FOND SLOVÁKOV V RUMUNSKU

Medzi najčastejšie sprístupňované a najviac žiadané fondy Krajanského múzea Matice slovenskej patrí archív Dolnej zeme. Matica postupne vytvorila digitálne inventáre fondov bývalej Juhoslávie, začiatkom roka dokončila práce na fonde z Maďarska a v dnešných dňoch skončila inventarizačné práce archiválií z Rumunska.

Fond Slovákov žijúcich v Rumunsku tvorí 3 938 jednotlivín, uložených v 33 archívnych škatuliach. Najkongruentnejšiu časť fondu tvorí pozostalosť Petra Pavla Dovála

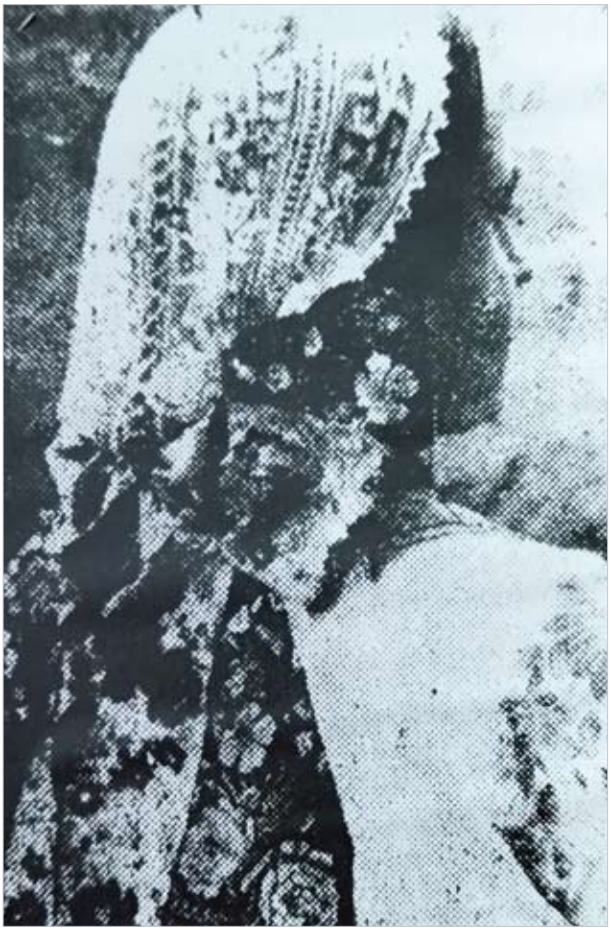

(8 archívnych škatúľ). Je tvorená jeho osobnou dokumentáciou, archívnou fotodokumentáciou, súkromnou i pracovnou korešpondenciou (listy vo veci slovenských škôl v Rumunsku, listy zo spolkovej činnosti, listy z redakčnej činnosti, osobné záležitosti a iné), archiváliami z činnosti Spolku Slovákov z Rumunska, rukopismi prednášok s poznámkovým aparátom, knižnou zbierkou, aktivitami v presídľovacej komisii a spolkoch, informáciami k nákupu obrazov od J. Podlipného, komunikáciou ohľadne Slovenského týždenníka, výstrižkami z časopisov a ďalšími jednotlivinami.

Pozostalosť Ladislava Kissa (2 škatule) je tvorená zbierkou fotografií, negatívov a osobných dokladov. O čosi rozsiahlejšia je osobná pozostalosť Michala Kolimára (5 škatúľ). Nachádzame tu jeho rukopisnú básnickú tvorbu, fotografie, časopiseckú a knižnú zbierku a výstrižky z novín.

Ostatná časť dokumentačnej zbierky je tematicky rôznorodá. Obsahuje materiál o živote Slovákov v Rumunsku – fotografie, pohľadnice, novinové články, listiny, písomnosti, výskumné materiály, periodiká, fotoarchív a iné. Činnosti spolkov je venovaná jedna archivačná škatuľa, ďalšie archiválie predstavujú písomný materiál Slováci v Bukovine, xerokópie listov z časopisov Naše snahy (až po rok 1992) a Slovenský týždenník (1929 – 1939).

Ďalšiu časť zbierky predstavujú úradné dokumenty týkajúce sa vysťahovalectva z Rumunska do USA (vyrozumenia o vystavení pasov a dôležité upozornenia vysťahovalcom, vysťahovalecké predpisy, memorandum o vysťahovaleckých a kolonizačných otázkach a iné). Prevažne národopisná fotodokumentácia Pavla Javora a Evy Lehotskej zachytáva (aj) fotografie prvých stavieb Slovákov v Rumunsku už od roku 1810. Ďalší fotografický materiál uchovaný v KM je z medzivojnového obdobia z Bihorskej oblasti (Stará Huta – – dvor, Varzaľ – nedokončený dom, Čerpotok – konica, hospodárstvo na Židárni, obchod v Bihore). Vzácnymi sú aj dva evanjelické kancionály Cithara sanctorum z rokov 1881 a 1886. Uchované sú aj rôzne výskumné práce realizované s presídlencami, jazykovedné štúdie, práce Ľudovíta Hamaša (1946), rukopisný materiál pre zborník Slováci v Rumunsku (1995) a kópie fotografií z výstavy Slováci v Rumunsku (1995).

Bádateľovi sú k dispozícii inventáre, ktoré opisujú každú jednotlivinu archívu, čo umožňuje urobiť si o fonde jednoznačný obraz. Jeho inventáre sú zverejnené na webe Matice slovenskej alebo na vyžiadanie v Krajanskom múzeu MS. V prípade záujmu je fond dostupný prezenčne v priestoroch sídelnej budovy Matice slovenskej. Pri menšom množstve výpožičiek Krajanské múzeum môže vyhotoviť bádateľom digitálny sken.

Zuzana Pavelcová

NOVÝ MIESTNY ODBOR BOL ZALOŽENÝ V NOVOM RUSKOVE

Naše miestne odbory v Košickom kraji sa rozšírili o najmladšieho člena. Nový Miestny odbor bol založený v okrese Trebišov v obci Nový Ruskov. Nový Ruskov vznikol roku 1964 spojením obcí Veľký Ruskov a Malý Ruskov. Dominantou zemplínskej obce je Chrám Pokrova Presvätej bohorodičky.

Potreba existencie Miestneho odboru v malej obci bola podmienená aj tým, že práve z Veľkého Ruskova pochádzal zakladateľ a prvý predseda Svetového kongresu Slovákov Štefan Boleslav Roman. Z chlapca pochádzajúceho z chudobnej roľníckej rodiny sa postupne stal jeden z najvýznamnejších kanadských priemyselníkov. Mnohí ho poznajú aj pod pomenovaním „uránový kráľ“. Obyvatelia

Nového Ruskova majú byť právom hrdí na svojho úspešného rodáka. Čo je dôležité, nikdy nezaprel svoj slovenský pôvod a stále sa k nemu hlásil. V minulom roku bola Š. B. Romanovi odhalená busta v Martine v Aleji dejateľov pred druhou historickou budovou Matice slovenskej. Ide o prvú bustu tejto osobnosti.

Ustanovujúce Valné zhromaždenie MO MS Nový Ruskov sa uskutočnilo 31 marca 2022 v priestoroch obecného úradu. Je veľkým prínosom, že na založení sa podieľal starosta obce Ing. Ján Borovský. Pozvanie na valné zhromaždenie prijal predseda MS JUDr. Marián Gešper. Po skompletizovaní náležitostí ustanovujúceho valného zhromaždenia sa pokračovalo voľnou diskusiou. V rámci nej sa diskutovalo o rozličných matičných podujatiach a regionálnej kultúre. Predstavili sa matičné periodiká a najnovšie knihy z produkcie Vydavateľstva Matice slovenskej. Vyjadrujeme nádej, že nový miestny odbor bude úspešne fungovať a prezentovať matičnú činnosť vo svojej obci.

Martina Matečková

OFICIÁLNE STRETNUTIE

PREDSTAVITEĽOV MATICE SLOVENSKEJ A SZPB

Spolupráca medzi MS a inými partnerskými organizáciami je kľúčová. Medzi tie, s ktorými má MS najbližší vzťah, patrí Slovenský zväz protifašistických bojovníkov. Oficiálne stretnutie predstaviteľov MS a SZPB sa uskutočnilo v sídle SZPB v Bratislave 28. júna 2022.

Na stretnutí sa za MS zúčastnili predseda Marián Gešper, tajomník Peter Schvantner a riaditeľ Členského ústredia Martin Hajník. Za SZPB to boli predseda Pavol Sečkár, tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer, predseda Oblastnej organizácie SZPB v Bratislave Martin Krno, vedúci koordinačného oddelenia ÚR SZPB Jozef Ťažký, predseda Klubu umelcov a výtvarných teoretikov SZPB Ladislav Skrak a neskôr aj vedúci mediálneho oddelenia Braňo Ondruš.

Hlavnou témou stretnutia bola spoločná koordinácia jednotlivých podujatí MS a SZPB tak, aby sa vytvoril čo najlepší priestor na súčinnosť oboch partnerských organizácií či už na ústrednej, alebo regionálnej úrovni. Okrem toho sa obaja predsedovia zhodli, že je potrebné pokračovať v tejto spolupráci a to najmä z toho dôvodu, že obe organizácie si za posledné roky prešli mnohými bezprecedentnými útokmi z rôznych strán. Stretnutie sa nieslo v pracovnom, ale aj organizačne záväznom duchu, čo len potvrdzuje úzke spoločné kontakty medzi MS a SZPB.

Súčasťou toho stretnutia bolo aj odovzdanie bronzovej medaily MS Ladislavovi Skrakovi a to pri príležitosti životného jubilea a za zachovávanie tradícií a odkazu našich predkov. Ladislav Skrak je dlhoročný predseda Výtvarného odboru MS a agilný organizátor mnohých výstav a iných umeleckých podujatí. Je autorom súboru cyrilo-metodských výstav, ako aj výstav k štúrovskému výročiu, ktoré sú matičiarskej obci dobre známe. Ako funkcionár SZPB je zároveň aj úzkou „spojkou" medzi obomi organizáciami.

MS a SZPB rozvíjajú spoluprácu na všetkých úrovniach vrátane tlačovín a periodík. Veríme, že táto úzka kooperácia sa bude naďalej vyvíjať a že vzájomné vzťahy sa povýšia ešte na vyššiu úroveň. Zároveň treba dúfal, že sa zlepšia podmienky oboch organizácií.

Text a foto Ladislav Skrak, Peter Schvantner

MATIČNÚ POVESŤOVÚ MAPU SLOVENSKA

OBOHATILI ZBOJNÍCI A SKALNÁ KRÁĽOVNÁ

Vydavateľstvo Matice slovenskej prináša deťom, ale aj dospelým dve nové knihy povestí zo svojej série Povesťová mapa Slovenska. Na knižnom trhu už nájdete Zbojníkov i Skalnú kráľovnú.

Historik a spisovateľ František Kreutz zozbieral čriepky príbehov o zbojníkoch z ľudovej tradície, mestských kroník a ďalších zachovaných prameňov. V spolupráci s Petrom Mišákom, známym autorom mnohých kníh povestí a rozprávok, vznikla kniha Zbojníci. „V rušnom osemnástom storočí sužovali celé Slovensko vzbury, povstania, vojny a rozličné choroby. Povstalecké i vládne vojská brali ľuďom v chudobných drevorubačských osadách a dedinách na Horehroní aj to najposlednejšie. Útlak a bieda boli ich každodenným údelom. Mnohí sa s tým odmietli zmieriť a brali spravodlivosť i svoj osud do vlastných rúk. Legendárnymi sa stali horehronskí drusovia alebo tovariši smelého remesla, ktorých vrchnosť nazývala jednoducho zbojníkmi," píšu autori Kreutz a Mišák.

Najznámejším horehronským zbojníkom bol Jakub Surovec, hoci o ňom nezachovala ľudová pamäť toľko piesní a legiend ako o terchovskom zbojníkovi Jurovi Jánošíkovi, ktorý sa viac ráz objavuje aj v tejto knihe. Stretneme tu však i Jánošíkovho kamaráta Martina Mravca, o vyše sto rokov mladšieho Miša Vdovčíka a ďalšie známe osobnosti slovenského zbojníckeho neba.

Druhá nová kniha povestí Skalná kráľovná voľne nadväzuje na Povesti, príbehy a povedačky z východu Slovenska z roku 2018. To najkrajšie z pozoruhodnej mozaiky povestí a príbehov z východu Slovenska zozbieral a prerozprával výnimočný znalec dejín a ľudovej slovesnosti tohto kraja Ľudovít Petraško.

„Na severe kopcovitá krajina, na juhu nížina, nájdete tu naše malé veľhory i slovenské more. A taktiež množstvo vzácnych pamiatok na rušné dejiny tohto kraja: veľa hrdých hradov a malebných hradných ruín, majestátnych chrámov, umeleckých pokladov a vzácnych písomností. Medzi tie najvzácnejšie však patria stopy, ktoré ostali v pamäti ľudu v podobe povestí, legiend, eposov, príbehov," píše autor Petraško. Prostredníctvom jeho knihy navštívite záhadné miesta, dobre ukryté poklady, starodávnych vladárov, hradných pánov a panie, lúpežných rytierov, zbojníkov, chudobných sedliakov, mníchov, ale aj zlatú rybku a čertov. Dostanete sa tiež doprostred rušných bitiek aj do ľudoprázdnej ríše Skalnej kráľovnej.

IÚMS

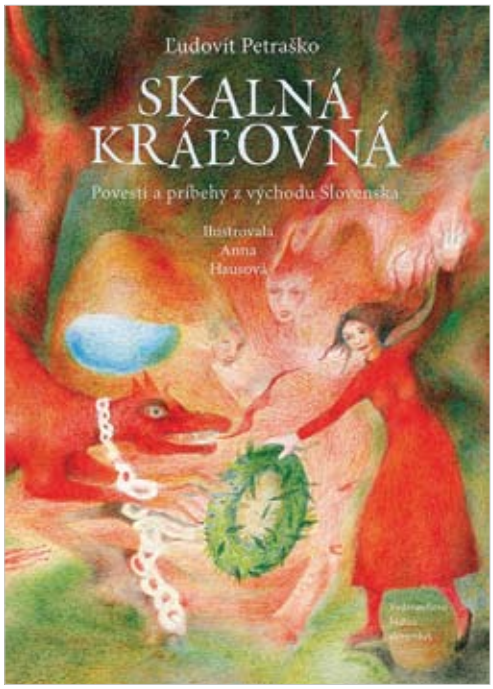

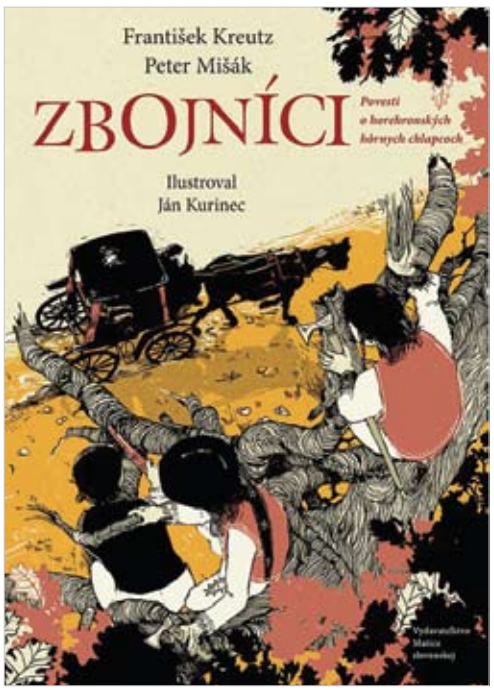

Objednávka poštou: Matica slovenská, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin
emailom: periodika@matica.sk, telefonicky: 043/381 28 26, 0918 904 931, na webe: matica.sk

BIBLIOTÉKA MATICE SLOVENSKEJ OBSAHUJE UŽ VYŠE DESAŤTISÍC KNÍH

MATICA SLOVENSKÁ MAŽE SKRIVODLIVOSŤ A OBNOVUJE SVOJU BIBLIOTÉKU

V tomto roku sa Matica slovenská rozhodla obnoviť Bibliotéku Matice slovenskej, ktorou chce nahradiť stratu pôvodnej Bibliotéky, respektíve Slovenskej národnej knižnice. Tá bola od Matice slovenskej odčlenená roku 2000 tzv. knižničným zákonom ministra kultúry Milana Kňažka, čo je dodnes evidentná krivda a stále nezahojená rana.

Už roku 2020 sa začali prípravné práce. Presunuli sa kancelárie Archívu Matice slovenskej v druhej budove Matice slovenskej a vykonali sa stavebné úpravy, ktorými sa rozšíril priestor pôvodných kancelárií na ciele knižnice. Potom sa miestnosť novej Bibliotéky Matice slovenskej zariadila regálovým nábytkom a bádateľskými stolmi.

KATALOGIZÁCIA KNÍH

Roku 2021 sa začala bibliotéka napĺňať tým najdôležitejším pre každú knižnicu – knihami. Iniciatívou vedeckého tajomníka Matice slovenskej Pavla Maduru došlo k zlúčeniu príručných knižníc Archívu Matice slovenskej, Slovenského Historického ústavu Matice slovenskej, Slovenského literárneho ústavu Matice slovenskej, Strediska národnostných vzťahov Matice slovenskej a Informačného ústredia Matice slovenskej. Knižné zbierky sa zlúčili aj s Exilovou knižnicou v Žiline a vznikol tak základ pre Bibliotéku Matice slovenskej, ktorá v súčasnosti obsahuje vyše desaťtisíc knižničných jednotiek. Knihy museli byť pred svojím zaradením do bibliotéky ošetrené a dôkladne očistené. Potom musela každá publikácia prejsť katalogizáciou v systéme Koha, ktorý poskytuje Matici slovenskej Slovenská národná knižnica. Katalogizáciu vykonávajú pracovníci Archívu Matice slovenskej Jana Žumarová a Zdenko Tkáč. Pri katalogizácii dostala každá publikácia svoje prírastkové číslo, čiarový kód a signatúru, podľa ktorej bola uložená v regálovom systéme bibliotéky. Následne sa jednotky, ktoré úspešne prešli katalogizáciou, ukladajú podľa systému medzinárodného desatinného triedenia (MDT). Do konca apríla 2022 prešlo katalogizáciou 2 550 publikácií a ďalších 261 publikácií bolo pre duplicitu umiestnených do depotu Archívu MS.

ROZŠIROVANIE KAPACITY

Koncom roka 2021 doterajšie priestory už pre potreby Bibliotéky Matice slovenskej nestačili. Na jar 2022 sa preto zväčšili o nadstavce k regálovému systému, ktoré rozšírili kapacitu bibliotéky zo 139 bežných metrov na 160 bežných metrov. Nové regály sa opäť zaplnili knihami už v priebehu jedného týždňa. Preto sa v apríli 2022 dali vyrobiť ďalšie nadstavce, ktoré zvýšili jej kapacitu na 170 bežných metrov. V bibliotéke sa nachádza aj výstavná stena so vzácnymi publikáciami, ktoré zaberajú 23 bežných metrov. Sú tu najstaršie ročníky Slovenských pohľadov, Živeny, Historického časopisu, Slovenských národných novín, vzácne encyklopédie a i.

DARY DO FONDU

Roku 2021 sa do Bibliotéky Matice slovenskej dostalo 76 darovaných publikácií. Väčšinu darov tvorili monografie, desať z celkového počtu boli periodiká. Väčšina darovaných kníh bola v slovenskom jazyku, ale našli sa aj dary v češtine, srbčine, ruštine, nemčine a angličtine. Najviac publikácií podaroval predseda MS Marián Gešper. Väčšinu darov tvorili novšie publikácie vydané v posledných rokoch. Našli sa však aj staršie darované diela. Najstaršou knihou bola kniha U nás od Jozefa Cígera Hronského z roka 1923, ktorú Bibliotéke Matice slovenskej podarovala Eva Svobodová. Za všetky dary do Bibliotéky Matice slovenskej jej pracovníci aj takto ďakujú a tešia sa na všetky publikácie, ktoré sa zaradia do jej zbierky v tomto roku

Zdenko Tkáč

TRIANONSKÁ MIEROVÁ ZMLUVA

VÝSTAVA V DOME MS V SPIŠSKEJ NOVEJ VSI

Siedmeho marca 2022 sa v Dome Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi konalo slávnostné otvorenie výstavy pod názvom: Trianonská mierová zmluva 1920, Versailleský systém a Slovensko. Organizátormi podujatia boli Spoločnosť M. R. Štefánika, Dom Matice slovenskej Spišská Nová Ves, Múzeum Spiša v spolupráci s mestom Spišská Nová Ves.

V úvode otvorenia výstavy zaznela báseň od J. Jesenského – Odkaz slovenských legionárov v podaní študentky gymnázia. Neskôr riaditeľ DMS Spišská Nová Ves R. Zacher privítal vzácnych

hostí, okrem iných na podujatí nechýbal ani pán primátor mesta Spišská Nová Ves P. Bečarik, viceprimátor D. Demečko, zástupcovia OZ Osobnosti Pod Bradlom v zastúpení P. Bzdúchom. Vzápätí predsedníčka Klubu Spoločnosti M. R. Štefánika v Spišskej Novej Vsi R. Kormošová predniesla Spomienky vyslanca Štefana Osuského na rokovania v Trianone. Svojou prednáškou o Trianonskej mierovej zmluve z roku 1920 a Versailleskom systéme prítomných obohatil historik z Múzea Spiša M. Furmaník. Na záver vystúpil s krátkym príhovorom aj primátor mesta Spišská Nová Ves.

Po prezretí výstavy zúčastnenými sa v priestoroch DMS Spišská Nová Ves konalo Valné zhromaždenie Klubu Spoločnosti M. R. Štefánika.

Už teraz sa v DMS Spišská Nová Ves tešíme predovšetkým na študentov Strednej odbornej školy, ktorí si ešte do konca marca nielenže pozrú samotnú výstavu, ale budú tu mať aj zážitkovú hodinu dejepisu.

V mene Matice slovenskej sa chcem poďakovať najmä Spoločnosti M. R. Štefánika, mestu Spišská Nová Ves, Múzeu Spiša a OZ Osobnosti Pod Bradlom za výbornú spoluprácu pri organizácii tohto vydareného podujatia.

Rastislav Zacher

MATIČNÉ PODUJATIE

V MARTINE NAVŠTÍVILI ČLENOVIA MO MS ZÁREČIE

ŠTÚROVCI V SÚRADNICIACH NÁRODNÝCH DEJÍN

MÚZEUM JOZEFA CÍGERA HRONSKÉHO V MARTRINE

NÁRODNÝ CINTORÍN

Siedmeho júna 2022 sa členky MO MS Zárie čie – Marta Vodárova, Mária Chodúrová, Eva Almanová, Mária Ofúkaná a Božena Katreňáková zišli na stanici a spoločne nastúpili do vlaku. Na stanici v Martine sa pridala k ním predsedníčka Krajskej rady MS Trenčianskeho kraja Žofia Hrančová so spisovateľkou z Myjavy Blankou Kovarčíkovou (autorka knihy Lásky M. R. Štefánika) a spoločne si to zamierili k budove Matice slovenskej. Tam sa k j skupinke pridali ďalší členovia zo Zárie čia, a to Eva Albertová a Tibor Albert.

A čo bolo dôvodom tejto cesty? No predsa slávnosť pri príležitosti dvojstého výročia narodenia významných štúrovcov pod názvom Štúrovci v súradniciach národných dejín.

Kultúrne podujatie sa začalo na nádvorí druhej historickej budovy Matice slovenskej v Martine. Začiatok programu otvorili deti v krojoch a mladí matičiari v odevoch štúrovcov. Návštevníci si mohli prezrieť sídelnú budovu ustanovizne ako národnú kultúrnu pamiatku v rámci dní otvorených dverí. V budove boli vystavené originálne Stanovy Matice slovenskej z roku 1863, uchovávané v zdobenom obale, ktoré sú národnou kultúrnou pamiatkou. Pripravená bola aj vernisáž výstavy Odkaz štúrovskej generácie.

Hlavný program na nádvorí MS v Aleji národných dejateľov otvoril mužský spevokol z Tisovca piesňou Ponad Tatru blýska, z ktorej vznikla hymna SR. Nasledovali príhovory hostí, predsedu NR SR Borisa Kollára, primátorov miest Martin a Tisovec. Príhovor predsedu Matice slovenskej Mariána Gešpera bol výstižný a veľmi poučný. Dovolím si citovať krátky úryvok z jeho slov: „Odkaz slávnej štúrovskej generácie je

MATICA SLOVENSKÁ ZDIGITALIZOVALA

ČASŤ POZOSTALOSTI FRANTIŠKA JOZEFA FUGU

Na minuloročnej návšteve pracovníčok Matice slovenskej vo Vinnom sa javila ako nevyhnutná digitalizácia pozostalosti významného vinianskeho rodáka Františka Jozefa Fugu (*1903, Vinné – †1987, Hamilton, Kanada). Slovenskej verejnosti málo známy gréckokatolícky kňaz pôsobiaci v Hamiltone, III. predseda Zahraničnej Matice slovenskej (ZMS), vydavateľ, publicista, tlačiar, editor, spisovateľ, mecén krajanského života a kultúrny pracovník sa do povedomia dostal najmä ako autor vlajky ZMS (v spoluautorstve s Dr. Cincíkom), ktorá vytvorila základ pre dnešnú štátnu symboliku.

Fugova pozostalosť sa do Vinného dostala vďaka matičným dobrovoľníkom, ktorí ju v 90. rokoch priviezli z pracovnej cesty do zámoria. Jedným z návštevníkov Kanady bol člen Matice slovenskej Mikuláš Jacečko – dlhoročný správca pamätnej izby F. J. Fugu vo Vinnom, známy najmä vďaka výraznému umeleckému talentu ako fotograf Zemplína a Tatier. Fond postupne roztriedil, zoradil a uložil do škatúľ, ktoré starostlivo vo Vinnom už takmer tri desaťročia opatrujú matiční dobrovoľníci. Štafetu strážcu Fugovej pozostalosti odovzdal dnešnému predsedovi MO MS Tiborovi Hlaváčovi, ktorý na fond celoročne dohliada a iniciuje matičný život vo Vinnom.

Podľa posledného predsedu ZMS Rudolfa Šandorfiho si Fuga prial, aby jeho pozostalosť nikdy Vinné neopustila. Od roku 1994, keď bol archív privezený na Slovensko, sa vo Vinnom vystriedalo mnoho návštev, ktoré sľúbili (okrem iného) aj jeho digitalizáciu. Reálne kontúry projekt dostal až po návšteve pracovníčok Matice vo Vinnom zazmluvnením oboch strán na jeseň minulého roka a následnou výjazdovou cestou riaditeľky Krajanského múzea MS Zuzany Pavelcovej, riaditeľky Domu MS v Michalovciach Karin Obšatníkovej a vedúceho Oblastného pracoviska MS – Miroslava Gešpera. V priestoroch Obecného úradu vo Vinnom sa vďaka srdečnému prijatiu starostu Vinného Mariána Makeľa profesionálni pracovníci matice, spoločne s predsedom MO MS Vinné Tiborom Hlaváčom mohli pustiť do spoločných digitalizačných prác. Podľa slov miestneho predsedu MO MS, rodáka z Vinného, tento počin digitalizovania diela osobnosti, ktorá je spätá s jeho rodiskom, je preňho česť a aj záväzok dobrovoľne sa spolupodieľať na tomto projekte.

Počas 11. až 13. apríla 2022 pracovníci zdigitalizovali 922 jednotlivín obsiahnutých v dvanástich zložkách. Najvýznamnejšiu časť pozostalosti tvorí osobná korešpondencia, ktorá mapuje činnosť ZMS pod vedením F. J. Fugu takmer po dve desaťročia. Jej súčasťou sú tlačoviny ZMS (pozvánky, plagáty, náboženské obrázky, ponuka vydavateľstva ZMS, korešpondencia s členskou základňou ZMS), ktoré sprítomňujú tvorivý oblúk matičnej práce Fugu v zámorí. Nezanedbateľnú časť pozostalosti tvorí fotoarchív zaznamenávajúci dianie v ZMS a osobné fotografie zo života a diela Fugu. Ďalšiu kongruentnú časť pozostalosti tvoria výstrižky z krajanských periodík, ekumenické kalendáre a návrhy známok s vlajkou ZMS.

Digitálny materiál Krajanské múzeum MS detailne skontroluje, opíše a elektronicky zašle do Vinného. V budúcnosti ho bude môcť poskytovať bádateľom, ktorí prejavia o problematiku ZMS záujem. I napriek tomu, že sa pozostalosť podarilo zdigitalizovať iba čiastočne, medzi matičiarmi odzneli mnohé vízie, ako ďalej napredovať.

Pracovnú skupinu v závere navštívil aj Mikuláš Jacečko. Ako dar Matici odovzdal do jej archívu i originály svojich diel. Jeho nemalé poznatky o fonde, ktorý prvotne triedil, osobná skúsenosť s činovníkmi ZMS, ako i podiel pri vzniku Pamätnej izby F. J. Fugu vo Vinnom predstavujú cenné informačné žriedlo, ktoré by bolo potrebné zaznamenať a uchovať pre ďalšie generácie. Práve počas rozprávania jeho spomienok vznikla myšlienka natočiť videofilm z dielne Matice slovenskej, ktorý by mapoval Fugove osudy. V budúcom roku si obec Vinné pripomenie 100. výročie jeho narodenia. Obe skutočnosti vytvorili živnú pôdu pre ďalší matičný film, ktorý dostal vďaka predsedovi MS Mariánovi Gešperovi, zelenú: „Osobnosť ako František Fuga si jednoznačne zaslúžil, aby jeho dielo bolo sprístupnené širšej verejnosti, ale hlavne slovenským študentom. Práve historický filmový dokument je tou najlepšou cestou propagácie jeho významných činov, ale aj sprítomnenia celoživotného odkazu Františka Fugu pre slovenský národ a Zahraničnú Maticu slovenskú."

Dôstojný záver prvej etapy prác sa uskutočnil pri buste F. J. Fugu, ktorú osadili matičiari pred miestnym kostolom. Za účasti starostu Vinného Mariána Makeľa a za sprievodného slova Mikuláša Jacečka a riaditeľky D MS Michalovce, Karin Obšatníkovej prítomní vzdali úctu životu a dielu F. J. Fugu položením pamätného venca.

Zuzana Pavelcová

PREDSEDA MATICE SLOVENSKEJ

HOVORIL O KRAJANOCH V SRBSKU V ZRKADLOVEJ SÁLE ÚRADU VLÁDY SR

Jedným zo základných poslaní Matice slovenskej je aj spolupráca so Slovákmi žijúcimi v zahraničí, ako aj s rôznymi vedeckými inštitúciami. Najhlbšia spolupráca je rozvinutá s organizáciami a inštitúciami zo Srbska, respektíve Vojvodiny, a patrí k nim aj Archív Vojvodiny v Novom Sade.

Na základe pozvania Ivety Galbavej, ktorá pôsobí na Úrade vlády SR ako poradkyňa predsedu vlády pre zahraničných Slovákov, sa predseda MS Marián Gešper a tajomník MS Peter Schvantner 21. februára 2022 zúčastnili na priateľskom stretnutí s riaditeľom Archívu Vojvodiny Nebojšom Kuzmanovićom a jeho zástupcom Kristiánom Obšustom, ktorý je zároveň sociálnym antropológom a archeológom. Prítomní boli okrem Ivety Galbavej aj poslanci NR SR Lucia Drábiková a Marcel Mihalík, ako aj Peter Jašek z Ústavu pamäti národa.

Keďže išlo o neformálne, priateľské stretnutie, program a témy neboli presne stanovené. Na úvod sa prihovoril Nebojša Kuzmanović, ktorý predstavil činnosť archívu vojvodinských Slovákov. Archív Vojvodiny v Novom Sade oslávil v minulom roku 95. výročie založenia. Táto inštitúcia uchováva dedičstvo dokumentov, ktoré svedčia o našej kultúrnej a historickej identite. Je právom považovaný za národný poklad, pretože uchováva 45 miliónov dokumentov, ktoré svedčia o histórii vojvodinských Slovákov a ich kultúre. Sú tu uložené i jedinečné náboženské záznamy z 12. storočia. Rovnako uchováva aj základné dokumenty o vzniku Matice srbskej.

Predseda MS Marián Gešper vyzdvihol činnosť archívu vojvodinských Slovákov. Spomenul najmä možnosť úzkej spolupráce s vedeckými ústavami MS, ako aj jej archívom. Možnosti spolupráce je viac, od seminárov, konferencií až po výmenné pobyty vedeckých pracovníkov. Rovnako MS môže sprostredkovať spoluprácu aj s inými inštitúciami, napríklad s Univerzitou P. J. Šafárika v Košiciach. Zo strany MS taktiež prišiel návrh na podpis memoranda o spolupráci medzi MS a archívom vojvodinských Slovákov, pričom sa to stretlo so súhlasom aj Nebojšu Kuzmanovića. Hovorilo sa aj o vzájomných návštevách v archíve a Matici. Predseda MS na záver spomenul možnú podporu slovenských študentov vo Vojvodine tak, aby počet študentov na slovenských školách prestal klesať. Na tejto podpore intenzívne spolupracuje s Úradom pre Slovákov žijúcich v zahraničí, ktorého predseda sa pripojil počas stretnutia. Podporu tomuto projektu vyjadrili aj prítomní poslanci NR SR.

Záver patril diskusii všetkých zúčastnených. Iveta Galbavá spomenula snahu organizovať viac takýchto stretnutí s krajanmi nielen zo Srbska, ale aj z iných krajín, a to s účasťou zástupcov MS.

Foto: Iveta Galbavá, text: Peter Schvantner

v slovenskom národe stále živý, veď plody jej práce a celoživotného úsilia využívame dodnes. Či už hovoríme o spisovnej slovenčine, národnej svojbytnosti a štátnej suverenite, alebo dokonca o vojenských historických tradíciách. Štúrovci v 19. storočí reprezentovali Slovákov v čase národnostného útlaku a tvrdých perzekúcií, keď za slová o zlepšení národnej, sociálnej a vzdelanostnej úrovne končili mnohé naše osobnosti vo väzení. Venovaním aktuálneho roka 2022 odkazu štúrovcov im prejavujeme vďaku aj za to, že ako moderný a emancipovaný národ Európy sme dosiahli život v slobodnej, samostatnej a demokratickej Slovenskej republike." Predseda Matice slovenskej zároveň zdôraznil, že je dôležité, aby boli štúrovci neustále prítomní v povedomí každej nastupujúcej generácie. Potom nasledovalo slávnostné odhalenie busty Štefana Marka Daxnera. Po jej odhalení položili spomienkový veniec k buste Štefana Marka Daxnera aj členky nášho MO MS Zâriečie.

Následne sa zhromaždenie presunulo v alegorickom sprievode mestom na Národný cintorín, kde delegácie z obcí pôvodu štúrovcov položili vence na ich hroby pri príležitosti dvojstého výročia ich narodenia.

Skupinka matičiarov Trenčianskeho kraja si stihla do odchodu vlaku pozrieť aj Dom Jozefa Cígera Hronského, kde je veľmi zaujímavá expozícia. Veľa sme sa dozvedeli o tomto našom slovenskom

spisovateľovi, učiteľovi, maliarovi, redaktorovi, publicistovi, autorovi literatúry pre mládež a neskôr tajomníkovi a správcovi Matice slovenskej. Po roku 1945 žil v emigrácii. Expozíciou nás sprevádzala a fundovaný výklad nám predniesla PhDr. Zuzana Pavelcová, riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenskej v Martine, za čo jej patrí naša srdečná vďaka.

Po tejto prehliadke sme už utekali ulicami mesta Martin na stanicu, aby sme stihli vlak domov. Ešte že sme si stihli pozrieť Národný cintorín hneď po prehliadke Domu J. C. Hronského.

Celé podujatie bolo pripravené na výsokej úrovni. Za seba aj ostatných členov nášho MO MS Zâriečie sa chcem veľmi pekne poďakovať pracovníkom Matice slovenskej v Martine za ich prácu a želám si, aby aj v budúcnosti takéto podujatia organizovali.

Mária Chodúrová

Objednávka poštou: Matica slovenská, Slovenské národné noviny, P. Mudroňa 1, 036 01 Martin
emailom: snnredakcia@matica.sk, telefonicky: 043/381 2838, 0918 904 925, na webe: matica.sk

PRAMEŇ ZO ŽARNOVICE

OSLÁVIL 20. VÝROČIE

23. marca popoludní sa v Reštaurácii pod hradom v Revištskom Podzámčí stretli členky Speváckej skupiny Prameň zo Žarnovice, aby si na slávnostnom posedení pripomenuli 20. výročie svojho vzniku. Plánovanému, skoršiemu pripomenutiu si tohto výročia zabránila kovidová situácia. Pozvanie prijali primátor mesta Kamil Danko, jeho zástupkyňa Ing. Alena Kazimírová a vedúca oddelenie kultúry, mládeže a športu MsÚ Žarnovica Mgr. Michaela Vlčková.

Rodný list Prameňa má dátum 1. október 2001, keď oficiálne vznikol pri Jednote dôchodcov v Žarnovici, hoci vtedy mali za sebou už viacero vystúpení. Roku 2005 prešiel pod strechu Miestneho odboru MS v Žarnovici. Od založenia ho vedie Irma Danková, od roku 2009 ich na akordeóne sprevádza Marta Staňová. Svedomitá a pravidelná príprava žne i mnohé úspechy a to na podujatiach v rámci MS od členských schôdzí a VZ až po každoročnú účasť na Národnom výstupe na Sitno a Ústrednej vatre zvrchovanosti v Kremnických Baniach. V roku 2009 vystúpili aj na Národných matičných slávnostiach v Martine. Prameň je veľmi aktívny nielen v meste Žarnovica (napr. vystúpeniami na rokovaniach rôznych spoločenských organizácií ako SČK, JDS, SZPB, ďalej na podujatiach ZPOZ MsÚ), ale aj v okolí. Na rôzne príležitosti (napr. Deň matiek, turistické stretnutia dôchodcov, fašiangy...) si pripravujú vlastnú tvorbu – – báseň alebo pieseň. Zúčastňujú sa na

prehliadkach speváckych zborov v rámci okresu, kraja a Slovenska. V bohatej histórii sa môžu pochváliť aj účasťou na Festivale matičných speváckych zborov v Hrušove, Bratislavských vianočných trhoch, slávnostiach spevu a hudby a zároveň Krajských dňoch Trnavského kraja v Červeníku, či na Partnerských dňoch mesta Trstená. SSk Prameň je aktívnou súčasťou kultúrneho života v meste Žarnovica, kde účinkuje na mnohých podujatiach. Skupina vedie i vlastnú kroniku, v ktorej je zdokumentovaných vyše 600 vystúpení. Z každého jedného sa odráža ich žáner a to ľudová a znárodnená pieseň.

Skupina, ktorá má v súčasnosti 10 členiek vrátane predsedníčky MO MS Mgr. Anny Benčatovej, bola viackrát ocenená. Z tých najvzácnejších je to Výročná cena mesta Žarnovica v roku 2010 a Zlatá cena MS, ktorú prevzala od I. podpredsedu MS Mgr. Mareka Hanusku na VZ MO MS v minulom roku za dlhoročné udržiavanie, rozvíjanie a propagovanie národnej tvorby.

Na slávnostnom posedení primátor mesta nielen ocenil a poďakoval sa za ich doterajšiu činnosť, ale zaželal aj množstvo ďalších úspechov do budúcnosti i pevné zdravie a každej členke odovzdal červenú ružu. *Text a foto: Jozef Piecka*

ROZPRÁVKY SPOD SLOVANSKEJ LIPY

SA PRAVDEPODOBNE PRIHOVORIA I MAĎARSKÉMU ČITATEĽOVI

Na rozprávkovú knižku z pera Petra Vrlíka a Petra Mišáka – Rozprávky spod slovanskej lipy – pravdepodobne čaká ďalšia reedícia. Výnimočná zbierka tridsiatich štyroch rozprávok doplnená fantazijnými ilustráciami Petra Uchnára, v grafickom prevedení Igora Štrbíka z Vydavateľstva Matice slovenskej zaujala i mimo geografických hraníc Slovenska. Prekladateľa Ladislava Papánka fascinovala natoľko, že ju preložil do maďarského jazyka. Predsedníčka Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku

Alžbeta Hollerová-Račková, spoločne so slovenským parlamentným hovorcom v Maďarsku Antonom Paulikom a srbským parlamentným hovorcom Ľubomírom Alexovom navštívili Maticu slovenskú s cieľom predebatovania možností jej ďalšieho vydania v jazyku našich južných susedov. „Naším cieľom je, aby sa deti v Maďarsku zoznámili s rozprávkami slovanských národov, ktoré žijú spolu s maďarskou väčšinou. Rozprávkovú knihu plánujeme odovzdať i politikom, pretože aj svet rozprávok vypovedá o danom národe a prispieva k lepšiemu vzájomnému spoznávaniu sa," – uviedla Alžbeta Hollerová-Račková.

V sídelnej budove Matice slovenskej delegáciu privítal predseda Matice slovenskej, Marián Gešper. Okrem prvotného zámeru vydať dielo v maďarskom jazyku sa diskutoval zámer vydania rozprávok v srbskom jazyku či v ďalších jazykových mutáciách. Sekundárne sa prebrali

aj témy matičnej spolupráce s krajanmi, ktorá sa definuje v dobre zabehnutých spoluprácach matičných miestnych odborov (najmä) na juhu Slovenska. Diskusia presiahla aj do oblasti možných výskumných projektov, ktoré by mohli byť opreté o dokumentáciu Krajanského múzea Matice slovenskej (KM). Archív Slovákov v Maďarsku KM nedávno spracovalo a disponuje významným pramenným materiálom. Ďalšia ponuka patrila možnosti zapožičania panelových výstav, ktoré Matica slovenská môže krajanom vypožičať na dlhšie obdobie. V neposlednom rade predseda Matice slovenskej delegácii odprezentoval matičné pracovné listy, ktoré predstavujú penzum základných informácií ku generácii štúrovcov a ktoré by mohli krajania využiť v edukačnej praxi. Delegácii venoval výber kníh z Vydavateľstva Matice slovenskej s cieľom zaujať študentov i vedeckých pracovníkov. „Matica slovenská tradične vydáva popularizačné a odborné knihy venované národným témam. V tomto zmysle môžeme spoločne dať viaceré tituly preložiť a v reedícii propagovať Slovensko, jeho dejiny a kultúru v susedných štátoch," – poznamenal predseda Matice slovenskej Marián Gešper.

Rozprávky spod slovanskej lipy predstavujú jednu z najkrajších kníh Matice slovenskej. V roku 2013 boli nominované na Najkrajšiu knihu roka. Maďarskému čitateľovi prinesú fakty o troch vetvách Slovanov, o ich histórii a súčasnosti i o tom, prečo začali západní Slovania (teda aj Slováci) uctievať popri dube aj lipu. Slovami autorov sa dozviete o mocnom Maťuškovi, hlúpom Ivanuškovi, neposlušnom Milutínovi a jeho hroznom sne, o udatnom agovi Radojcovi, o bosnianskej Barbore, o tom, ako sa hlúpy Hans stal múdrym kráľom, ako babka premohla nenažraného Otesančeka, ako nešťastný čert krásne zahral na husliach, ako si vlk dal ušiť čižmy, ako statočný Gulihrášok draka premohol, ako chudobný Adas troch popov v pálenici vyliečil a čo poradil Osud chudobnému sedliakovi… Podľa Literárneho informačného centra je v knihe prítomné nielen to, čo v knihách posledných dvadsiatich rokov chýba, teda vysvetlivky (ak sú potrebné), vysvetľujúca faktografia (...), presná tiráž (...), použitá literatúra. Kniha vyšla v kultivovanej slovenčine a, čo je v súčasnosti priam neuveriteľné, bez pravopisných chýb.

Možnosti vydania knihy sú teda predbežne určené. Krajania pripravia na podporu publikácie grant a Matica slovenská, im, ako prvovydavateľ, bude všemožne nápomocná. *Zuzana Pavelcová*

STRETNUTIE SLOVÁKOV Z JAZYKOVO A NÁRODNOSTNE ZMIEŠANÝCH ÚZEMÍ SR

Matica slovenská v spolupráci so Strediskom národnostných vzťahov MS, Členským ústredím a s Domom MS Rimavská Sobota usporiadala 21. júna 2022 v Dome MS Rimavská Sobota „Stretnutie Slovákov z jazykovo a národnostne zmiešaných území SR".

Témou stretnutia bolo postavenie Slovákov a používanie slovenského jazyka, slovenskej kultúry a iných slovenských elementov v celej našej vlasti. Na stretnutí sa zúčastnil správca MS Mgr. Maroš Smolec, podpredseda MS pre slovenské zahraničie a jazykovo zmiešané územia Bc. Marek Nemec a tajomník MS pre národnostné vzťahy ThLic. Mgr. Viliam Komora, PhD. Hneď v úvode sa načrtla problematika skupovania nehnuteľností na území SR Maďarskom. V referátoch odznela problematika nesprávneho používania tabúľ jazykovej menšiny na budovách štátnych organizácií, dvojjazyčné označovanie ulíc poukázaním na zákon o štátnych symboloch. Nezabudlo sa ani na problematiku v školstve.

Podujatie prítomným ukázalo, že problematika spolunažívania s menšinami má niekoľko rovín, ale dôležité je upriamiť pozornosť na prístup k budovaniu národného povedomia a k vzdelávaniu k národnému povedomiu. Zaznelo tu veľa zaujímavých a kreatívnych myšlienok. Pozornosť sa upriamila aj na blížiace sa komunálne voľby a výzvu pre Slovákov žijúcich na zmiešanom území, aby do pozícií starostov a primátorov volili zásadne Slovákov.

Na záver sa účastníci zhodli na uznesení, že nesúhlasia a protestujú proti skupovaniu nehnuteľností, ktoré sú väčšinou kultúrnymi pamiatkami a národnými kultúrnymi pamiatkami v Slovenskej republike iným štátom – Maďarskom.

Text a foto: Tatiana Tomková

ŠATNICA MATICE SLOVENSKEJ SA SŤAHUJE DO NOVÝCH PRIESTOROV

Šatnica Matice slovenskej opúšťa centrum Martina a sťahuje sa do modernejších priestorov v blízkosti zimného štadióna. Pre verejnosť pripravuje slávnostné znovuotvorenie.

Matičná šatnica sa v máji sťahuje zo Škultétyho ulice, kde sídlila v blízkosti svojej materskej budovy Matice slovenskej, na Gorkého ulicu v mestskej časti Podháj. Martinčanom známy objekt Mladosť pri kruhovom objazde poskytne šatničiarkam i návštevníkom už v júni tohto roka väčšie a presvetlené priestory, jednoduchšie a pohodlné parkovanie i dobrú dostupnosť autom či MHD. „To bol aj hlavný dôvod, prečo sme sa rozhodli presťahovať naše krojové a kostýmové poklady na Podháj. Zaváži väčší komfort pre verejnosť, ktorá si k nám prichádza požičiavať kroje, kostýmy a iné rekvizity či už pre divadlo, karnevaly, tradičné ľudové zvyky alebo filmy a reklamy," vysvetlil podpredseda MS Marek Nemec. Záujemcovia o kroje na veľkonočnú oblievačku sa ešte v apríli mohli zastaviť v pôvodných priestoroch na Škultétyho ulici.

„Budeme sa musieť popasovať s prevozom 1800 krojov, 900 historických kostýmov a vojenských uniforiem, 800 karnevalových masiek a kostýmov a 350 rekvizít a parochní. K vzácnym artiklom šatnice patrí aj vyše tisíc scenárov divadelných hier vrátane tých od zvučných autorov slovenských i svetových hier. Sťahovanie bude prebiehať v mesiaci máj, preto verím, že už v lete si verejnosť rýchlo zvykne na naše nové a lepšie pôsobisko," vyjadrila sa vedúca Šatnice MS Alena Hrušková. V júni chcú šatničiarky privítať prvých návštevníkov už v nových priestoroch na Podháji. Podpredseda M. Nemec si od zmeny pôsobiska sľubuje vyššiu spokojnosť i návštevnosť nielen Martinčanov, ale aj záujemcov z iných regiónov Slovenska.

ODHALENIE PAMÄTNÍKA

V PRÍBOVCIACH – PRIPOMÍNAJUCÉHO 10. APRÍL 1945 – DEŇ OSLOBODENIA SPOD NEMECKEJ OKUPÁCIE

Cirkevný zbor ECAV Príbovce si každoročne túto významnú príležitosť pripomína. Stalo sa tak aj tento rok. Desiatého apríla 2022 okrem Služieb božích v evanielickom kostole bol v obci odhalený pamätník pripomínajúci túto významnú udalosť. Odhalenie pamätníka sa konalo za účasti zástupcov Cirkevného zboru ECAV Príbovce, Obce Príbovce, Rímskokatolíckej farnosti Valča, ZO Jednoty dôchodcov Príbovce, Nádeje človeka, o.z., Zažnime svetlo, o. z. , Vlastivedného odboru Matice slovenskej, MO Matice slovenskej Valča, starostov obce Benice, Rakova, ako aj okoloidúcich občanov.

Začiatkom podujatia znela báseň v podaní Janky Bellovej, predsedníčky ZO Jednoty dôchodcov. Nasledoval príhovor evanjelického farára Mareka Szabóa. Po jeho príhovore nasledovalo samotné odhalenie

pamätníka spoločnými silami evanjelického a rímskokatolíckeho farára. Po odhalení nasledoval príhovor a modlitba rímskokatolíckeho farára Štefana Barillu. Starostka obce Viktória Fľaková zapálila symbolickú sviečku na pamiatku všetkým tým, ktorí sa slobody nedožili, a prítomní sa stíšili a držali za nich minútu ticha.

V tichosti si spomeňme a symbolicky zapáľme sviečku na pamiatku všetkým tým, ktorí sa slobody nedožili.

Pamätník je skala vážiaca 1380 kg, na nej je umiestnená malá tabuľka s rozmerom 300 x170 mm s dátumom 10. IV. 1945. Pamätník je postavený na brehu rieky Turiec vedľa cestného mosta na pozemku obce Príbovce.

S nápadom výstavby tohto pamätníka prišlo Občianske združenie Zažnime svetlo ešte roku 2020. Jedným z poslaní občianskeho združenia je prehlbovanie a zvyšovanie informovanosti detí, mládeže a širokej verejnosti o minulosti a prítomnosti nášho regiónu. Pandémia však jeho realizáciu pozdržala. Výstavbu a samotnú realizáciu pamätníka realizovali nadšenci miestnej histórie zoskupený v Občianskej iniciatíve Memoriae a financovanie stavby zabezpečilo Zažnime svetlo, o. z. a dvaja sponzori.

Ľubomír Žila

103. VÝROČIE ÚMRTIA

GEN. M. R. ŠTEFÁNIKA SI MATICA SLOVENSKÁ PRIPOMENULA V POPRADE

Šiesteho mája 2022 si Matica slovenská spoločne s mestom Poprad a Spoločnosťou M. R. Štefánika uctila jednu z najvýznamnejších osobností našich národných dejín - generála Štefánika a 103. výročie jeho úmrtia. Tento rok sa okrem pietnej spomienky spojenej s kladením vencov pri pamätníku a buste gen. Štefánika uskutočnilo v zaplnenom Dome kultúry aj hudobno-dramatické pásmo o živote a diele gen. M. R. Štefánika v réžii T. Husárovej, predsedníčky Klubu M. R. Štefánika v Poprade. Divadelné predstavenie zožalo obrovský úspech a už teraz sú na október 2022 naplánované reprízy tohto výnimočného predstavenia. V úvode programu so svojím príhovorom vystúpil riaditeľ DMS Spišská Nová Ves Rastislav Zacher, ktorý okrem iného povedal: "Keď Štefánikov otec vyprevádzal svojich synov do maďarských škôl, neustále im prízvukoval: Buďte v srdci vždy dobrí Slováci a nehanbite sa za svoju materinskú reč!" Som presvedčený, že tieto slová by mali

patriť predovšetkým dnešnej mladej generácii, ale aj niektorým súčasným predstaviteľom štátu a politikom, ktorí si akoby neváżili a nectili najmä naše bohaté národné tradície, lásku k svojej materinskej reči, milovanej vlasti a osobnostiam. Akoby úplne zabúdali na to, kde sú ich rodné korene. Generál M. R. Štefánik prekonal nielen svojich súčasníkov, ale ostáva premožiteľom času. My na Slovensku však stále čakáme na nového Štefánika. Preto si v tejto chvíli osobne veľmi želám, aby sme také

SPOLUPRÁCA MATICE SLOVENSKEJ

A NÁRODOHOSPODÁRSKEJ FAKULTY VYSOKEJ ŠKOLY EKONOMICKEJ V PRAHE SA ZAČALA NA MEDZINÁRODNOM SYMPÓZIU

Predstavitelia Matice slovenskej sa stretávajú s predstaviteľmi Vysokej školy ekonomickej v Prahe pri príležitosti vedeckého podujatia, medzinárodného sympózia s názvom Medzi slovenskou a českou filozofiou, ktoré zorganizovali spoločne docent Ján Pavlík (vedúci Katedry filozofie Národohospodárskej fakulty) a Dr. Lukáš Perný (Slovenský literárny ústav Matice slovenskej). Na podujatí sa aktívne zúčastnil aj predseda Matice slovenskej JUDr. Marián Gešper.

Ešte pred samotným podujatím sa zoznámil predseda Matice slovenskej s prodekanom pre štúdium doc. Ing. Miroslavom Ševčíkom, CSc., a obaja sa zhodli na prípadnej budúcej spolupráci. V diskusii sa zhodli nielen na potrebe prehĺbenia spolupráce medzi Slovákmi a Čechmi, na priateľských vzťahoch medzi národmi, ale aj na kritike spoločenskej situácie, predovšetkým kritike cenzúry, „hlásaní jedinej povolenej pravdy" a všeobecne vytesňovaní pro-národných názorov z verejnej diskusie u nás ako aj u našich najbližších slovanských susedov.

Ako prvý vystúpil predseda Matice slovenskej s príspevkom, ktorý bol venovaný Štefanovi Markovi Daxnerovi. Štefana Marka Daxnera predstavil ako výnimočného dejateľa, vyzretého ideológa národného hnutia, ktorý reflektoval na najmodernejšie prúdy štáto-právnej, ale aj filozofickej oblasti názorov v 19. storočí. Na rozdiel od predstaviteľov iných malých slovanských národov pochopil, že svojbytnosť Slovákov, ako aj nezávislosť (zvrchovanosť) musí byť plánovaná a realizovaná nekompromisne. Túto ideu žiadal a presadzoval v národnom hnutí, v čom ho podporili aj Jozef Miloslav Hurban a Ján Francisci. Preto bola veľmi dôležitá jeho účasť na formovaní Žiadostí národa slovenského roku 1848 a jeho iniciovanie Memoranda národa slovenského, čo bol politický program národniarov až do roku 1918. Súčasne pripomenul jeho húževnatú, ideologickú a organizačnú prácu pri vzniku prvej Slovenskej národnej strany roku 1871, ale rovnako aj tvorbu stanov a založenie Matice slovenskej roku 1863.

Predseda Matice slovenskej tiež pripomenul, že Štefan Marko Daxner nepodliehal čechoslovakistickým prúdom, ale ako zástanca idey slovanskej vzájomnosti bol za spoluprácu s českým národom, čo sa prejavilo aj v revolučných rokoch 1848 a 1849. Daxner spočiatku vychádzal z koncepcie Jána Kollára a Pavla Jozefa Šafárika. Neskôr sa úplne priklonil k Ľudovítovi Štúrovi a zaradil sa medzi najvýznamnejších príslušníkov štúrovskej generácie. Predseda Matice slovenskej vyzdvihol – v rámci českého národného vývoja – aj osobnosť Františka Palackého, jeho intenzívnu snahu o rozvíjanie vzťahov s Ľudovítom Štúrom a jeho spolubojovníkmi, ako aj jeho iniciatívy v rámci Slovanského zjazdu v roku 1848. V Martine bola 7. júna 2022 Štefanovi Markovi Daxnerovi slávnostne odhalená busta v rámci podujatia Štúrovci v súradniciach národných dejín.

Ako druhý vystúpil docent Július Lomenčík zo Slovenského literárneho ústavu Matice slovenskom. Cieľom jeho príspevku bolo v základných črtách poukázať na vplyv filozofického myslenia na básnický jazyk vybraných slovenských poetov. Z obdobia 19. storočia sa autor zameral na Kuzmányho báseň-pieseň „Kto za pravdu horí" s pôvodným názvom „Sláva šľachetným", v ktorej na vyjadrenie nadčasového básnického posolstva našiel Karol Kuzmány inšpiračný zdroj v nemeckej klasickej filozofii od Kanta po Hegla, pričom ho na štúdiách v Nemecku najviac ovplyvnil profesor Fries zdôrazňujúci význam bezprostredných duchovných schopností človeka, ktoré súvisia s vnútornou esteticko-emotívnou dispozíciou. Na tomto základe si K. Kuzmány ustálil vlastné filozofické náhľady, v ktorých inklinoval k etickým a estetickým hodnotám v živote človeka a národa, ktoré pretavil do básne „Sláva šľachetným" v podobe lásky k blížnemu, k človečenstvu vôbec a hľadaním pravdy a ospievaním jej krásy. V zmysle významového znaku v lyrike básnikov určujúcich estetické a noetické línie slovenského literárneho romantizmu sa sústredil na básnickú skladbu „Marína" Andreja Sládkoviča, ktorá uvoľnila v revolučnom kvasení druhej polovice 40. rokov 19. storočia podnetnú polemiku o ideovej a estetickej funkcii literárneho diela. V diele sa výrazne prejavilo filozofické myslenie Hegela, ktorého dialektiku A. Sládkovič ukryl do veršov, a to básnickým jazykom, ktorému porozumeli nielen vtedajší slovenskí vzdelanci, ale aj bežní čitatelia. Napríklad Sládkovič v duchu hegelovskej dialektiky vyznáva: „Troch nebies slasti prijímať! // Vlasť drahú ľúbiť v peknej Maríne, // Marínu drahú v peknej otčine, // a obe v jednom objímať!" Z 20. storočia predstavil Július Lomenčík poéziu Jána Smreka, v ktorej prezentoval „filozofiu života" v duchu nemeckého filozofa Wilhelma Diltheyho, podľa ktorého každú chvíľu človeka obklopuje to, čo sa v minulosti udialo „začínajúc usporiadaním stromov v parku, rozmiestnením budov v ulici, účelným nástrojom v rukách remeselníka až po vynesenie rozsudku v súdnej sieni". Tento Diltheyho výrok pripomínajú viaceré mladícke Smrekove básne, napr. Víchor, Listy, Stromy. Okrem toho J. Smrek otvorenosťou života ako aj splývaním krásy prírody a krásy najmä dievčat inklinoval k svojskému druhu prírodného živelného materializmu. Pripomína tak filozofiu

SPOLUPRÁCA MATICE SLOVENSKEJ

A NÁRODOHOSPODÁRSKEJ FAKULTY VYSOKEJ ŠKOLY EKONOMICKEJ V PRAHE SA ZAČALA NA MEDZINÁRODNOM SYMPÓZIU

Epikura z obdobia helenizmu a najmä rímskeho básnika Titusa Lucretia Cara, ktorého harmonické vnímanie ľudského a prírodného bytia je prítomné aj v Smrekovej poézii najmä optimizmom a ľudskosťou.

Ako ovplyvnil nemecký filozof Georg Wilhelm Friedrich Hegel slovenský národných dejateľov? Kde sa Štúrovci zoznámili s myšlienkami nemeckej klasickej filozofie? Mala Hegelova filozofia dejín priamy vplyv na filozoficko-právne koncepcie štúrovcov? Aký mala táto filozofia pre štúrovcov význam? Akým spôsobom transformovali štúrovci Hegelove myšlienky do špecifickej formy slovenskej filozofie národného obrodenia? Bola táto filozofia jednotná alebo vnútorne protirečivá? Držali sa štúrovci Hegelovej filozofie celý život alebo prešli (po prehranej revolúcii) na opačné, iracionalisticko-mesianistické schellingovské pozície? Na tieto otázky odpovedal vo svojom príspevku Lukáš Perný, ktorý zároveň odprezentoval knihu Štúrovci a Hegel, ktorá mu vyšla v spolupráci s profesorom Rudolfom

Dupkalom v treťom, doplnenom a rozšírenom vydaní. Na svojej prednáške odprezentoval základy filozofických koncepcií jednotlivých predstaviteľov štúrovského hnutia. V prvej časti prednášky sa zameral na hegeliánov, resp. hegeliánske etapy vývoja konkrétnych štúrovcov od samotného Ľudovíta Štúra cez Jozefa Miloslava Hurbana až po Andreja Sládkoviča. Druhú časť prednášky venoval tzv. mesianistom, ktorí vychádzali predovšetkým z filozofie Schellinga a anti-hegeliánskych postojov (Michal Miloslav Hodža, Samuel Bohdán Hroboň, Peter Kellner-Hostinský). Súčasťou týchto vízií bola aj predstava vybudovania slovanskej vedy. Tretia časť prednášky bola venovaná autorom, ktorí mali k Hegelovi neurčitý postoj (Janko Kráľ, Jonáš Záborský). V závere pripomenul, že prednáška čerpala predovšetkým z dlhoročného výskumu profesora Rudolfa Dupkalu, na ktorého idey kontinuálne nadviazal.

Konferenciu uzavrel docent Ján Pavlík filozofickým zamyslením nad otázkami zmyslu národných dejín a koncepcie národa. V príspevku zazneli mená ako Bernard Bolzano, Emanuel Radl, Karel Čapek či Ján Patočka. V úvode príspevku sa venoval Patočkovým úvahám o češstve, švejkovstve a analýze českého charakteru. Dominantnou témou príspevku bola otázka zmyslu národných dejín a zmyslu národnej existencie. Pri otázke definícií národa sa zamýšľal nad vplyvom filozofov Rousseaua a Herdera a otázkou, čo definuje národ. Uviedol dôvody Herdera, prečo bol proti mnohonárodným štátom ako neprirodzeným útvarom. Národ je organizmus, mnohonárodný štát iba mechanizmus. Rozum a charakter národa je vyjadrený v jazyku. Herder dokonca požadoval všeobecnú fyziognomiku národov z ich jazykov. Inak chápal národ Bernard Bolzano. Podľa Bolzana je národ politickou jednotou, spoločnosťou žijúcou v istom štáte. Národ a jazykový kmeň podľa neho nie sú to isté. Zmysel národa neleží v prírodných danostiach, ale v morálnych výkonoch ako obrana proti bezpráviu, boj proti asociálnym emóciám, sociálnemu útlaku, nerovnosti a privilégiám. Hlavným dôvodom existencie národa je spoločenstvo všeobecne, uskutočnenie ríše božej na zemi prostredníctvom štátu, spravodlivosti a rovnosti. Ďalej docent Pavlík uviedol teóriu Emanuela Rádla, ktorý národ definuje prostredníctvom fyziologického typu a jeho teórie označil za tendenčné. Ďalej uviedol myšlienky Patočku a Šaldu v kontexte plurality súbežných tradícií – koexistenciu viacerých životných princípov. Uvádzal tiež myšlienky Čapka, Kafku, Masaryka či Vrchlického. Svoj príspevok uzavrel erudovanou kritikou súčasných tendencií tzv. liberálneho „progresivizmu". Zdôraznil potrebu postaviť národný program proti sebadeštrukcii a proti tzv. „progresivizmu", ktorý je v skutočnosti prejavom regresívneho ústupu od ideí slobody, ktoré boli prítomné v klasickom liberalizme. Progresivizmus transformoval demokraciu z vlády väčšiny na vládu „progresivistických menšín". Pod zámienkou eliminácie diskriminácie vznikla fanatikmi presadzovaná forma byrokracie. Súčasťou tejto novej ideológie je aj podpora masovej migrácie, ktorá je účinnou metódou ako deštruovať homogenitu európskych národov. V súvislosti s filozofom Patočkom hovoril docent Pavlík o potrebe uhájenia národných záujmov pred náporom mohutných krajín (veľmocenských centier). Na záver svojej prednášky uviedol docent Pavlík výrok Yorama Hazonyho, ktorý vyhlásil, že liberálny internacionalizmus stojaci za európskou integráciou, je program za zrušenie hraníc a národných štátov. „Je to imperialistická ideológia, ktorá sa usiluje o delegitimizáciu a umlčanie obrancov národných záujmov a de facto likvidáciu národného patriotizmu, kdekoľvek sa v Európe objaví…" vyhlásil docent Pavlík.

Samotné podujatie trvalo dve hodiny a zaznel na ňom celý rad podnetných ideí. V pláne je tiež vytvorenie špeciálneho zborníka, ktorý bude obohatený aj o ďalšie texty k téme českej a slovenskej filozofie. Aj keď je už idea čechoslovakizmu našťastie prekonaná, otvárajú sa možnosti pre nové moderné vízie kultúrnej spolupráce dvoch počtom malých slovanských národov v srdci Európy. Aj toto podujatie prispelo k prvým úvahám o nových víziách slovanskej vzájomnosti medzi Slovákmi, Čechmi a Moravanmi. Nasledujúci deň predstavitelia Matice slovenskej absolvovali kultúrno-historickú exkurziu pamätných miest národných dejín po Prahe, zhodou okolností prebiehala v historickom centre hlavného mesta aj spomienka na Pražské povstanie z roku 1945.

Podujatie sa uskutočnilo v čase, keď bola v NR SR práve schválená malá novela zákon o Matici slovenskej k pevnej sume štátnej dotácie, a taktiež v čase, keď bola Matici slovenskej udelená oficiálna vedecká akreditácia (osvedčenie o spôsobilosti vykonávať výskum a vývoj), podpísaná ministrom školstva. Matica slovenská tak získava čoraz väčšie spoločenské uznanie a možno aj spolupráca s Vysokou školou ekonomickou v Prahe prispeje k jej medzinárodnému vedeckému uznaniu.

osobnosti na milovanom Slovensku opäť našli a aby Slovenskú republiku viedli skutočne uvedomelé, vzdelané osobnosti a najmä autority, ktoré budú hodné nasledovania." Osobitne poďakoval predovšetkým mestu Poprad pod vedením jeho primátora A. Danka, u ktorého vždy Matica slovenská nájde plnú podporu a pomoc. Uviedol, že Matica slovenská má s mestom výbornú a úzku spoluprácu a že ho teší najmä skutočnosť, že je to práve mesto Poprad, ktoré v plnej miere podporuje politiku moderného patriotizmu a zdravého vlastenectva. Následne bola z rúk riaditeľa DMS Spišská Nová Ves slávnostne odovzdaná primátorovi mesta Poprad Cena predsedu MS, a to za dlhoročnú

spoluprácu medzi MS a mestom Poprad a za zachovávanie tradícií a odkazu našich predkov. Pán primátor mesta v ďakovnej reči uviedol, že je obdivuhodné, že MS si každoročne pripomína nielen narodenie, ale aj úmrtie nášho velikána a že môže len potvrdiť vynikajúcu spoluprácu s Maticou slovenskou. V mene Matice slovenskej vyslovujem jedno obrovské ďakujem všetkým tým, ktorí sa akýmkoľvek spôsobom podieľali na príprave a organizácii či už pietnej spomienkovej slávnosti pri pamätníku a buste gen. Štefánika alebo nádherného dramaticko-hudobného spracovania o živote a diele gen. M. R. Štefánika. Nech hudobno-dramatické pásmo o jeho živote a diele je dôkazom toho, ako sa dá pestovať najmä u mládeže pozitívny vzťah k svojej rodnej vlasti. Som presvedčený, že iba ten, kto má rád svoje mesto, kto má kladný vzťah k svojmu regiónu, môže milovať aj našu drahú Slovenskú republiku.

Rastislav Zacher

KANTILÉNA 2022

V GALANTE SPOMÍNALI NA KAROLA DUCHOŇA

V Galante sa opäť uskutočnil tradičný spomienkový koncert na Karola Duchoňa, ktorý je známy ako „Kantiléna". Tentoraz sa konal už jej 22. ročník a znovu išlo o súťažný formát podujatia.

Plná estrádna sála Mestského kultúrneho strediska v Galante privítala sedem talentovaných spevákov, ktorí v prvom súťažnom kole zaspievali jednu pieseň od Karola Duchoňa a v druhom nesúťažnom už išlo o rôzne hity z dôb minulých. Hudobne spevákov sprevádzal vynikajúci orchester Taste of Brass na čele s kapelníkom Davidom Krajčim. Večerom opäť sprevádzal skvelý Martin Jurčo. V prvom kole diváci mohli počuť piesne „Šedý kufrík rozchodov" od Norberta Pompu, ďalej „Primášovo srdce" od Márie Jendruchovej, potom „Tancujem s tebou rád" od Lukáša Slobodníka, ale aj pieseň „S tebou" od Barbary Weiss. Václav Verner interpretoval pieseň „Hrám", Erik Michálek zaspieval legendárnu pieseň „Mám ťa rád" a Lenka Machciníková

divákom podala pieseň „Smútok krásnych dievčat". Po súťažnej časti sa divákom predstavil hosť Kantilény 2022 – legendárny dirigent, skladateľ, kapelník, spolupracovník Karola Duchoňa a ďalších spevákov Pavel Zajáček, ktorého poznáme aj z relácie Repete. Spolu s Karolom Malým, Karolom Klajdáčom a Marikou Škultéty predstavili staršie ale aj novšie piesne z pera práve Pavla Zajáčka. Následne počas prestávky diváci hlasovali za svojho favorita a po nej sa konalo druhé nesúťažné kolo. Víťaznou skladbou Kantilény 2022 sa stala pieseň „Mám ťa rád", ktorú interpretoval Erik Michálek.

Sme veľmi radi, že na Kantiléne 2022 sa zúčastnila aj dcéra Karola Duchoňa Daniela, ako aj jej mama a prvá manželka Karola Duchoňa Elena i ďalší rodinní príslušníci. Rovnako na tento večer zavítal zakladateľ Kantilény Peter Fahn. ako aj primátor Galanty Peter Paška a riaditeľ mestského kultúrneho strediska Peter Kolek a najmä mnoho matičiarov z okolia a celého Slovenska.

Kantiléna Karola Duchoňa patrí k tradičným kultúrnym podujatiam v Galante. Sme poctení, že je toto podujatie podporované z mesta a mestského kultúrneho strediska, čo uľahčuje organizáciu tejto spomienky. Piesne Karola Duchoňa sa čoraz viac dostávajú do pozornosti širokej verejnosti, čo len dokazuje, že jeho piesne sú nadčasové a v spojitosti s jeho majstrovstvom aj večné. Tešíme sa na Kantilénu 2023.

Foto: Ondrej Hronec, text: Peter Schvantner

83. VÝROČIE MALEJ VOJNY SI PRIPOMENULI V SPIŠSKEJ NOVEJ VSI

24. marca 2022 sa v meste Spišská Nová Ves konala pietna spomienková slávnosť pri príležitosti 83. výročia Malej vojny z marca 1939, keď maďarské letectvo zaútočilo na toto krásne mesto na Spiši. Organizátormi podujatia boli mesto Spišská Nová Ves a Dom Matice slovenskej Spišská Nová Ves. Na úvod spomienky, ktorá sa konala pri pamätníku padlých hrdinov, sa prítomným prihovoril primátor mesta, P. Bečarik. Po ňom vystúpil predseda MS Marián Gešper, ktorý vo svojom prejave zdôraznil zásluhu predchádzajúceho vedenia mesta Spišská Nová Ves a ďalších občianskych aktivistov zo Spiša, ako aj matičiarov pri začlenení udalosti Malej vojny do kolektívneho vedomia národa a jej uznaní ako významnej udalosti slovenských dejín. Nebola to však samozrejmosť, museli prejsť takmer tri desaťročia nepretržitej propagačnej práce, aby boli uznané zásluhy mladých hrdinov Malej vojny z rokov 1938 a 1939 na obrane vlasti v predvečer svetovej vojnovej apokalypsy. V súčasnosti sú tieto udalosti už pomerne dobre známe v slovenskej verejnosti, čo je veľké zadosťučinenie pre prvých iniciátorov spomienok z 90. rokov 20. storočia na tieto udalosti. Dnes tieto udalosti naberajú na aktuálnosti s ohľadom na vojnový konflikt u našich východných susedov.

Je potrebné zdôrazniť, že Malá vojna je "malá" iba názvom, v skutočnosti však išlo o časovo rozsiahly konflikt, ktorý sa začal v októbri 1938 útokom maďarských polovojenských jednotiek na slovenské hranice, vrcholil v marci 1939 a končil sa až v máji 1939. V piatok 24. marca 1939 okolo 16.45 hod. skupina 10 bombardovacích a 9 stíhacích lietadiel maďarského letectva zaútočila na spišskonovoveské letisko a priľahlé lokality. Z výšky asi 800 m zhodili okolo 900 bômb celkovej hmotnosti 7,2 ton. Bomby zasiahli nádvorie leteckých kasární, sklad dreva, letiskovú plochu, sklad pohonných hmôt a streľbou z palubných zbraní bolo poškodených sedem dvojmiestnych lietadiel a jedno dvojmotorové lietadlo. Bomby však nezasiahli len leteckú základňu, ale aj tehelňu, kde mal byť sklad munície. Bomby padali aj na obytné štvrte – na Rathovu osadu, Pílu pod skalou, Kaplnkovú ulicu a osadu Vilčurňa. Zahynulo 13 ľudí, sedem bolo ťažko a 22 ľahšie zranených. Medzi mŕtvymi a zranenými bola polovica civilných občanov, postihnuté boli aj ženy a mládež.

Na fronte bojovali vlastenci s odlišnými politickými názormi, no spájalo ich odhodlanie brániť rodné Slovensko a to je aj trvalý odkaz pre súčasnosť. Účastníci spomienky v závere položili ku pamätníku na znak úcty vence padlým hrdinom, ako aj ku pamätníku gen. Jána Nálepku in memoriam, ktorý bol priamym účastníkom Malej vojny.

Rastislav Zacher

205. VÝROČIE NARODENIA JOZEFA MILOSLAVA HURBANA

„Naše osobné lósy a osudy v návaloch vekov budú isto rozmanité, ale čože nám tu do osobnosti, keď ide o celok. Ja, kdyby dnes prišlo umreť, vďačne rozlúčim sa so svetom, lebo môžem povedať, že som videl vek slovenskej slávy a slobody… Toto nech vás poteší."

Jozef Miloslav Hurban (list Samuelovi Jurkovičovi počas revolúcie 1848)

V sobotu 19. marca 2022 sme si pripomenuli 205. výročie narodenia prvého predsedu Slovenskej národnej rady, vydavateľa Slovenských pohľadov, spoluzakladateľa Tatrína, spisovateľa, novinára, kritika, historika, politika, evanjelického kňaza, národného buditeľa, vedúcej osobnosti Slovenského povstania 1848/1849, organizátora národného hnutia, životopisca Ľudovíta Štúra, spoluzakladateľa Matice slovenskej Jozefa Miloslava Hurbana (* 19. marec 1817, Beckov – † 21. február 1888, Hlboké). Obec Beckov si toto výročie pripomenula spomienkovou oslavou, ktorej súčasťou boli služby Božie v evanjelickom kostole, vernisáž Sláva národa hodná je obetí (projekt Domu Matice slovenskej v Prievidzi), zasadenie Hurbanovho stromu a taktiež položenie vencov k pamätnej tabuli na evanjelickej fare.

Hurban patrí k významným bojovníkom za národné práva Slovákov a tiež k významným osobnostiam slovenského literárneho života 19. storočia. Položil základy slovenskej literárnej historiografie, stál pri vzniku a spoluparticipoval na významných dokumentoch od Nitrianskych žiadostí po Memorandum národa slovenského, spoluzakladal Maticu slovenskú, organizoval ochotnícke divadelné predstavenia, spolutvoril Slovenské divadlo nitrianske a spolu so Samuelom Jurkovičom stál aj pri vzniku prvého družstva v Európe. Vydával tiež literárne almanachy, organizoval čitateľské krúžky, redigoval cirkevné časopisy a venoval sa aj ľudovýchove a osvete (nedeľné školy, spolky miernosti). Bol aktívnym členom tajného spolku Vzájomnosť. Je po ňom dokonca pomenovaná planéta 3730 Hurban.

Hurban sa narodil v rodine evanjelického farára, vzdelanie získal najprv u otca, neskôr v mestskej škole v Trenčíne a napokon na evanjelickom lýceu v Bratislave, kde sa zoznámil s Ľudovítom Štúrom. Spolu so Štúrom bol najaktívnejším členom Spoločnosti česko-slovenskej a Ústavu reči a literatúry československej. Zúčastnil sa na stretnutí štúrovskej mládeže na Devíne, kde prijal slovanské meno Miloslav. Evanjelickým kňazom sa stal roku 1840. Pôsobil ako evanjelický kaplán v Brezovej pod Bradlom a neskôr v Hlbokom. S herečkou Aničkou Jurkovičovou, dcérou zakladateľa družstevníctva a národného buditeľa Samuela Jurkoviča, mal štyri dcéry a päť synov, pričom jeden z nich bol významný spisovateľ Svetozár Hurban-Vajanský.

Ideovo bol pôvodne stúpencom Jána Kollára (písal v biblickej češtine), no pod vplyvom Štúra a Hodžu vzniklo rozhodnutie prijatia stredoslovenského nárečia ako základu celonárodného spisovného slovenského jazyka pre zjednotenie národného hnutia a tak v druhom vydaní almanachu Nitra uviedol novú spisovnú slovenčinu. V rokoch 1848 a 1849 sa stal jednou z hlavných postáv Slovenského povstania, participoval na tzv. Nitrianskych žiadostiach a Žiadostiach národa slovenského. Stal sa spolupredsedom prvého národnopolitického orgánu – Slovenskej národnej rady. Neskôr bol na Hurbana vydaný

zatykač a odchádza do českých krajín. Angažuje sa na Slovanskom zjazde v Prahe, zúčastňuje sa na pražskom povstaní a po jeho potlačení sa presúva do Chorvátska a Srbska. Po víťazstve kontrarevolúcie bol odstavený od politického života a dostáva sa pod policajný drobnohľad. Následne sa zameral na teologické štúdium a roku 1860 získal tituly PhDr. a ThDr. h. c. Stáva sa spolutvorcom Memoranda národa slovenského a stal sa zakladajúcim členom a výborníkom Matice slovenskej. Po smrti Karola Kuzmányho sa stal načas superintendentom Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania. Neskôr bol opätovne väznený pre politické články. Postavil sa proti zatvoreniu slovenských gymnázií a Matice slovenskej a spracoval rozsiahly životopis Ľudovíta Štúra a historické texty o Slovenskom povstaní. Zomiera 21. februára 1888 v Hlbokom.

Hurban bol mimoriadne činný aj v literárnej oblasti, predovšetkým v realistických poviedkach ako Korytnické poháriky, Od Silvestra do Troch kráľov; písal tiež osvetové texty ako Slovo o spolkoch miernosti a školách nedeľných; publicistické texty, spravodajstvo; cestopisné reportáže (Cesta Slováka ku bratrům slavenským na Moravě a v Čechách) a taktiež spomínané historické texty a biografiu Štúra. Písal teda literárno-historické štúdie, kritiky, recenzie, úvodníky, fejtóny, komentáre, správy i glosy. Podrobná analýza Hurbanovej literárnej tvorby by si zaslúžila samostatný vedecký článok. Veľká časť jeho diela je zdigitalizovaná v Zlatom fonde Denníka SME.

Význam Jozefa Miloslava Hurbana je pre slovenské dejiny monumentálny. ROK ODKAZU ŠTÚROVCOV, ktorý vyhlásila MATICA SLOVENSKÁ, je teda vhodnou príležitosťou aj pre pripomenutie jeho ideového odkazu. Hurbana si Matica slovenská dôstojne uctila aj v minulosti. Pri príležitosti 200 rokov narodenia (2017) tejto významnej osobnosti vydala Matica slovenská v spolupráci s Trenčianskym samosprávnym krajom graficky elegantnú brožúru s názvom Sláva národa hodná je obetí. Dvestoročnica Jozefa Miloslava Hurbana, ktorej autorom je Pavol Madura a v tomto roku vyšla monografia Pavla Pareničku s názvom Štúr a Hurban, myšlienka a čin.

Lukáš Perný

MO MS ZÁRIEČIE

V HORNÝCH SALIBÁCH NA OSLAVE 75. VÝROČIA PRESÍDLENIA SLOVÁKOV Z DOLNEJ ZEME – MAĎARSKA

V sobotu 11. júna 2022 sa členovia Miestneho odboru Matice slovenskej Zárečie (Anton Kováč, predseda a členovia MO MS Anna Janíková, Mária Chodúrová, Štefan Chodúr) a naše súčasné i bývalé žiačky Základnej školy v Zárečí (Barbora Žiaková, Vanesa Gabčanová, Katarína Mišúnová, Adela Žiaková) zúčastnili na peknej akcii v obci Horné Saliby. Na tejto spomienke bol aj zástupca Matice slovenskej z Bratislavy PhDr. Lukáš Perný, PhD.

V týchto dňoch si jej obyvatelia pripomenuli 75. výročie presídlenia Slovákov z Dolnej zeme – Maďarska do rodnej obce. Slávnosť bola spojená s odhalením pamätnej tabule. (o presídľovaní Slovákov:http://www.luno.hu/index.php/aktuality/aktuality-kultura/30470-spomienkova-slavnos-v-horn-ch-salibach). Pri tejto príležitosti Miestny odbor Matice slovenskej Horné Saliby a Občianske združenie Apovka Mamovka usporiadali spomienkovú slávnosť s pekným programom, na ktorom sa aktívne podieľali aj naši členovia. Vďaka patrí aj nášmu členovi Vladimírovi Žiakovi, ktorý nás sprevádzal na harmonike a dopomohol i spevom.

Slávnosť sa začala v miestnom evanjelickom kostole slávnostnými službami Božími. Naše dievčatá tu vystúpili s dvomi piesňami a svojím krásnym hlasom očarili všetkých prítomných. Z kostola sa vybral sprievod k miestnej knižnici, kde po krátkych príhovoroch odhalili pamätnú tabuľu, ktorá bude obyvateľom Horných Salíb a jej návštevníkom pripomínať návrat rodákov z Dolnej zeme. Členovia nášho odboru tu zaspievali hymnickú pieseň „Kto za pravdu

horí" a k pamätnej tabuli položili veniec. Adelka Žiaková zarecitovala báseň „Mor ho!".

Slávnosť pokračovala v kultúrnom dome. Zaznela slovenská hymna, vypočuli sme si históriu o presídľovaní Slovákov z Maďarska do rodnej obce. Ich návrat nebol jednoduchý, miestni ich prijali s nevôľou, mnohí z obce odišli do iných miest či inej krajiny. Ní však vytrvali, zostali a dnes tu stále žijú. Buď oni alebo ich potomkovia.

Po príhovoroch pokračoval kultúrny program. Zaspievali sme pieseň „Slovensko moje, otčina moja", vystúpili deti z miestnej materskej a základnej školy. Vyvrcholením kultúrneho programu bolo vystúpenie našich štyroch dievčat, ktoré viachlasne zaspievali piesne z Púchovskej doliny. Opäť nesklamali a za svoj výkon boli odmenené obrovským potleskom. Bola to krásna bodka za touto milou slávnosťou.

Anna Janíková

NETRADIČNÉ HODINY

DEJEPISU V DOME MATICE SLOVENSKEJ V SPIŠSKEJ NOVEJ VSI

Štvrtého apríla 2022 patril Dom Matice slovenskej v Spišskej Novej Vsi najmä študentom Gymnázia zo Školskej ulice zo Spišskej Novej Vsi, ktorí zažili tematické hodiny dejepisu. Tie boli venované predovšetkým Trianonskej mierovej zmluve z roku 1920 a Versailleskému mieru.

Na úvod žiakov, ako aj učiteľov privítal riaditeľ DMS Spišská Nová Ves R. Zacher. Vo svojom príhovore zdôraznil najmä súčasný význam a opodstatnenie našej najstaršej kultúrnej ustanovizne - Matice slovenskej, ktorá sa snaží aj takýmito zážitkovými a netradičnými formami vzdelávania zaujať čo najväčšie množstvo mladých ľudí.

Neskôr už odovzdal slovo hlavnej prednášateľke a koordinátorke podujatia R. Kormošovej, predsedníčke Klubu M. R. Štefánika v Spišskej Novej Vsi. Tá gymnazistov zaujala predovšetkým atraktívnou prednáškou o Trianonskej mierovej zmluve a najmä zaujímavosťami ohľadom spomienok na vyslanca a diplomata Štefana Osuského. Po prezretí výstavy účastníkmi podujatia sa všetci prítomní zhodli na tom, že určite budú v zážitkovom učení študentov a žiakov pokračovať aj v budúcnosti. Preto sa už teraz všetci veľmi tešíme na ďalšie netradičné učenie, keď sa zameriame na štúrovskú generáciu.

Rastislav Zacher

JONÁŠ ZÁBORSKÝ

210. VÝROČIE NARODENIA

„Ak chceme, aby si nás vážil svet, musíme si najprv vážiť samých seba, náš pôvod, našich predkov, našu reč i náš národ."

Tretieho februára uplynulo 210 rokov od narodenia Jonáša Záborského. V minulom roku v januári sme pri príležitosti 145. výročia jeho úmrtia zavesili venček k dvojbuste Štúra a Záborského, ktorá symbolizuje ich spoločné stretnutie na fare 24. februára 1849. Jonáš Záborský má ale aj svoju samostatnú pamätnú tabuľu s reliéfnym portrétom, ktorá sa nachádza na Hlavnej 67. V tejto budove v minulosti sídlila Košická kráľovská akadémia s filozofickou a právnickou fakultou a neskôr Právnická akadémia, kde na prelome rokov 1849/1850 pôsobil ako učiteľ gréčtiny aj Jonáš Záborský. K tejto pamätnej tabuli Dom Matice slovenskej s miestnymi odbormi Košice a Košice-Sever zavesili venček. Priestor pod pamätnou tabuľou dlhodobo zíval prázdnotou, nakoľko tam ostali iba diery po vytrhnutých hákoch. Túto nepeknú skutočnosť sme napravili a pamätná tabuľa má už aj svoju okrasu.

Jonáš Záborský sa roku 1861 zúčastnil na Memorandového zhromaždení v Turčianskom Sv. Martine. Stojí pri zrode Matice slovenskej a stáva sa jej spolupracovníkom, prispieva do odborných a literárnych časopisov. Zásluhou Jozefa Viktorina, ktorý ho povzbudzoval k práci, a Viliama Paulinyho-Tótha, časť jeho tvorby vychádza aj knižne.

Bol búrlivým človekom v búrlivých časoch. Bojoval o svoje prežitie a ideály, mnohokrát trpel a sklamal sa. Jeho cesta životom nebola ľahká, ale práve on sám je odrazom životných podmienok, ktoré vládli v jeho dobe. *Martina Matečková*

MATYLDA MAREKOVÁ-PÁLFYOVÁ

PRVÁ SLOVENKA DEKOROVANÁ OLYMPIJSKOU MEDAILOU

„... som šťastná Slovenka, že som národu a vlasti ako jeho malý člen slúžila..."

V blízkosti Košíc sa nachádza obec Kostoľany nad Hornádom, ktorá sa túli ku kostolnému návršiu sťa lastovičie hniezdo v Božej dlani. Obyvatelia tejto obce sa môžu popýšiť tým, že práve ich obec bola okrem iných významných osobností rodiskom aj Matyldy Marekovej-Pálfyovej, slávnej gymnastky a prvej ženy slovenského športu, ktorá získala olympijskú medailu.

Kostoliansku rodáčku si 11. marca 2022 (v deň 110. výročia jej narodenia) pripomenul Dom Matice slovenskej Košice, Miestny odbor Matice slovenskej Košice spolu so starostom obce Kostoľany nad Hornádom Mgr. Antonom Medvecom. K jej pamätnej tabuli, ktorá sa nachádza na budove materskej školy a bola odhalená roku 2004 sme zavesili venček. Milou spoločnosťou nám boli detičky a učiteľky zo Základnej školy M. Kočanovej s riaditeľkou PaedDr. Jolanou L. Vámosovou a z materskej školy s riaditeľkou Mgr. Beátou Redajovou. Detičky nám pod vedením svojich učiteliek zaspievali pesničky o svojej škole a o športe.

Starosta Mgr. Medvec v krátkosti priblížil osudy Matyldy Marekovej-Pálfyovej. Vyzdvihol ju ako pozitívny športový vzor pre mladú generáciu. Vyjadril presvedčenie, že aj z deťúreniec prítomných na tejto spomienke, sa môžu stať významné osobnosti, ktoré budú reprezentovať ich obec. Treba na to len usilovnú prácu a nevzdávať sa svojich predsavzatí. Riaditeľka Domu Matice slovenskej Košice Mgr. Matečková osvetlila spätosť Matyldy Marekovej-Pálfyovej s mestom Košice. *Martina Matečková*

POZNÁVACIE LITERÁRNE PUTOVANIE ZA NÁRODNOU MINULOSŤOU

Žiaci ôsmeho ročníka Základnej školy vo Vranove nad Topľou sa zúčastnili na literárnej exkurzii v mestách Martin a Liptovský Mikuláš s cieľom prejsť si miesta, ktoré sa viažu k národnej minulosti a literárnej tradícii Slovákov. Poďte spolu s nami po jednotlivých zastávkach.

Národný cintorín v Martine – miesto odpočinku mnohých významných slovenských osobností, ako sú maliari, spisovatelia, politici, športovci a pod. Cintorín funguje od konca 18. storočia a roku 1967 bol vyhlásený za národnú kultúrnu pamiatku. Medzi osobnosti, čo našli na tomto mieste večný pokoj, patria napríklad Karol Kuzmány, odpočívajúci v rodinnej hrobke, Jozef Cíger Hronský, ktorý bol prevezený roku 1993 z Argentíny, ďalej tu spočívajú Janko Kráľ, Maša Haľamová, Martin Kukučín, Karol Plicka a veľa ďalších významných osobností. Pozoruhodný svojím vzhľadom je spoločný symbolický náhrobok olympionikov. Ten tvorí päť okrúhlych kameňov, ktoré majú zobrazovať olympijské kruhy. Zaujímavé je aj stvárnenie ďalších náhrobkov – hrob Janka Kráľa zdobí veľká kniha, alebo fotograf a filmár Karol Plicka spočíva pod náhrobkom, ktorého oválny kameň predstavuje šošovku fotoaparátu.

Dom Jozefa Cígera Hronského. Dom bol postavený v priebehu dvoch rokov (1937–1939) podľa vlastných plánov J. C. Hronského, hoci v ňom žil len šesť rokov. Hneď v prvej miestnosti sa stretávame s rodinnými fotografiami a po celom dome nás sprevádzali Cígerove obrazy, keďže mal veľmi rád kreslenie a maľovanie. Sprievodkyňa prepájala zaujímavé informácie aj množstvom jeho citátov, viažucich sa ku konkrétnym obdobiam života spisovateľa a dejateľa Matice slovenskej. V ďalšej izbe vidíme jeho tvorbu, obľúbené predmety a pozrieme si v televíznom zázname aj kúsok jeho rozprávky. Na záver prehliadky sme videli film o živote Cígera Hronského a jeho fungovaní v zahraničí. Jozef Cíger Hronský mal naozaj pestrý život. Bol spisovateľ, učiteľ, maliar, redaktor, vydavateľ, publicista, autor literatúry pre mládež, tajomník a správca Matice slovenskej.

Matica slovenská. Súčasnú budovu Matice ozdobuje okrem krásnej záhrady aj množstvo sôch a búst. Táto druhá budova bola otvorená 29. augusta 1926 a je národnou kultúrnou pamiatkou. Samotná Matica má svoje začiatky od roku 1863. Úlohou Matice je prebúdzať a umocňovať národné povedomie, prehlbovať vzťah k slovenskej štátnosti a hlavne rozvíjať a upevňovať slovenské vlastenectvo.

Obec Černová. Na druhý deň sme vyrazili z Martina smerom na Liptovský Mikuláš. Našou prvou zastávkou bola obec Černová. Táto obec je známa tragédiou, ktorá sa v obci udiala roku 1907. Pri tragédii nešťastne zomrelo pätnásť ľudí, ktorí bránili vo vysviacke kostola maďarským kňazom. Za svoju statočnosť a odhodlanosť síce tvrdo zaplatili, ale do histórie sa zapísali ako hrdinovia. Preto sme v obci Černová navštívili cintorín s pamätníkom venovaným týmto obetiam. Oproti cintorínu sme si nemohli nevšimnúť kostol, ktorého vysviacku títo hrdinovia bránili a ktorému napokon požehnal rodák z Černovej, politik a kňaz Andrej Hlinka, ktorého busta stojí neďaleko kostola.

Dom Martina Rázusa. Z obce Černová sme sa presunuli do mesta Liptovský Mikuláš na Vrbickú ulicu do domu slovenského spisovateľa, básnika, kňaza a politika Martina Rázusa a jeho sestry, poetky Márie Rázusovej-Martákovej. Malebný domček skrášľuje krásna predná i zadná záhrada. V prednej záhrade nám náš milý sprievodca dal do pozornosti súsošie, vyobrazujúce starenku, ktorá vyčkáva alebo víta svojho syna. Zadná záhrada pripomína rozprávku, je plná ovocných stromov a krov. Na vonkajšej fasáde domčeka si môžeme všimnúť prvú expozíciu o rodine Rázusových. Vo vnútri sme videli knižnicu, v ktorej možno nájsť diela súrodencov Rázusovcov. Časť múzejnej expozície v knižnici približuje dejiny a významné osobnosti obce Vrbica, ktorá sa kedysi rozprestierala v blízkosti Liptovského Mikuláša. V Rázusovom dome môže návštevník uzrieť autentické, históriou dýchajúce priestory, vybavené krásnym ľudovým nábytkom, doplnené historickými fotografiami z rôznych životných období rodiny Rázusovcov.

Háj-Nicovô. Poslednou zastávkou našej exkurzie bol Vojenský cintorín na vrchu Háj-Nicovô. Tento vrch je jedným z najkrajších vyhliadkových bodov Liptova, o čom svedčí

i fakt, že sme po vystúpení z autobusu mohli v bezoblačnom počasí vidieť samotný Kriváň. Vojenský cintorín na tomto vrchu však pripomína jeden z najťažších a najdlhších bojov, ktoré sa tu odohrali počas druhej svetovej vojny. Uprostred areálu cintorína je monumentálne schodisko, na ktorého konci je pamätník – pylón, ktorého vrchol zdobí päťcípa hviezda a ktorý ponúka nádherné výhľady na okolitú krajinu i prírodu. Práve nádherná panoráma z tohto pamätníka sa s nami rozlúčila a popriala nám šťastnú cestu domov.

Poďakovanie. Naše úprimné poďakovanie patrí všetkým lektorom, ktorí nás sprevádzali na prezentácii v dome J. C. Hronského, v budove MS, v dome M. Rázusa či na vrchu Háj-Nicovô. Osobitná vďaka patrí vedúcemu Oblastného pracoviska MS vo Vranove nad Topľou Mgr. Miroslavovi Gešperovi za prednášku na Národnom cintoríne, pri pamätníku v Černovej a za výbornú prípravu a realizáciu celej exkurzie.

Simona Višňovská, Nina Mulíková

27. ROČNÍK TRADIČNEJ SÚŤAŽE ŠALIANSKY MAŤKO JOZEFA CÍGERA HRONSKÉHO V ŠAĽI

27. ročník obľúbenej súťaže Šaliansky Maťko Jozefa Cígera Hronského po nútenej prestávke v súvislosti s prijatými protipandemickými opatreniami vytvoril priestor na celoslovenské súťažné stretnutie a slávnostné vyhlásenie výsledkov.

Už tradične v meste zrodu ikonického chlapca „Šalianskeho Maťka" dňa 3. júna 2022 vyvrcholilo obdobie jednotlivých postupových kôl prednesu slovenských povestí Šaliansky Maťko J. C. Hronského. Za mesto Šaľa otvorila celoslovenské kolo súťaže zástupkyňa primátora Danica Lehocká. V Šali víťazov však každoročne víta aj hlavný iniciátor myšlienky založenia tejto súťaže, a to predseda Miestneho odboru Matice slovenskej v Šali Svetozár Hikkel. Hneď v úvode bolo cítiť dojatie v jeho príhovore, to sprevádzalo súťaž počas celého trvania.

Hlavným organizátorom súťaže je MO MS

Šaľa a redakcia časopisu Slniečko v spolupráci s Maticou slovenskou, Ministerstvom kultúry SR, Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR, Národným osvetovým centrom, mestom Šaľa a okresnými úradmi v sídle kraja a miestnymi odbormi Matice slovenskej. Celoslovenské kolo sa realizovalo vďaka podpore a v spolupráci so ZŠ Ľudovíta Štúra v Šali.

Súťaž organizovaná od roku 1991 nesie názov už doslova ikonického chlapčeka, ktorého vizuálne stvárnenie je tiež všeobecne známe. Na pódiu v Šali ho výhercovia krajských kôl môžu vidieť aj v staršej vývojovej podobe. Organizátori si potrpia, aby jeho zosobnenie bolo blízke menším či väčším návštevníkom z celého Slovenska. Tak sa na jednom pódiovom mieste ocitá živý, zvedavý malý chlapec v rozkošnom zelenom klobúčiku. Oproti nemu stojí už rozvážny starší pán s novším klobúkom. Pozorný návštevník však vidí v jeho očiach iskru malého chlapca a počuje silno biť jeho srdce pre túto súťaž. Pre tých, ktorí sú v priamom kontakte so Svetozárom Hikkelom, je práve on pre nich pomyselným „Šalianskym Maťkom". Dávka patetickosti pri hodnotení celoslovenského kola tejto súťaže je opodstatnená. Ide o súťaž organizovanú vo veľkej miere práve v matičnom

DEŇ SLOVÁKOV V MAĎARSKU OPÄŤ PO SARVAŠSKY

Viac ako sedemnásťtisícové mesto Veľkej dunajskej kotliny rozprestierajúce sa na ľavom brehu mŕtveho ramena Trojitého Kereša – Sarvaš – Slováci mohutne osídlili pred 300. rokmi. V sčítaní obyvateľstva roku 2011 sa k slovenskej národnosti v meste prihlásilo už iba 10,7 % krajanov. Sarvašu sa prisúdil prímer intelektuálneho centra Békešskej župy (nachádzalo sa tu viacero významných vedeckých a vzdelávacích inštitúcií, napr. Vysoká škola Samuela Tešedíka, Výskumný ústav zavlažovania, Výskumný ústav šľachtenia rýb). Toto mesto však poznáme najmä v spojitosti s menom evanjelického kňaza Samuela Tešedíka, ktorý sa do miestnych dejín trvale zapísal zlatým písmom. K jeho dielu pripisujeme založenie prvej poľnohospodárskej školy v Európe i zveľadenie mesta výstavbou ulíc do šachovnice. Dal vybudovať prvú školskú budovu, ktorá dodnes na Sarvaši stojí a podpísal sa i pod vznik starého evanjelického kostola. Sarvaš preslávil aj Milan Rastislav Štefánik. Na tamojšom gymnázium v roku 1989 zmaturoval.

Celoštátna slovenská samospráva v Maďarsku každoročne pripravuje Deň Slovákov v Maďarsku, ktorý sa práve v tomto roku konal (po 22. rokoch) na Sarvaši pri príležitosti 300. výročia jeho osídlenia Slovákmi. Za Maticu slovenskú podujatie navštívili I. podpredseda Matice slovenskej Marek Hanuska a riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenskej Zuzana Pavelcová.

Za účasti významných hostí z domova i zo zahraničia celodenný program uviedla výstava v Slovenskom pamiatkovom dome postavenom roku 1885. Výstavu prác sarvašských slovenských tkáčov z dielne Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku a mesta Sarvaš uviedla citarová skupina z miestnej slovenskej základnej školy.

V starej školskej budove, kde sa dnes nachádza Tešedíkovo múzeum, porota udelila vyznamenania ProCultura Slovaca za významné počiny krajanov v oblasti kultúry. Cenu Pro Cultura Slovaca získali harmonikár Ondrej Maglovský zo Srbska a Folklórny súbor Furmička z Maďarska, plaketu Pro Cultura Slovaca získali hudobná pedagogička Mariena Stankovićová Kriváková zo Srbska a učiteľ a krajanský pracovník Vlatko Miksád z chorvátskeho Iloku.

Ekumenická pobožnosť, ktorá sa slúžila v starom kostole poskytla priestor na udelenie ďalších cien Celoštátnej slovenskej samosprávy v Maďarsku Za tú našu národnosť. Ceny si prezvali krajanky Rozália Izingová Pružinová, Anna Franková, Ruženka Komjáthiová a Zuzana Szabová. Cena Štefana Lamiho bola v tomto roku udelená riaditeľke Ústavu kultúry Slovákov v Maďarsku Katarína Királyovej.

Počas viacerých sprievodných programov, hudby, tanca i vône slovenských dobrôt návštevníkov lákala krása i farba domácich výrobkov, ktoré ponúkal slovenský jarmok z rozličných slovenských obcí, ktorý sa rozprestieral pred hlavným javiskom. Na jeho doskách sa postupne prezentovali folklórne a spevácke zoskupenia z rozličných oblastí obývaných Slovákmi.

Zuzana Pavelcová

V NITRE SI PRIPOMENULI 30 ROKOV ÚSTAVY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Dom Matice slovenskej v Nitre si dňa 17. septembra 2022 pripomenul vo svojich priestoroch 30. výročie prijatia Ústavy Slovenskej republiky koncertom Speváckeho zboru slovenských učiteľov. Toto celoslovenské hudobné teleso oslávilo v minulom roku storočnicu svojej existencie, počas ktorej v ňom pôsobili stovky učiteľov, študentov aj nepedagogických zamestnancov školstva z celého Slovenska.

Hudobný zbor za 100 rokov svojej nepretržitej činnosti (obmedzene fungoval aj počas druhej svetovej vojny), reprezentoval našu vlasť stovkami koncertov doma i v zahraničí, odkiaľ sa vždy vracal s významnými oceneniami. V histórii speváckeho zboru sa vystriedali niekoľkí významní dirigenti. V Nitre uviedol koncert jeho súčasný dirigent Štefan Sedlický.

Pozvánku matičného domu prijala široká verejnosť a členovia Matice slovenskej. Nechýbali ani hostia z kultúrnej, spoločenskej a verejnej sféry. Osobitne na koncerte organizátori privítali jeho excelenciu nitrianskeho biskupa Viliama Judáka, predsedu Nitrianskeho samosprávneho kraja Milana Belicu, poslanca Národnej rady Slovenskej republiky a primátora mesta Nitry Mareka Hattasa, prvého podpredsedu Matice slovenskej Mareka Hanusku a vedúceho odboru kultúry a športu Nitrianskeho samosprávneho kraja a predsedu Krajskej rady Matice slovenskej Nitrianskeho kraja Ľubomíra Kleštinca.

Spevácky zbor svojimi skladbami potešil hudobne i vizuálne, ale tiež duchovne obohatil kultúrnu a spoločenskú oblasť každodenného života všetkých prítomných. Plná sála návštevníkov koncertu, zosilneného komornou atmosférou, utvrdila zúčastnených hostí o prirodzenej potrebe kultúrnych hudobných zážitkov aj v širšom rozmere pre spoločenské dianie v Nitre, a jej okolí. Kladný ohlas na hosťujúci spevácky zbor potešil realizátora koncertu Dom Matice slovenskej v Nitre a s pozitívnou odozvou bude pokračovať v organizovaní ďalších podobných akcií.

Podujatie bolo záverečnou etapou celoročného projektu Domu MS v Nitre Tradičná Nitra, realizovaného s finančnou podporou mesta, Nitra, za ktoré sa prítomným prihovoril jeho primátor Marek Hattas. V rámci koncertu získali za organizátora podujatia pamätnú medailu a slávnostný pamätný list SZSU: riaditeľka Domu Matice slovenskej v Nitre Veronika Bilicová a hostia – predseda NSK Milan Belica s primátorom Mesta Nitry Marekom Hattasom a podpredsedom MS Marekom Hanuskom.

Paulína Civáňová

prostredí. Rady matičiarov miestnych odborov a oblastných pracovísk spolu s regionálnymi školskými úradmi a osvetovými centrami sa každoročne podieľajú na jej priebehu. Vytvárajú prostredie, do ktorého sa deti a pedagógovia radi vracajú. To potvrdili aj ich tohtoročné pozitívne reakcie. Propozície súťaže hneď v úvode deklarujú výzvu súťaže v spolupráci s rodičmi a pedagógmi. Tí majú byť dôležitým impulzom a oporou v rozvoji tvorivých schopností pri nadviazaní kontaktu a blízkeho vzťahu s tvorbou J. C. Hronského a ostatných slovenských autorov. Práve ich úlohu vyzdvihla aj porotkyňa, známa recitátorka a herečka Ida Rapaičová. S odľahčením zhodnotila dlhšiu neprajnú odmlku, ale aj vysokú latku výkonov súťažiacich: „Priznám sa, že som mala o vás

súťažiacich obavy, čo je s vami, ako sa máte, keď sme sa tak dlho nevideli a nepočuli. Ale teraz vidím, že je všetko v úplnom poriadku, dokonca práve naopak“. Jednotliví predsedovia porôt všetkých troch súťažných kategórií sa zhodli, že výber ocenených troch miest nebol jednoduchý a výkony v rozprávaní povesťových príbehov boli veľmi vyrovnané.

Za organizáciu súťaže a jeho dlhoročnú tradíciu poďakoval aj zástupca primátora mesta Šaľa Róbert Tölgyesi, ktorý spolu so Svetozárom Hikkelom slávnostne ocenili výhercov. Celoslovenským kolom a jeho slávnostným vyhodnotením sprevádzala Anzelma Bolová z Miestneho odboru Matice slovenskej Šaľa. Kultúrnym programom prispel DFS Šaľanček.

Podujatie sa realizovalo s finančnou a materiálnou podporou mesta, Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky, Matice slovenskej, Literárneho informačného centra – vydavateľa časopisu Slniečko.

Veronika Bilicová

VATRA ZVRCHOVANOSTI

TRADIČNE V LEHOTE

Aj v Lehote sa už stalo tradíciou pripomínať si deň, keď sa rozhodlo o vyhlásení zvrchovanosti Slovenska. Dňa 16. júla 2022 zorganizovali obec Lehota a Miestny odbor Matice slovenskej v Lehote pri výročí zvrchovanosti v priestoroch Obecného športového klubu spomienkové stretnutie matičiarov a ostatných občanov obce.

Po hymne Slovenskej republiky, ktorú zaspievali členovia speváckeho súboru MO MS, vystúpil s príhovorom starosta obce Radoslav Kriváček. Viac ako sto prítomným pripomenul, že je to práve okrúhlych 30 rokov odvtedy, čo poslanci Slovenskej národnej rady za pronárodné strany dňa 17. júla 1992 schválili „Deklaráciu o zvrchovanosti Slovenskej republiky“, ktorá tvorila základ vzniku zvrchovanej a suverénnej Slovenskej republiky. Zdôraznil aj význam Matice slovenskej, ktorá bola v tomto procese intelektuálnym podhubím myšlienok samostatnej slovenskej štátnosti.

Po príhovore sa už rozhorela lehotská vatra zvrchovanosti, čo so záujmom sledovali prítomní, predovšetkým deti. Počas horenia ešte spevácky súbor MO MS zaspieval niekoľko

Foto: Matúš Lisy, text: Daniel Pavel

NA DOLNEJ ZEMI ODBORNE I SLÁVNOSTNE

UDELILI CENY ONDREJA ŠTEFANKA ZA ROK 2022

Udeľovanie ceny Ondreja Štefanka sa roku 2022 uskutočnilo netradične, v neskoršom májovom termíne. Po niekoľkoročnej prezenčnej prestávke (roku 2021 sa oceňovanie uskutočňovalo len v malom kruhu), pandemické opatrenia povolili také krajanské snemovanie, na ktorom sa sústredilo dolnozemské bytie v celej svojej spolkovej, vedeckej i záujmovej podstate.

Na počesť osobnosti Ondreja Štefanka, velikána slovenského hnutia v Rumunsku, spisovateľa, prekladateľa a šéfredaktora krajanských periodík udeľuje Kultúrna a vedecká spoločnosť Ivana Krasku v spolupráci so Svetovým združením Slovákov v zahraničí cenu nesúcu jeho meno (spravidla) dvom významným osobnostiam. Roku 2022 túto cenu získali: Pavel Bujtár z Rumunska a Martin Prebudila zo Srbska za príspevok k rozvoju a propagácii slovenskej literatúry tvorenej v slovenskom zahraničnom svete a Alžbeta Hollerová-Račková z Maďarska, za príspevok k rozvoju, organizovaniu a diverzifikovaniu kultúrneho života a spolkovej činnosti v slovenskom zahraničnom svete. Za účasti významných hostí zo Slovenska, Srbska, Maďarska i Rumunska odzneli laudácie na osobnosti, ktoré vytvárajú nemalé kultúrne i umelecké hodnoty za fyzickými hranicami Slovenska v spolkovom i umeleckom diele.

Na slávnostný ceremoniál nadviazala dvojdňová konferencia so zameraním na Osobnosti dolnozemských Slovákov v literatúre a umení. Viac ako tridsať referujúcich sa zameralo na parciálne výskumy života a diela osobností literatúry, výtvarného umenia, sochárstva i filmu. Za Maticu slovenskú sa na konferencii prezenčne zúčastnila riaditeľka Krajanského múzea Matice slovenskej – Zuzana Pavelcová s príspevkom venovaným životu a dielu ľudového básnika Michala Borguľu a do zborníka zaslal príspevok riaditeľ Slovenského literárneho ústavu Matice slovenskej – Július Lomenčík s názvom Literárna a národná činnosť Ondreja Kulíka v Slovenskom Komlóši.

Množstvo zaujímavých i veľmi cenných príspevkov vyvolalo plodné diskusie, vytvorilo priestor pre mnohé polemiky i otázky, na ktoré sa autori pokúsia odpovedať príspevkami zaradenými do ďalšieho konferenčného zborníka, ktorý by mal vyjsť v tradičnom marcovom termíne budúci rok.

Z. Pavelcová

DVE VÝSTAVY KROJE V POHYBE

SPOLUORGANIZOVAL DOM MS V SNINE

Je to v súčasnosti hodné obdivu, ak sa niekto rozhodne venovať umeleckému stvárneniu tanečníkov v pohybe... A je to o to vzácnejšie, ak ide o ľudový tanec.

Bohatý slovenský folklór predstavuje nevyčerpateľnú studnicu farebnej tvorivej inšpirácie a Aneta Lattová z Michaloviec sa preto podujala zachytiť pomocou maľby na plátne krásu slovenského folklóru z rôznych regiónov a podeliť sa tak s divákom o svoje videnie a pocity pri pozorovaní tanečníkov, predvádzajúcich na javisku oku ľúbivé a dynamické kreácie, často vychádzajúce z ľudových zvykov a tradícií.

Aneta Lattová, keď už mala namaľovaný dostatočný počet obrazov, oslovila

Dom Matice slovenskej v Snine, či by jej nepomohol zorganizovať prvú autorskú výstavu. Keďže dom už má bohaté skúsenosti s organizovaním výstav s rôznym zameraním a podporu propagácie slovenského folklóru má v náplni práce, tak došlo k rýchlej dohode.

Napokon sa dom postupne podieľal na spoluorganizovaní dvoch výstav: a to

v Dome kultúry v Medzilaborciach a v historickom kaštieli v Snine.

Autorka mala malú dušičku pred prvou výstavou, lebo nevedela, aká bude odozva verejnosti na jej tvorivé počiny. Dom MS v Snine jej pomohol nainštalovať obrazy v Dome kultúry v Medzilaborciach v mesiaci máji a zároveň zabezpečil vytvorenie a tlač pozvánok i katalógu. Katalógy sa počas výstavy rýchlo rozchytali, čo svedčilo o tom, že návštevníkom sa výstava páčila.

Riaditeľ Domu MS v Snine sa ujal aj kurátorstva výstavy a počas vernisáže pozitívne zhodnotil vystavené diela

a posmelil autorku do ďalšej tvorivej práce, lebo jej tvorba má potenciál osloviť postupne aj oveľa širšiu kultúrnu verejnosť. Autorku tešil záujem prítomných návštevníkov o jej tvorbu a bolo vidno, že prvotné nápätie z nej postupne opadlo.

Druhá výstava bola v septembri 2022 inštalovaná v zrekonštruovanom historickom kaštieli v Snine a pribudli na nej nové obrazy, ktoré autorka medzitým vytvorila. Na nových obrazoch bolo vidieť iné farebné ladenie a pribudli aj nové výrazové prostriedky, čo je veľmi sympatické.

Výstava v Snine sa páčila a splnila očakávania autorky Anety Lattovej. Verme, že ju tvorivé zanietenie neopustí a poteší nás ešte ďalšími nádhernými umeleckými dielami.

Jozef Makariv

NOVOOTVORENÉ MÚZEUM

STUDENEJ VOJNY V DOME MS V KOMÁRNE

V rámci Komárňanských dní 29. apríla 2022 otvoril Dom Matice slovenskej v Komárne v podzemí svojej budovy Múzeum studenej vojny. Netradičné múzeum sa už pri slávnostnom otvorení tešilo mimoriadnemu záujmu návštevníkov.

„Návštevníkom sa snažíme sprostredkovať čo najautentickejší pocit tej doby od propagandy, skúšanie masiek cez takzvanú babičkinu izbu až po počúvanie vtedy ilegálneho Hlasu Ameriky," uviedol riaditeľ Domu MS v Komárne Jozef Černek. Súčasťou stálej expozície múzea je kryt civilnej ochrany a jeho vybavenie, ukážky dobovej propagandy, vojenská komunikačná technika, ukážka socialistického bytu a atmosféra v meste Komárno okolo roku 1970. Súčasťou múzea je aj malé vodárenské múzeum. Návštevníkov prilákala aj možnosť vyskúšať si masku, ktorá bola nevyhnutná v prípade útoku chemickými zbraňami. Slovenskí rebeli v úlohe sprievodcov ukázali návštevníkom dekontaminačnú miestnosť či sprchy. Neopomenuli ani dobovú propagandu. Histórii studenej vojny sa venuje historik Ústavu pamäti národa Peter Jašek v náučných videách premietaných priamo v múzeu.

Na vytvorení expozície sa podieľali Matica slovenská, Dom Matice slovenskej v Komárne, Ústav pamäti národa, Odbor civilnej ochrany Okresného úradu Komárno, Ministerstvo vnútra SR – Štátny archív, pobočka Komárno, KOMVaK – Vodárne a kanalizácie mesta Komárna, ako aj ochotní ľudia so svojimi súkromnými zbierkami.

IÚ MS, foto: Milan Drozd

V OBCI SVERŽOV

SA USKUTOČNIL 10. ROČNÍK NÁRODNEJ A DUCHOVNEJ PIESNE A 15. ROČNÍK HORNOTOPLIANSKYCH FOLKLÓRNYCH SLÁVNOSTÍ

10. ročník Národnej a duchovnej piesne a 15. ročník Hornotoplianskych folklórnych slávností, ktoré sa uskutočnili dňa 19. júna 2022 v čase o 14. 00 h v obecnom amfiteátri v obci Sveržov, okr. Bardejov, za pomoci Matice slovenskej, Prešovského samosprávneho kraja, obce Sveržov, Miestneho odboru Matice slovenskej Sveržov a Hornošarišského osvetového strediska Bardejov.

Na začiatok 10. ročníka Národnej a duchovnej piesne sa prezentoval evanjelický spevokol zo Sveržova, ktorý funguje v cirkevnom zbore Evanjelickej cirkvi Augsburského vyznania na Slovensku so sídlom v Zlatom, v dcérocirkvi Sveržov, ktorý nám ponúkol krásne duchovné piesne. V takomto duchu, ale trochu modernejšom, sa prezentovala miestna kresťanská hudobná skupina troch mladých dievčat s názvom BeLoved, ktorá pôsobí asi 6 rokov na pôde rímskokatolíckej cirkvi s túžbou spoločne sa pomodliť hudbou, piesňou a slúžiť tak na adoráciách, svätých omšiach, sobášoch... Túto národnú a duchovnú pieseň obohatilo

svojím spevom aj vystúpenie rómskych detí, ktoré pôsobia a kultúrne zrejú v Komunitnom centre v obci Sveržov.

Prítomných divákov na amfiteátri okrem krásneho slnečného dňa obohacoval radosťou aj 15. ročník Hornotoplianských folklórnych slávností, v rámci ktorých vystúpili deti MŠ a ZŠ zo Sveržova, ako aj muži FSk Matičiar Sveržov, ktorých spev bolo počuť až do hory Busov. Ďalej matičná FSk Torička z Abrahámoviec nám priblížila svojím pásmom pod názvom Rajbački na krásne slovenské zvyky. Veľké obohatenie tohto podujatia predviedla v dvoch vstupoch aj Laureátka Makovickej struny – ústrednej celoslovenskej prehliadky ľudových piesní – Monika SOROKOVÁ, ktorá svojím spevom a hrou na heligónke ukázala, aké sú krásne naše rusínske a šarišské piesne. Na záver čerešničkou na torte bolo vystúpenie folklórneho súboru ČERHOVČAN z Bardejova, ktorý mladým ukázal svojim spevom, hrou a tancom inšpiráciu venovať sa folklóru, zvyklostiam a tradíciám.

Uvedené podujatie finančne podporila Matica slovenská a obec Sveržov.

8. RUSÍNSKY FOLKLÓRNY FESTIVAL

V HUMENNOM SA AJ ROKU 2022 VYDARIL

V prvých septembrových dňoch sa v Humennom uskutočnil VIII. ročník Rusínskeho folklórneho festivalu. Organizátorom podujatia bola Rusínska obroda na Slovensku v spolupráci s Vihorlatským múzeom v Humennom, Maticou slovenskou, mestom Humenné a Súkromnou umeleckou školou Kudlovská v Humennom. Podujatie bolo realizované s finančnou podporou Fondu na podporu kultúry národnostných menšín a mesta Humenné.

Festival sa začal 2. septembra 2022 v koncertnej sále Vihorlatského múzea stretnutím s osobnosťami humenského kultúrneho života. Organizátori predstavili hudobníkov a organizátorov kultúrno-spoločenského života v Humennom Ing. Jána Maguru a PaedDr. Alexandra Fecuru. Je zaujímavé, že obaja sú zakladajúcimi členmi Miestnej organizácie Rusínskej obrody v Humennom.

Festival vyvrcholil 3. septembra 2022. Najskôr sa na pešej zóne uskutočnil krojovaný sprievod a potom sa v malebnom skanzene Vihorlatského múzea postupne predstavili ženské spevácke skupiny Zornica a Bosoročky, mužské spevácke skupiny Hačure a Beskyd, Trio Zornica & Michal Sijka, Trio Magurových, Ľudovít Džubák, folklórne súbory Chemlon a DFS Chemloňáčik Humenné. Spevákov i tanečníkov sprevádzala ľudová hudba Sokolej a detská ľudová hudba Súkromnej základnej umeleckej školy Kudlovská v Humennom pod vedením Mgr. art. Vierky Hajdukovej. Program moderoval Vladimír Protivňák.

Tento rok bol vlastne jubilujúcim, lebo Rusínskemu festivalu predchádzalo 12 ročníkov Slávností rusínsko-slovenskej vzájomnosti. Celkovo vyššie uvedení organizátori už dvadsať rokov prezentujú v Humennom nádhernú kultúru zemplínskych Rusínov. Podujatiu prialo krásne počasie a zaplnený skanzen aplaudoval vynikajúcim výkonom umeleckých kolektívov a jednotlivcov. Nádherné piesne a tanečné kreácie v choreografii doc. Vladimíra Marušina, ArtD., podané tanečníkmi FS Chemlon a DFS Chemloňáčik, zanechali povznášajúci kultúrny zážitok a boli vynikajúcou pozvánkou na pripravované ďalšie podujatia Rusínskej obrody v Humennom.

Miroslav Kerekanič

PRÍHOVOR LUKÁŠA PERNÉHO

NOVÉHO VÝSKUMNO-VÝVOJOVÉHO PRACOVNÍKA

Vážení matičiari, vážení kolegovia, vážení čitatelia Hlasu Matice, vážení vlastenci,

rád by som sa Vám prihovoril pri príležitosti prijatia do významnej a spoločensky zodpovednej funkcie výskumno-vývojového vedeckého pracovníka Slovenského literárneho ústavu Matice slovenskej, do ktorej nastupujem 1. marca 2022. Funkcia je pre mňa mimoriadne veľkou poctou. Je to jednak zmysluplné a spoločensky užitočné povolanie a zároveň je pre mňa poctou pracovať pre inštitúciu, ktorú reprezentovali tie najvýznamnejšie postavy národných dejín. Aj preto chcem poďakovať za prejavenú dôveru predsedovi Matice slovenskej JUDr. Mariánovi Gešperovi, nasledovníkovi takých veľkých mien ako Moyzes, Hviezdoslav, Novomeský, Mináč a ďalších mimoriadne dôležitých osobností pre celé dejiny slovenskej kultúry. Taktiež ďakujem za prejavenú dôveru vedeniu Matice slovenskej, Vednému ústrediu a aj budúcim kolegom – napríklad docentovi Lomenčíkovi, doktorovi Madurovi a ďalším – za to, že mi dali túto pre mňa vzácnu životnú príležitosť uplatniť svoje bohaté poznatky zo spoločenských vied – tak filozofie ako aj kulturológie – v interdisciplinárnom výskume.

Dovoľte mi, aby som vám predstavil svoje doterajšie aktivity a aj ďalšie výzvy. Už v minulosti som aktívne prispieval do SLOVENSKÝCH NÁRODNÝCH NOVÍN, SLOVENSKÝCH POHĽADOV, ORLA TATARANSKÉHO a taktiež mi v Matici slovenskej vyšla – v rámci Politologického odboru Matice slovenskej – kniha UTOPISTI – VIZIONÁRI SVETA BUDÚCNOSTI, ocenená Prémiou Ceny Alexandra Matušku. Vo svojej doterajšej vedeckej činnosti som sa venoval filozofickému odkazu štúrovcov predovšetkým v spolupráci s profesorom Dr. h. c. Rudolfom Dupkalom z Prešovskej univerzity, s ktorým sme vytvorili vedeckú monografiu Štúrovci a Hegel. V rámci doktorandského štúdia sa mi taktiež podarilo presadiť štúdiu o slovenskom romantickom utopizme 19. storočia do časopisu Litovskej akadémie vied (Filosofija. Sociologija) a priebežne som tiež písal populárno-náučné články o slovenských národných dejateľoch pre internetové portály ako DAV DVA či Veci verejné. Rok 2022 je Rokom ŠTÚROVCOV, ale aj rokom výročí Vladimíra Clementisa a Vladimíra Mináča. Okrúhle výročia štúrovcov – 200 rokov od narodenia – budú ďalšou príležitosťou pre nové výskumy odkazu našich národných dejateľov.

Rád by som túto príležitosť využil pre výskum odkazu nielen buditeľov 19. storočia, ale aj bojovníkov za národnú a sociálnu právu v 20. storočí. Ide predovšetkým o výskum ideového odkazu generácie davistov, ktorá prešla turbulentným vývojom z radikálne anti-tradicionalistických postojov k znovu-objaveniu národa, resp. pokrokových prvkov v našich národných dejinách. V tejto súvislosti by bolo zaujímavé vytvoriť vedecký výskum, ktorý by novou optikou nazeral aj na ideový odkaz osobností, akými boli Laco Novomeský, Vladimír Clementis, Vladimír Mináč či Daniel Okáli, ktorých v 50. rokoch nazývali pre ich vlastenecké a národno-ľavicové postoje hanlivo "buržoáznymi nacionalistami." Aj to je jedna z výziev, ktorú sa budem snažiť naplniť a napokon som ju čiastočne započal monografiou o Lacovi Novomeskom (KULTÚRNA REVOLÚCIA LACA NOVOMESKÉHO).

Rád pomôžem pri propagácii aktivít Matice slovenskej a odbornom posudzovaní kníh vydaných vo Vydavateľstve Matice slovenskej pri organizácii vedeckých a školských podujatí ako MLADÁ VEDA či MATIČNÁ ESEJ. Som otvorený

účasti na domácich a zahraničných vedeckých konferenciách.

Dlhodobo sa tiež venujem demaskovaniu mediálnej manipulácie a propagandy zo strany médií tzv. hlavného prúdu či médií s jasnými ideologickými cieľmi. V čase, keď je Matica slovenská dennodenne ostreľovaná angažovanými ideológmi, budú aj tieto poznatky užitočné najmä pri písaní populárno-náučných článkov a esejí o stave našej spoločnosti.

Na záver ešte pripomeniem svoje bohaté skúsenosti s recenzistikou či rozhovormi so slovenskými spisovateľmi. Nakoľko som aj členom Predstavenstva Spolku slovenských spisovateľov a spolupracujem s jeho vydavateľstvom, bude to tiež ďalšia príležitosť na propagáciu slovenskej literatúry či slovenskej prekladovej tvorby a možnosť na bližšiu a užšiu spoluprácu medzi najväčšou a najstaršou kultúrnou ustanovizňou a najväčšou a najstaršou spisovateľskou organizáciou. Ešte raz ďakujem za prejavenú dôveru.

PhDr. Lukáš Perný, PhD.

260. VÝROČIE NARODENIA

ANTONA BERNOLÁKA SI PRIPOMENULI V NOVÝCH ZÁMKOCH

Výnimočný duchovný zážitok poskytla veriacim slávnostná svätá omša vo farskom Kostole Povýšenia svätého Kríža v Nových Zámkoch – venovaná rímskokatolíckemu kňazovi, jazykovedcovi, výraznej osobnosti našich národných dejín a národného obrodenia Antonovi Bernolákovi. Hlavným celebrantom bol rektor Kňazského seminára sv. Gorazda v Nitre Mons. Marián Dragúň. Vo svojej kázni zameranej na zmysel viery priblížil prítomným veriacim a divákom sledujúcim priamy prenos pravé svedectvo viery Antona Bernoláka.

Slávnostnú svätú omšu hudobne sprevádzali a zvlášť umocnili duchovný zážitok – Dámsky spevácky zbor pri KSŠ Nové Zámky, Detský spevácky zbor pri Cirkevnej ZŠ Antona Bernoláka, operným spevom primátor mesta Nové Zámky Otokar Klein a Novozámocký detský a mládežnícky súbor Matičiarik.

Iniciátorom a dramaturgom celých osláv bol Miestny odbor Matice slovenskej Nové Zámky pod vedením predsedníčky Miroslavy Valovičovej. Život Antona Bernoláka a jeho spojitosť s mestom Nové Zámky predstavila aj vo svojej prezentácii. Celé popoludňajšie podujatie moderoval známy herec Juraj Bača. Ten prijal aj pozvanie svojho spolužiaka z VŠMU v Bratislave režiséra Mareka Luptáka a zahral si s členmi divadla Paradox pri MO MS Nové Zámky v kratšej hre venovanej práve Antonovi Bernolákovi. Inscenácia chcela priblížiť najmä mladým ľudom Bernoláka ako obyčajného človeka, reálnu postavu bez pátosu, ktorý v dnešných očiach mladých ľudí zostáva nepochopený. Predstavenie vyzdvihlo presahy zamýšľajúce sa nad Bernolákovým konaním, do kontrastu dávajúc memorovanie bez pochopenia súvislostí a hlbšieho kontextu doby a jej nevyhnutných presahov pre pochopenie súčasnosti. Pri príležitosti osláv takto v matičnom novozámockom divadle vznikla zaujímavá inscenácia vhodná ako doplnkový výučbový materiál pre školy, zvlášť študentov maturitných ročníkov. Navyše niesla v sebe benefit prvkov neformálneho rovesníckeho vzdelávania.

V priestoroch kultúrneho domu bola inštalovaná aj výstava Matice slovenskej venovaná kodifikácii slovenského jazyka.

Foto: Júlia Vargová, text: Veronika Bilicová

SLÁVNOSTNÝ PREUKAZ

RIADNEHO ČLENA MATICE SLOVENSKEJ

Idea nového, dôstojnejšieho preukazu člena Matice slovenskej rezonovala na poradách riaditeľov domov MS a pracovníkov OP MS, ale aj na zasadnutiach okresných rád MS dlhšie obdobie. Členské ústredie MS v spolupráci s Domom MS v Snine sa rozhodlo vytvoriť nový návrh matičného preukazu. Základným cieľom bolo graficky a technicky navrhnúť preukaz, ktorý by presvedčivo odzrkadľoval historickú tradíciu a vážnosť najstaršej národnej ustanovizne – Matice slovenskej.

Zámerom bolo vyhotoviť preukaz, ktorý nebude na tzv. bežné používanie s ostatnými dokladmi, pretože na to môže poslúžiť aj jednoduchá identifikačná karta. Nový preukaz je navrhnutý tak, aby svojím vyhotovením odzrkadľoval modernú dobu, v ktorej teraz žijeme, ale aby aj ideovo nadväzoval na preukazy z dávnejšej minulosti, ktoré dôstojnejšie reprezentovali Maticu slovenskú. Preto návrh je graficky riešený tak, aby obsahoval najdôležitejšie obrazové výjavy z histórie nášho národa a vyjadroval poslanie Matice slovenskej a jej matičného hnutia. Zároveň má u členov vzbudzovať patričnú úctu a hrdosť k najstaršej národnej ustanovizni Slovákov.

Návrh je graficky riešený ako symbolická „cenina" a je opatrený zlatou slepou razbou (pečať predsedu Matice slovenskej), pričom meno každého konkrétneho člena bude vytlačené okrasným písmom, čím je zabezpečený jednotný estetický vizuál každého preukazu, ale aj jedinečnosť vďaka natlačenému menu člena. Preukaz bude podpísaný predsedom a správcom Matice slovenskej, ako aj riaditeľom Členského ústredia MS.

Vnútri preukazu je priestor na členské a pamätné známky, prípadne na ocenenia, ak by ich konkrétny člen dostal za svoju aktívnu prácu pre matičné a národné hnutie.

Kompletné zhotovenie preukazov bude zabezpečovať členský pilier prostredníctvom Domu Matice slovenskej v Snine a Členského ústredia MS, ktoré preverí členstvo záujemcu a poskytne presné údaje o zaradení záujemcu – člena v rámci štruktúry členstva MS. Keďže preukaz si vyžaduje aj manuálne spracovanie, nemôže sa vyrobiť hromadne, ale postupne, ako budú prichádzať požiadavky od jednotlivých členov. Tento proces bude koordinovať Členské ústredie Matice slovenskej v Martine.

Preukaz v tejto prvej fáze bude členskému hnutiu ponúknutý na dobrovoľnej báze a jeho náklady budú zabezpečené vydaním pamätnej známky v hodnote 10 eur, ktorú si člen MS zakúpi automaticky s preukazom. Objednávka sa bude realizovať individuálne a člen či záujemca ju zašle priamo ČÚ MS, ktoré overí potrebné údaje a zašle na tlač preukazu do Domu MS v Snine. Propagácia nového preukazu sa uskutoční cez informáciu a formulár zverejnený na matičnom webe, v SNN, resp. aj zaslaním krajským a okresným radám. V sume 10 eur je zahrnutý príspevok na korunový účet Matice slovenskej, slúžiaci na podporu miestnych odborov cez dotácie regionálnej kultúry, poštovné a samotnú výrobu každého jednotlivého preukazu, pretože vyhotovenie si vyžaduje špecifické materiály a osobitú techniku tlačenia na vypísanie mena a priezviska. Nový slávnostný členský preukaz bude dôstojným nasledovníkom tradície matičných legitimácií vydávaných za éry Jozefa Škultétyho a Jozefa Cígera-Hronského.

VYŠLI NOVÉ KALENDÁRE NA ROK 2023

VO VYDAVATEĽSTVE MATICE SLOVENSKEJ

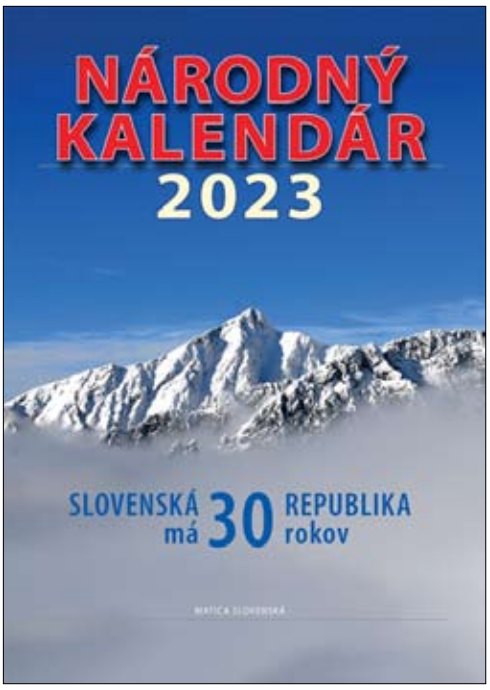

Národný kalendár 2023.
Štefan Haviar a kolektív
Cena: **4,00 €** (bežná cena: 6,90€)

Národné výročia 2023.
Mesačný nástenný kalendár
Pavol Madura – Pavol Parenička
Cena: **3,00 €** (bežná cena: 3,90 €)

Národné výročia 2023. Týždenný stolový kalendár *Pavol Madura – Pavol Parenička*
Cena: **1,70 €** (bežná cena 1,90 €)

Národné kalendáre si môžete objednať: e-mailom: periodika@matica.sk, telefonicky alebo SMS na t. č.: 0918 904 931, prípadne poštou na adrese: **Matica slovenská, Ul. P. Mudroňa 1, 036 01 Martin.**

SLÁVNOSTNÝ MATIČNÝ PREUKAZ

Štvrťročník Matice slovenskej. Číslo 1/2022. **Vydáva:** Matica slovenská (IČO: 00179 027, DIČ 2020603123) v spolupráci s Členským ústredím MS. **ISSN:** 2585-9927. **Nepredajné. Šéfredaktor:** Bc. Marek Nemec. Sídlo vydavateľa a administrácia: P. Mudroňa č. 1, Martin, tel.: (+421 43) 381 2842, e-mail: jan.seman@matica.sk Tlač: NEOGRAFIA, a. s., Sučianska 39A, 038 61 Martin, IČO: 31597912, DIČ: 2020433217. **Redakčná rada:** predseda JUDr. Marián Gešper, Mgr. Martin Hajník, PhDr. Martin Fejko, Mgr. Marek Hanuska, ThLic. Mgr. Viliam Komora, PhD., PhDr. Pavol Madura, Ing. Jozef Makariv, JUDr. Štefan Martinkovič, Mgr. Veronika Matušková, Bc. Marek Nemec, doc. PaedDr. Pavol Parenička, CSc., RNDr. Ján Seman. **Grafické spracovanie:** Ing. Jozef Makariv, Dom MS Snina.